

A lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek iskolai tapasztalatai Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek iskolai tapasztalatai Magyarországon

Az LGBT kutatás 2010 eredményei alapján

Szerző: Karsay Dodó

A kutatócsoport tagjai:

Dombos Tamás

Mocsonaki László

Dr. P. Tóth Tamás

Dr. Takács Judit

Szakmailag ellenőrizte: Dombos Tamás

Kiadványterv és tördelés: www.artspublic.com

Köszönjük a segítséget a kutatásban és a kiadvány összeállításában közreműködő LGBTQI aktivistáknak, csoportoknak és szervezeteknek.

A kiadvány megjelenését az ILGA-Europe Human Rights Violations Documentation Fund programja támogatta. A jelen dokumentumban kifejtett vélemények nem feltétlen tükrözik az ILGA-Europe álláspontját.

Háttér Társaság

1132 Budapest, Csanády u. 4/B

Telefon: (1) 238 0046

Fax: (1) 799 8418

hatter@hatter.hu

www.hatter.hu

Háttér Társaság 2015

ISBN 978-963-88045-4-9

Tartalom

5	Tartalom
6	1 Áttekintés
10	1 Előbújás
13	3 Az iskolai diszkrimináció és zaklatás (bullying) mértéke
15	4 Az iskolai diszkrimináció leggyakoribb formái és elkövetői
19	5 Erőszak
21	6 Az iskola és a tanárok válaszai a diákokat érő diszkriminációra
22	7 LMBT témák a tananyagban
26	8 Az iskolai zaklatás és ellenséges légkör hatása a diákokra
28	9 A diszkriminációs esetek jelentése
29	10 Ajánlások
31	Jegyzetek

Bevezetés

A Háttér Társaság és az MTA Szociológiai Kutatóintézete 2010-ben „Az LGBT emberek társadalmi kirekesztettsége 2010” címmel folytatott kutatást leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LGBT) emberek társadalmi helyzetéről és tapasztalatairól. A kutatásban 17 külön tematikus blokk foglalkozott az LGBT emberek által tapasztalt diszkrimináció különböző színtereivel, köztük a válaszadók oktatási intézményekben szerzett tapasztalataival, az általános iskolától a felsőoktatásig. A kutatás oktatással foglalkozó blokkját 1991-en töltötték ki, közülük 221 20 év alatti személy, akinek friss iskolai tapasztalatai voltak.

Az első ilyen jellegű kutatás 2007-ben lezajlott, akkor 1122 válaszadót sikerült a kutatásba bevonni. 2010-re igény mutatkozott, hogy megvizsgáljuk az időbeli változásokat, valamint hogy részletesebb adatok gyűjtsünk a korábbi kérdőívben nem, vagy nem kellő részletességgel szereplő témák kapcsán. A 2007-es kutatás alapján készült jelentés itt található:

<http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/lmbtkutatas2007>

Az eredmények azt mutatják, hogy a 2007-es kutatás eredményeihez hasonlóan az LGBT fiatalokat továbbra is sűrűn érik megalázó megjegyzések, kiközösítés vagy akár fizikai bántalmazás is az iskolában. Az elkövetők 2007-hez hasonlóan főként diákok közül kerülnek ki, ám tanár általi bántalmazásra, és tananyagban megjelenő előítéletességre is számtalan példa akad. Továbbra is előfordul, hogy a diákokat akkor is érik homofób vagy transzfób inzultusok, ha környezetük nem tudja róla, hogy az LGBT emberek csoportjához tartoznak: a bántó megjegyzések, beszólások ugyanis akkor is negatívan hatnak rájuk, ha nem személyük ellen irányulnak, hanem az általános homofób, transzfób légkör részei. Fontos kiemelni, hogy a válaszadók arról is beszámolnak, sokszor már az is elég, ha egy diák

öltözködés vagy viselkedése nem a megfelelő nemi szerephez illeszkedik. A kutatás jól dokumentálja, hogy a diszkrimináció jelentős hatással van a fiatalok iskolához fűződő viszonyára, iskolai teljesítményére és mentális egészségére is. A fiatalok kevés segítséget kapnak az iskolától vagy a tanároktól a zaklatással szemben, elvértve találunk csak erre példát. Mindez alapján érthető a kutatás másik fontos tanulsága, hogy a diszkriminációs eseteket nagyon kevesen is jelentik, tartanak ugyanis tőle, hogy helyzetük az eljárás eredményeként tovább romlik.

Az LGBT diákok helyzetét az sem könnyíti, hogy a tananyagban továbbra is szinte láthatatlanok maradnak. Bár a tolerancia és az emberi jogok elvben az új Nemzeti Alaptanterv kiemelt témái, mint ahogy arra az alapvető jogok biztosa 2013-ban nyilvánosságra hozott jelentésében felhívja a figyelmet, a szexuális és nemi kisebbségek ebben kontextusban nem jelennek meg a tantervben. A korábbi kerettantervekkel szemben a hatályos, rendkívül részletes, több ezer oldalas kerettantervben még a homoszexualitás és transzneműség fogalma sem jelenik meg, a családi életre nevelés tantervében pedig alig burkoltan homofób és transzfób megjegyzések is szerepelnek. Nem meglepő, hogy az érintett válaszadók körében komoly igény mutatkozik az LGBT téma fokozottabb iskolai megjelenítésére.

Pozitív változás, hogy az LGBT fiatalokban egyre korábban tudatosul szexuális irányultságuk, nemi identitásuk és egyre nagyobb arányban is osztják ezt meg környezetükkel. Fontos lenne ezért, hogy már iskoláskorban megfelelő információkkal és elfogadó légkörrel találkozzanak az iskolában – hiszen sokukat a családjuk sem támogatja. Hasonlóan alapvető jelentőségű, hogy az iskola minden diákja számára biztosítsa a biztonságos környezetet, a diákokat érő zaklatás nem megengedhető, az ellen a tanároknak és az iskola vezetésének erélyesen fel kell lépniük.

Főbb eredmények

Előbújás

- Legtöbben az egyetemi évekig várnak, amíg iskolatársaiknak előbújnak, annak ellenére, hogy a túlnyomó többségben már 18 éves kora előtt tudatosul a többségtől eltérő szexuális irányultsága vagy nemi identitása.
- A fiatalabb generációkban ez egyre korábban tudatosul, és egyre nagyobb arányban is vállalják fel környezetük, iskolatársaik felé, hogy LGBT személyek.

Az iskolai diszkrimináció mértéke

- Az oktatási intézmények a harmadik leggyakoribb helyszíne a válaszadókat érő diszkriminációnak, a közterületek és a szórakozóhelyek után.
- Minden ötödik válaszadót ért már diszkrimináció oktatási intézményben.
- A válaszadók többsége (83%) a középiskolában tapasztalt diszkriminációt, de volt, akit ez végigkísért az általános iskolától a felsőoktatási intézményekig.

Az iskolai diszkrimináció formái és elkövetői

- Az iskolai inzultusok többségét diákok követik el, azonban az esetek közel harmadában maguk a tanárok léptek fel zaklató vagy megalázó módon, 5% pedig tetteles bántalmazásnak is áldozata volt.
- Az iskolai hátrányos megkülönböztetés leggyakoribb formája a diákok általi pletykálkodás, a hazugságok terjesztése (83%), illetve a zaklatás vagy megalázás (68%).
- A diszkriminációt elszenvedett diákok majdnem kétharmada (62%) homofób vagy transzfób iskolai légkörről számolt be.
- Az inzultusokhoz nem feltétel, hogy valaki felvállalja szexuális irányultságát vagy nemi identitását – az esetek többségében elég, ha valakiről csak azt gondolják, hogy LGBT.
- A homofób, transzfób légkör miatt azok is áldozattá válnak, akiket személy szerint nem ér bántalmazás vagy megalázás, de tanúi lesznek ilyen megnyilvánulásoknak.
- A zaklatás sokszor azért történik, mert valaki viselkedésével vagy öltözködésével eltér a neki szánt nemi szerepektől.

Erőszak

- A közterek és tömegközlekedési eszközök után az iskola az LGBT személyeket érő erőszak második leggyakoribb színtere.
- Minden negyedik diszkriminációt ért diákot tettelesen is bántalmazták diáktársai: megverték, lökdösték, leköpték őket. Ezek az esetek gyakran az iskolán kívül is folytatódtak.
- 17 válaszadó számolt be tanárok által elkövetett fizikai erőszakra, 1 diák szexuális erőszakra.
- Az LGBT diákok ellen elkövetett fizikai erőszak növekvő problémát jelent: a 20 év alattiakat kétszer olyan arányban sújtja, mint a 30-39 éves korosztályt.

Az iskola és a tanárok válaszai a diákokat érő diszkriminációra

- A diákok homofób vagy transzfób fellépése esetén a tanárok 59%-a semmit sem tett. 17%-uk kifejezetten a zaklató diákok pártját fogta.
- A tanárok sokszor nem tudták kezelni, ha az órán felmerültek az LGBT témák, eszközeik és tudásuk is hiányzott hozzá.
- A válaszadók 87%-a úgy érezte, hogy tanárai tehetek volna többet azért, hogy az iskolát élhetőbbé tegyék számukra.

LGBT témák a tananyagban

- A válaszadók 65%-a szerint a homoszexualitás témája az iskolai tananyagban egyáltalán nem jelent meg. Lassú javulás figyelhető meg, hiszen a fiatalabb generáció (20 év alattiak) 56%-a számolt be ilyen hiányról (30-39 évesek: 70%).
- A transzneműség témájával részletesen mindössze az iskolák 2%-ában foglalkoztak.
- A válaszadók háromnegyedének szüksége lett volna fiatal korában több ismeretterjesztő kiadványra a szexuális irányultság és nemi identitás témájában.
- Az LGBT témák iskolai megjelenése, különösen az LGBT embereket érő kirekesztés és az előítéletek kapcsán, megsokszorozza az előbújás valószínűségét és csökkenti az öngyilkossági gondolatokat.

Az iskolai zaklatás és ellenséges légkör hatása a diákokra

- A diszkriminációt elszenvedettek több mint harmada szándékosan hiányzott az iskolából, hogy ne kelljen több inzultust elszenvednie.
- Néhány áldozat került a szociális tereket az iskolában, kilépett diákcsoportokból, vagy más intézménybe ment tanulni.
- A diszkrimináció megduplázza annak valószínűségét, hogy valaki nem szeret iskolába járni, vagy az iskolát felesleges időtöltésnek tartja.
- A homofób, transzfób inzultusok sokaknál felerősítették az öngyilkossági gondolatokat, lelki traumát okoztak, vagy mentális problémákhoz vezettek.

A diszkriminációs esetek jelentése

- A diákok többsége elmesélte másoknak, hogy milyen zaklatás érte, de mindössze 6%-uk tett hivatalosan panaszt az őt ért atrocitások miatt.
- A legtöbben azért nem tettek panaszt, mert féltek, hogy tovább romlik a helyzetük, további zaklatásnak lesznek kitéve, vagy kitudódik, hogy LGBT személyek.
- Az esetek felében a panaszokkal vagy nem foglalkoztak, vagy az elindított vizsgálatnak semmilyen eredménye nem lett. A panaszok majdnem fele (46%) viszont az elkövető felelősségre vonásával zárult.

A kutatás módszertana

A kutatás klasszikus közösségi minta felhasználásával készült, amely magas elemszáma ellenére sem rendelkezik egy statisztikailag reprezentatív minta érvényesítő erejével. A válaszadók toborzása több csatornán keresztül, többek között LGBT civilszervezetek, LGBT embereket megcélzó internetes oldalak [hírpportálok, ismerkedős oldalak], LGBT sajtótermékek,

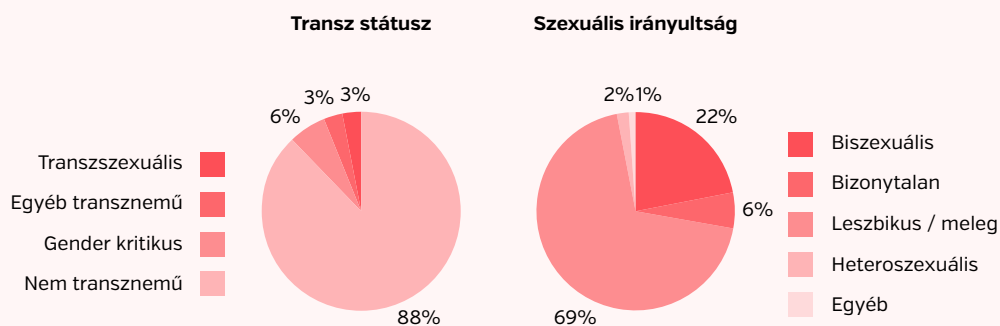
szórakozóhelyek és egyéb LGBT rendezvények [például a LIFT, Szimpozion Klub, Transvanilla találkozók] bevonásával történt. Az adatfelvétel 2010. szeptember 15. és november 30. között zajlott: elsősorban önkitöltős internetes kérdőív formájában, azonban Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szegeden 158 esetben személyes lekérdezésre is sor került. A közösségi mintavétel sajátosságaiból adódóan feltételezhető, hogy az LGBT közösségi színtereken kevésbé jelen lévő, illetve LGBT-mivoltukat fokozottabb mértékben leplező embereket kisebb eséllyel sikerült elérni a felmérés során.

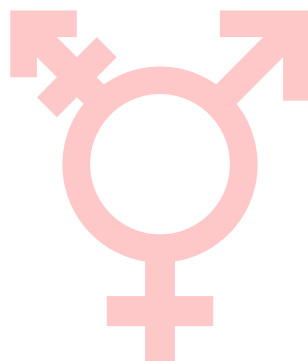
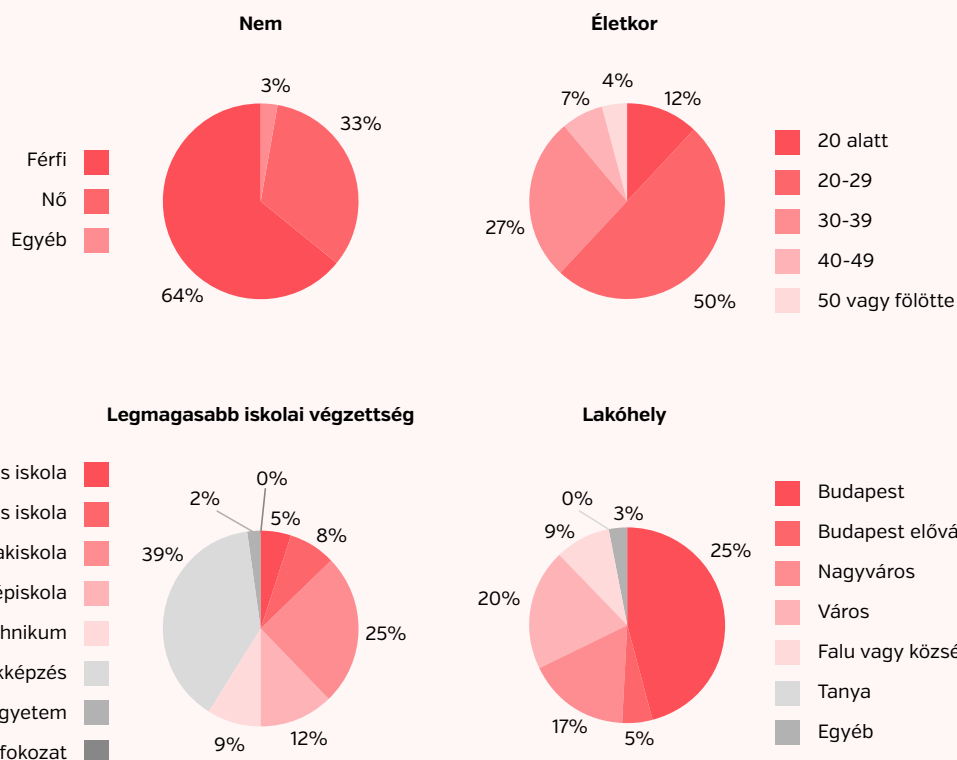
A kérdőívet több mint háromezren kezdték el kitölteni, ám a kitöltést teljesen csak 1628-an fejezték be.

Az adattisztítás – azaz a nem az LGBT célcsoporthoz tartozó válaszadók és a nagyon hiányosan kitöltött kérdőívek kiszűrése – után 2755 válaszadóval számolhattunk, a válaszadók száma azonban a különböző tematikus blokkokban eltért egymástól, amely az internetes kitöltés során jelentkező lemorzsolódásból adódik. Az iskolai diszkriminációt vizsgáló tematikus blokkra 1991 válasz érkezett.

Demográfiai adatok

A válaszadók között egy országos reprezentatív mintához viszonyítva többen voltak a férfiak, a fiatalok, a budapestiek és a magasabban képzettek. Ezek a jellegzetességek feltételezhetően összefüggésbe hozhatóak – például az internetes hozzáférést és a civilszervezetekkel való kapcsolattartást bizonyos mértékig adottnak tekintő – mintavételi eljárással. Ugyanakkor az sem zárható ki, hogy e jellemzők az LGBT populáció sajátosságait tükrözik.

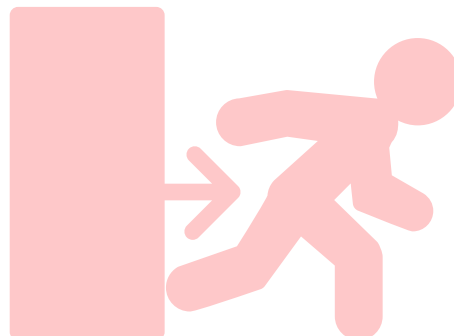

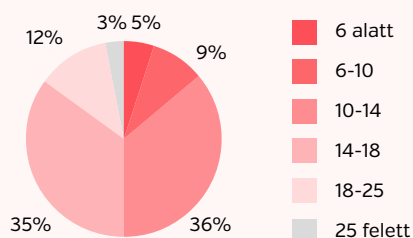
A válaszadók 12%-a nem azonosult születés kori nemével. Ennek a csoportnak a fele, az összes válaszadó 6%-a transz/transznemű. További 6%-a a gender kritikus kategóriába lett besorolva: náluk nem volt eltérés a születéskor meghatározott nem és a nemi identitás közt, mégsem azonosultak születés kori nemükkel. Ők kimaradtak a transz-specifikus elemzésből. A transz válaszadók fele transzszexuális, vagyis nemi identitása nem egyezik születéskor meghatározott nemével, illetve férfi vagy női kategóriába sorolja be magát. A transz válaszadók másik fele „egyéb transznemű”: ők egyik nemhez sem vagy mindkét nemhez tartozóként, vagy „egyéb nemű-ként” határozták meg magukat.

2 | Előbújás

A fiatalabb generációban egyre korábban tudatosult többségtől eltérő szexuális irányultsága vagy nemi identitása. Az LMB válaszadók közt a legtöbben 10-18 éves koruk közt érezték először, hogy vonzódnak azonos neműekhez. Hamarabb történt meg ez az „észlelés” a fiatalabb válaszadók közt (átlag: 12 év), mint az idősebb generáció tagjai közt (átlag: 18 év). A fiúk (12 év) és az egyéb nemi identitással rendelkezők (13 év) korábban észlelték szexuális irányultságukat, mint a lányok (14).

Hány évesen érezte először, hogy Ön vonzódik az azonos nemű személyekhez?

Kor szerint

Kor	Átlag életkor
20 alatt	12,1
20-29	13,4
30-39	13,9
40-49	14,8
50 fölött	17,9

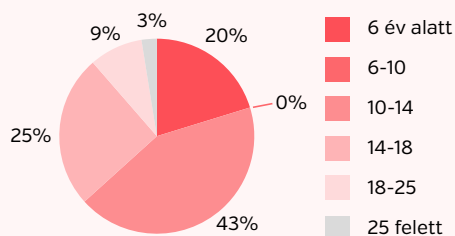
Nem szerint

Nem	Átlag életkor
Férfi	13,3
Nő	14,5
Egyéb	12,2
Együtt	13,7

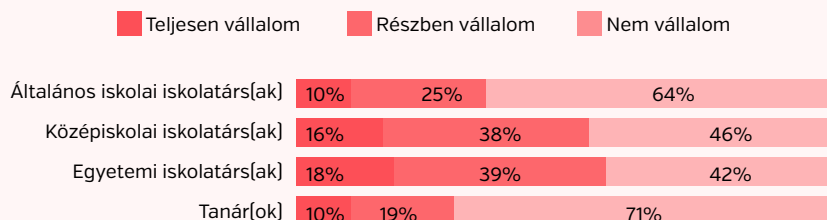
A transznemű válaszadóknál is hasonló trend figyelhető meg. Legtöbben 10-14 évesen [34%], valamint 6-10 és 14-18 évesen [20-20%] érezték először, hogy nemi identitásuk nem egyezik a születéskor meghatározott nemükkel.

Az észlelés azonban nem feltétlenül jár együtt azonnali előbújással. **A válaszadók közel fele egyáltalán nem vállalta az iskolatársai előtt szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását.** A legtöbben csak az egyetemi iskolatársaik előtt bújnak elő, és akkor is inkább csak iskolatársaik, mint tanáraik előtt.

Hány évesen éreze, hogy eltér a születéskori nemével kapcsolatos elvárásoktól?

Mennyire nyíltan vállalja szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását az alábbi emberek felé?

Bíztható, hogy a 20 év alattiak már sokkal nagyobb valószínűséggel bújtak elő mint idősebb társaik.

A legfiatalabb generáció tagjai több mint háromszor valószínűbb, hogy vállalják identitásukat a középiskolában, mint az 50 felettiek. A tanárok előtt is

leginkább ők bújnak elő, de itt már sokkal kisebb léptékű a változás. Még a 20 év alattiaknak is több mint kétharmada egyáltalán nem vállalja tanárai előtt, hogy LMBT.

	Középiskolai iskolatárs(ak)			Tanár(ok)		
Életkor	Teljesen vállalom	Részben vállalom	Nem vállalom	Teljesen vállalom	Részben vállalom	Nem vállalom
20 alatt	22,3%	40,8%	37,0%	10,3%	21,5%	68,2%
20-29	16,4%	43,7%	40,0%	8,8%	19,4%	71,8%
30-39	15,8%	35,4%	48,9%	12,6%	21,7%	65,8%
40-49	12,1%	19,8%	68,1%	11,2%	16,3%	72,4%
50 fölött	11,3%	7,5%	81,1%	12,2%	8,2%	79,6%

A többség bujkálása az iskolai évek alatt a gyakori diszkriminációs és erőszakos esetek tükrében korántsem meglepő.

„Ha rákérdeztek az identitásomra, mindig azt mondtam, hogy heteroszexuális vagyok.”

[20 ÉVES FALUN ÉLŐ FÉRFI]

„Szinte mindenütt hallunk diszkriminatív megjegyzéseket, ha más[kor] nem, „meleg, buzi, stb.” szó hallatán. Ennek következtében persze, hogy nem vállalja magát

az ember.” [26 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Néhány diáktól elfordultak barátai, vagy akár tanárai, amikor előbújt nekik, vagy máshogy kiderült szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk.

„Az osztálytársaim, már akik tudják, azóta nem beszélnek velem, holott azelőtt barátok voltunk.

Legalábbis azt hittem.” [15 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ LESZBIKUS LÁNY]

„A középiskolában, akik tudták rólam, sokszor a hátam mögött neveztek el, beszéltek ki, míg szemtől-szemben jópofiztak. A pletyka eljutott a tanárokig is, akik ugyanúgy kibeszéltek és már nem voltam kedvenc, pedig jó tanuló voltam.” [25 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

Ennek ellenkezőjére is akadt példa. Szerencsére **több olyan válaszadó volt, akinek segített az előbújás az iskolai közegben és a későbbiekben sokkal kevesebb zaklatás érte.**

„Középiskolában az osztálytársaim azon élcelődtek, hogy biztosan meleg vagyok, nem voltam nekik szimpatikus. Aztán, amikor kiderült, hogy valóban meleg vagyok, ők néztek a legnagyobbat.” [22 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Miután azonban 12.-ben felvállaltam magam, a zaklatás szinte teljes mértékben megszűnt, mindössze néha ért pár gúnyos megjegyzés. Az osztály nagy része viszont teljesen elfogadott, és valamilyen szinten becsülték bennem azt, hogy fel merem vállalni magam.” [FALUN ÉLŐ 22 ÉVES MELEG FÉRFI]

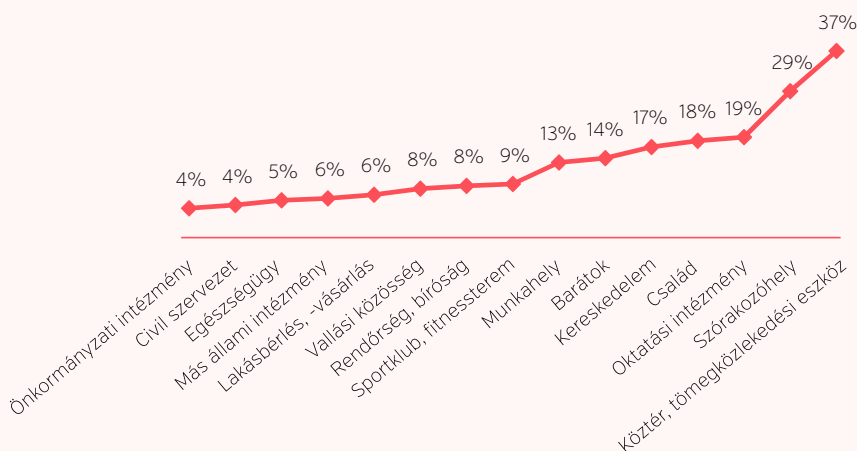
3 | Az iskolai diszkrimináció és zaklatás (bullying) mértéke

Az LMBT fiatalok számára az iskola az egyik legfontosabb szocializációs közeg. A családhoz hasonlóan, az iskolai közeg alapvetően befolyásolja, hogy az LMBT fiatalok hogyan élik meg szexuális irányultságukat vagy nemi identitásukat. Az iskola kiváló terepet nyújt a tanárok számára, hogy ki tudjanak alakítani egy elfogadó, a sokszínűsége nyitott hozzáállást a diákok között. **Az iskolában tapasztalt támogatás, vagy annak hiánya alapvetően meghatározhatja, hogy az**

LMBT diákok mennyire teljesítenek jól, és így később milyen életesélyekkel indulnak.

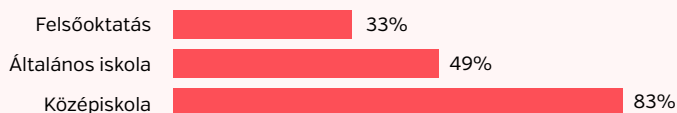
Az iskola a harmadik leggyakoribb helyszíne az LMBT emberek által elszenvedett megkülönböztetésnek, a közterek, tömegközlekedési eszközök és szórakozóhelyek után. **Minden ötödik válaszadót (19%) ért már diszkrimináció oktatási intézményben.**

Tapasztalt Ön szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt diszkriminációt vagy zaklatás az alábbi helyszíneken?

A diszkriminációs esetek túlnyomó többsége a középiskolában történt:

Az iskolai diszkrimináció helyszíne

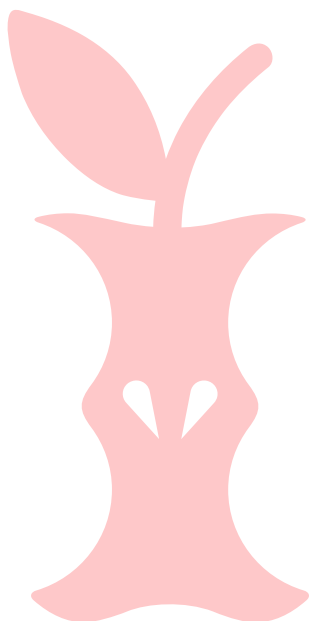
Az általános iskolához képest a középiskolában azért találkozhatnak több diszkriminációval az LGBT diákok, mert a szexuális irányultság és nemi identitás tudatosodásának szintje ekkor már magasabb, sokkal többen bújnak elő a középiskolai évek alatt.

A felsőoktatásban kevesebb ilyen eset történik, hiszen az egyetemek és főiskolák kevésbé zárt intézmények. Itt már nem kell ugyanazokkal az iskolatársakkal folyton együtt lenni, és az órák utáni szabadidő eltöltése is kevésbé van kötve az intézményhez. Az alacsonyabb arányban az is közrejátszik, hogy nem minden válaszadó jutott el felsőoktatási intézménybe, így eleve kizárt, hogy bármilyen erre vonatkozó tapasztalatuk legyen. Hozzáteesszük, hogy azokat, akik felsőoktatási

intézményben végeztek, ugyanolyan arányban érte az általános iskolában [46%] és a középiskolában is [84%] diszkrimináció.

Volt, akit a zaklatás az általános iskolától végigkísért egészen az egyetemi évekig, de ott már enyhébb formát öltött, vagy könnyebbé vált elviselni.

„A kirekesztettség érzése végig kísért a tanulmányaim során általános és középiskolás koromban és részben a főiskolán is. Akkorra már talán jobban megtanultam feldolgozni és elfogadni a dolgot, hogy ez a környezetben téma és elő jön, de igyekeztem nem meghaladni, észrevenni.” [31 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

4 | Az iskolai diszkrimináció leggyakoribb formái és elkövetői

Az iskolai diszkrimináció leggyakoribb formái a pletykálkodás, a hazugságok terjesztése (83%) és a diákok általi zaklatás vagy megalázás (68%).

„A gimnázium első évében egy lány elterjesztette rólam, hogy leszbikus vagyok, és meg akartam erőszakolni. Ez korántsem volt igaz [...]. Emiatt a pletyka miatt a legtöbb diáktársam kiközösített, és nem volt hajlandó velem szóba állni. A tanáraink is figyeltek a „problémára”, és kényszerítették, hogy menjek el pszichológushoz.” [17 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ BISZEXUÁLIS LÁNY]

„Én voltam az, akin az osztály büntetlenül levezethette a feszültséget.” [25 ÉVES BUDAPESTI TRANSZNEMŰ VÁLASZADÓ]

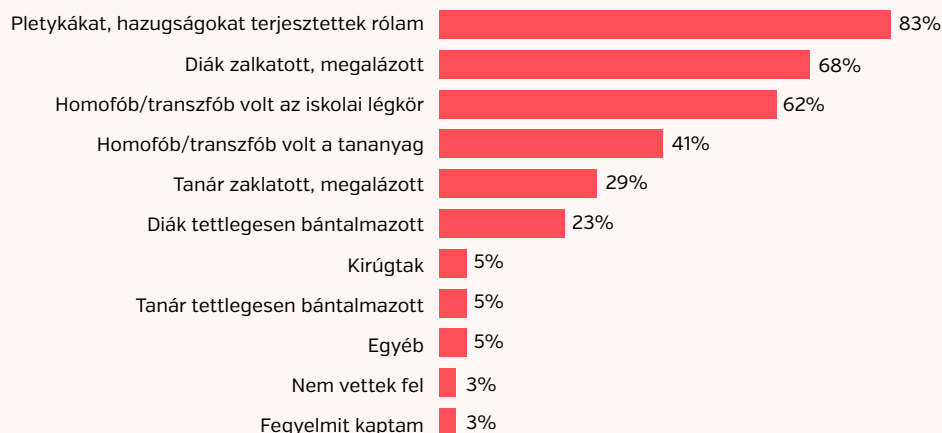
„Az egyetem büféjéből kifelé menet utánam szóltak, hogy „buznyák”.” [24 ÉVES VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ BISZEXUÁLIS FÉRFI]

„Pletykákat, hazugságokat terjesztettek rólam, hogy leszbikus vagyok. Ami igaz, de én ezt akkor nem vallhattam fel, és így megalázó volt.” [22 ÉVES VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ LESZBIKUS NŐ]

„Csináltak rólam egy gyalázkodó honlapot, melyben homoszexualitásomat firtatták megalázó és gyalázkodó szavakkal.” [20 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„A diáktársak nem akartak beengedni a női WC-be. A középiskolában nem foglalkoztam fiúkkal, és azt pletykálták, hogy biztos leszbikus vagyok.” [27 ÉVES BUDAPESTI BISZEXUÁLIS NŐ]

Milyen formában érte hátrány?

Sokan úgy nyilatkoztak ezekről az esetekről, **mintha az élet természetes velejárója lenne**, hogy így bánnak velük, legalábbis Magyarországon.

„Semmi súlyos, csak a tipikus magyar valóság: homofób poénok, beszólogatások.”

[29 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Csak a szokásos: megalázás, kínos helyzetbe hozás, rossz hír keltése, sztereotipizálás.” [23 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Az iskolában rendszeres egymás „buzizása”. Bár akkor még nem tudtam, most már tudom, hogy ez ebben az életkorban természetes.” [25 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Néhányan utaltak arra, hogy az elkövetők elsősorban a **szélsőjobboldali nézeteket valló diáktársak** közül kerültek ki:

„Állandóan jellemzőek voltak a piszkálgatások az általános iskolában, a gimnáziumban már csak a szélsőségesen gondolkodóak zaklattak.” [19 ÉVES BUDAPESTI TRANZNEMŰ VÁLASZADÓ]

„Osztálytársaim sejtették, [...] megjegyzéseket tettek. Gyakran nyilvános helyen is, pl. parkban, menzán vagy tanár előtt. Ez a politikához kötődött - nem vállalom szerepet benne, de az osztálytársaim, főleg fiúk szélsőjobboldali eszméket nyíltan vallanak, részt vesznek ilyen eseményeken, beszédeken. Nem tetszett nekik a „hallgatásom”, illetve úgy érezték, a köztünk lévő ellentét egyértelmű, felnagyítható.” [19 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ TRANZNEMŰ VÁLASZADÓ]

„Megverték, megaláztak, általában szélsőjobb diákok voltak. 1995-97 között volt. Engem és még pár srácot egzecíroztattak.” [31 ÉVES KÜLFÖLDÖN ÉLŐ BISZEXUÁLIS FÉRFI]

Sokan beszámoltak arról, hogy **iskolai éveik alatt kirekesztve érezték magukat, magányosak voltak**. Társaik nem hívták őket sehova, vagy elintézték, hogy ne kelljen együtt tölteniük az időt. Mások szándékosan is visszahúzódtak, hogy ne tegyék ki magukat több inzultusnak.

„Nem barátkoztak velem, csúfolódtak, szidalmaztak, mellőztek.” [26 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Szintén a kollégiumban történt, hogy szobatársaim nem bírták elviselni a másságom, és elintézték, hogy kitegyenek a szobából. Ezután órákat kellett utaznom reggelente, hogy beérjek az iskolába.” [25 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSEXUÁLIS FÉRFI]

Az esetek többségében akkor is éri a diákokat szóbeli vagy fizikai bántalmazás, **ha csak feltételezik róluk, hogy LGBT identitásúak**.

„Az osztálytársaim egy része rendszeresen zaklatott vélt homoszexualitásom miatt.” [25 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Megverték középiskolában, mert melegnek tituláltak. Felsőoktatási intézményben találgattak, hogy meleg vagyok-e.” [32 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Sokszor az is elég volt, hogy viselkedésük vagy öltözködésük eltérjen a hozzájuk társított nemi szerepektől:

„Sugdostak, csúfoltak a lányos viselkedésem miatt” [20 ÉVES, VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSEXUÁLIS NŐ]

„Az egyetemen [...] az egyetemi docens asszony többször utalt rá, hogy a hosszú hajú, kívülről nőies nők, ha pl. kockás ingben vannak, vagy nyakkendőt hordanak, tehát férfias jegyeket mutatnak, akkor ott már baj van az értékrendszerrel, tovább lehet gondolni, hogy milyen ideológiát képviselhet egy ilyen megjelenésű nő.” [32 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

„Csúfoltak, meg kislánynak hívtak az idősebb általános iskolások, és egy két középiskolás is.” [31 ÉVES BUDAPESTI BISZEXUÁLIS FÉRFI]

„A tanárom megjegyzést tett, hogy túl fiúsan öltözködöm.” [27 ÉVES BUDAPESTI BISZEXUÁLIS NŐ]

„Általános iskolás osztályfőnökömnek nem tetszett, hogy a többi fiúval nincs jó kapcsolat, szerinte a viselkedésem „kisasszonyos”. [21 ÉVES BUDAPEST KÖRNYÉKI MELEG FÉRFI]

Komoly problémát jelent **az iskolákban általában jelen levő homofób, transzfób légkör**. Az előítéletes, leértékelő megjegyzések **akkor is hatnak az LMBT diákokra, ha ezeket személyesen nem nekik célozzák:**

„Azt hallgattam folyamatosan, hogy a buzik így, a buzik úgy.” [33 ÉVES BUDAPESTI FÉRFI]

„A tanár többször nyíltan hangot adott a homoszexuálisok iránti megvetésének, ami egy identitását kereső fiatalember életében nem segít.” [33 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Mindennaposak voltak a buzizások és a melegség kifigurázása, főleg a fiúk között. Az egyetemen is futok bele olyanba viszonylag gyakran, hogy a „vonulató buzikat” szidják.” [26 ÉVES BUDAPESTI QUEER NŐ]

„Sose felejttem el, mikor a kémiantanárnőnk és pár diák a transzszexuális emberekről viccelődtek.” [BUDAPESTI TRANSZNEMŰ FÉRFI]

„Általános buzizás, ami általános iskolában még személyem ellen is irányult. Később „csak úgy általánosságban” volt a légkör homofób.” [33 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Sokak iskolai tapasztalatait alapjában határozta meg a tanáraik kifejezetten homofób, transzfób megszólalásai, zaklatása, esetenként az általuk elkövetett erőszak. **Minden harmadik diszkriminációs esetben a homofób vagy transzfób megalázást, zaklatást tanár követte el.**

Az LMBT emberekre általánosságban vonatkozó negatív megjegyzések mellett sokan számoltak be arról, hogy **egy-egy tanáruk nyilvánosan megalázta őket a tanórán, vagy vizsgán.**

„A tanár megvetően vélekedett a melegekről, és ekkor mélyen fölém hajolt.” [25 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Gimnáziumi tanárom a táblához hívott egy feladat megoldása miatt, és arról kezdett faggatni, hogy megvan-e az esküvői ruhám, és hogy mit szól az osztály a melegházasságról. Az egész osztály előtt megalázott.” [21 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Egyik főiskolai tanárom az egész csoport előtt nyilvánosan megalázott, arra utalva, hogy én valójában lány vagyok, bár ezt eddig is tudták.” [32 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Voltam olyan szerencsétlen, hogy végig tanított, így minden zárthelyi, minden vizsga és szigorlat kínszenvedés volt vele miután meglátott egyszer kézen fogva a barátnőmmel. Szerencsére csak egy ilyen volt és bár a tárgyait 2-3 alkalommal is fel kellett vennem, valahogy megbirkóztam vele végül.” [25 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

Sokan érezték úgy, hogy **LMBT identitásuk kihatott az iskolai teljesítményük megítélésére**, és egy-egy homofób vagy transzfób tanár szándékosan rontotta le a jegyeiket.

„Az egyetemen az előadó tanár nyíltan megfogalmazta sztereotip véleményét, miszerint a leszbikusok „rövidre vágott hajuk mellett általában fiúsan öltözködnek és viselkednek, és ez károsan hat a gyermekekre.” Én ezzel akkor ott vitába szálltam, mire a vizsgán megtorlás következett.” [BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

Néhányan **fegyelmi büntetéssel való fenyegetésről** is beszámoltak.

„A szalagavatón hagyományosan a lányoknak szoknyát kellett viselniük, amire én ugye nem voltam hajlandó. Mivel máshogy nem kerülhettem el ezt a kínos helyzetet, elmentem orvoshoz és kiírtattam magam pár napra. Mikor visszatértem az iskolába, az osztályfőnököm tombolt, hisz jól tudta, hogy miért hiányoztam. Azzal fenyegetett, hogy kirúgat.” [25 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSZEXUÁLIS FÉRFI]

„A középiskolában a barátnőmmel megöleltük egymást a dohányszóban. S terjesztették, hogy mi kint csókolózunk. Ezt a tanárok is megtudták, és nem mehettünk egymás közelébe, mert fegyelmissel fenyegettek minket.” [BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

Egy-egy vallásos iskolából megszokottnak számított **elbocsátani diákokat**, ha kiderült, hogy LMBT személyek.

„Előbújásom előtt vallásos főiskolára jártam, ahol a homoszexualitás isten ellen való bűnnek számított. Ha valakiről kiderült meleg vagy leszbikus volta, fegyelmi és kirúgás volt az eredmény. A legtöbb diák és tanár homofób volt, bár voltak köztük rendkívül elfogadóak is, ezt azonban titkolniuk kellett. A diákok és tanárok közt is előfordult, hogy meleg vagy leszbikus volta miatt jelentettek valakit a vezetőségnek. Nekem sikerült átiratkoznom egy másik főiskolára, mielőtt kirúgtak volna, de - egy „jószándékú” tanár jóvoltából - fegyelmit kaptam és valószínűleg ki is rúgtak volna, ha nem távozom önszántamból.”

[32 ÉVES KÜLFÖLDÖN ÉLŐ LESZBIKUS NŐ]

„Csak akkor lehettem volna lelkes, ha „szublimálom”, elfojtom az irányultságom, vagy próbálom megváltoztatni.” [28 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Akadt olyan egyetem, ahol a tanárok **LMBT körök létrejöttét próbálták megakadályozni.**

„Az [egyetem] nem engedélyezte az LMBT kör létrejöttét. Különböző, mondvasínált indokokkal akadályozták a kör bejegyzését, illetve személyesen is megüzenték, hogy nem támogatják ilyen kör működését.”

[32 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Transznemű válaszadóknál az is előfordult, hogy **a tanárok megkérdőjelezték a nemi identitásukat vagy nem engedték őket vizsgázn.**

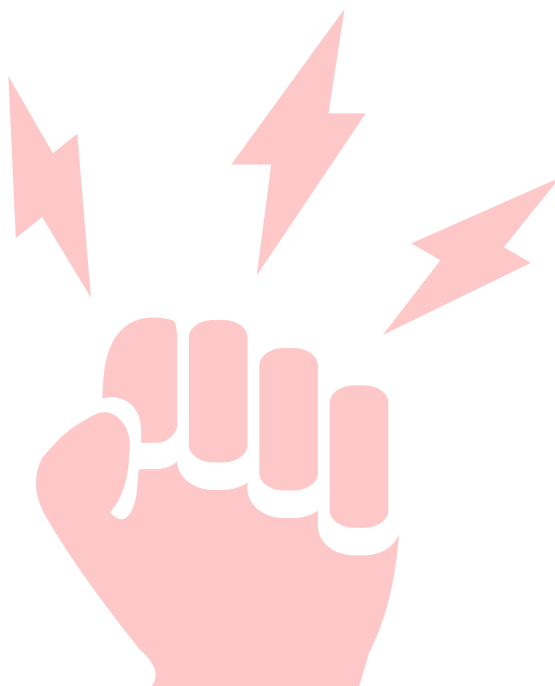
„Személyigazolványomban álló nevemet és nememet kérdőjelezték meg és vizsgázn nem akartak engedni.”

[23 ÉVES BUDAPESTI TRANSZSZEKUALIS FÉRFI]

„Néha előfordult, hogy [a tanárok] gúnyolódva kérdeztek, hogy én most fiú vagyok-e, vagy lány. Akkor csak idegesítet, mivel nagyon fiatalon elaltattam magamban a gondolatot, hogy fiú lehetek, hiszen azt hittem, az lehetetlen, vagy ha lehetne is, úgysem lenne rá soha pénzem.” [25 ÉVES VIDÉKI NAGYVÁROSBAŒ ÉLŐ BISZEKUALIS TRANSZSZEKUALIS FÉRFI]

A homofób, transzfób megszólalások néha **együtt jártak más csoportokra vonatkozó előítéletekkel:**

„Középiskolában az osztályfőnök rendszeresen elítélendőnek nevezte és negatív jelzőkkel illette a más nemi identitású és etnikumú embereket.” [26 ÉVES BUDAPESTI TRANSZNEMŰ VÁLASZADÓ]

5 | Erőszak

A közterek és tömegközlekedési eszközök után, az LMBT személyeket érő erőszak második leggyakoribb színtere az iskola.

Hol történt a támadás?

Az iskolai diszkriminációt elszenvedők közül **minden ötödik áldozatot tettelesen is bántalmaztak diáktársai**. Sokaknál a fizikai bántalmazás éveken keresztül tartott. Egyeseket az iskolában vertek meg, de többen arról számoltak be, hogy a bántalmazás folytatódott az utcán, ahol volt, hogy **leköpték, vagy kövel, hógolyóval megdobálták őket**.

„Megverték az iskolatársaim, és megaláztak.”

[19 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„A középiskolában egy fiú osztálytársam rendszeresen beszólogatott, megalázóan viselkedett velem. Volt, hogy megütött, meglökött. A baráti társasága ezt jóízű röhögéssel, vagy cinkossággal támogatta, de az osztály többi tagja sem tett ellene semmit, nagyon ritka eset volt, hogy rászóltak, hagyja abba, mert zavarta őket. Ez 9-11. osztályig folyt.”

[22 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Általános iskolában egy osztálytársam kezdett el pletykálni nemi identitásomról, aminek hatására több szóbeli és egyszer tettelesen bántalmazás ért.”

[20 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

„Kövel dobálás, hógolyóval dobált egy egész osztály, hangosan röhögve és kiabálva, hogy ott rohan a kis buzi. Megkövezve éreztem magam. Tornaöltözőben hatalmas vihogás volt, mert azt kiabálták, a buzival egy öltözőbe nem megyünk.”

[25 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Verbális bántalmazással szembesülök minden nap, míg fizikailag csak ritkábban. Káromkodás kísért reggelente, leköpnék, megvető tekinteteket szórnak.”

[16 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FIÚ]

A **fenyegetések** is gyakoriak voltak.

„Kitudódott az irányultságom. Innentől kezdve rosszulatú pletykákat terjesztettek rólam. Majd később egy osztálytársam először szóban majd később tettelesen is bántalmazott. Egy ízben meg is fenyegetett, hogy megölet.” [20 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

„Általános iskolába fiúk köptek le, mert szerintük szemét „b**j” voltam. Nem egyszer megfenyegettek, és egyszer meg is vertek.”

[33 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

17 ember számolt be **tanárok által elkövetett fizikai bántalmazásról**. Egy esetben egy tanár **szexuális erőszakot** követett el diákján.

Az LMBT diákok ellen elkövetett fizikai erőszak az elmúlt időszakban növekvő problémát jelent. A 20 év alattiaknál kétszer olyan gyakori volt a tetteleges bántalmazás, mint a most harmincas éveikben járók közt.

Az atrocitások megnövekedett száma mögött részben a szexuális irányultság jóval nagyobb arányú felvállalása áll, hiszen a 20 alattiak sokkal nagyobb arányban nyilvánítják ki szexuális irányultságukat vagy transz státuszukat, részben pedig a szélsőséges politikai nézeteket valló fiatalok egyre agresszívebb fellépése.

%&@#!?!!

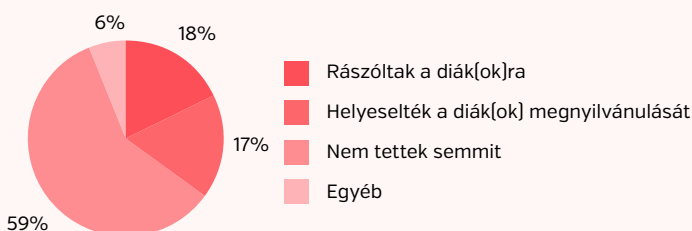
6 | Az iskola és a tanárok válaszlai a diákokat érő diszkriminációra

A tanárok felelőssége kiemelkedő az iskolai légkör alakításában. A tanári zaklatás gyakori előfordulása mellett az is különösen problematikus, hogy a diákok homofób vagy transzfób fellépése esetén **a tanárok 59%-a semmit sem tett, sőt, 17%-uk kifejezetten a zaklató diákok pártját fogta.**

„Az egyetemi levelezőlistán gyakran jelennek meg homofób üzenetek. Ezeket az iskola vezetősége nem kezeli, ezért diákok közti vitákba fulladnak.”

[25 ÉVES BUDAPESTI NŐ]

Hogyan reagáltak a tanár(ok) a diák(ok) homofób iskolai megnyilvánulásaira?

A tanárok passzivitásának az is oka lehet, hogy **nem rendelkeznek sem kellő tudással, sem a megfelelő eszközökkel**, hogy ezeket a helyzeteket kezelni tudják:

„Középiskolában volt tanárom, aki felhozta a homoszexualitást mint megbeszélendő témát az órán [...]. Azonban amikor az egyik gyerek azt mondta, hogy ez egy betegség, hiszen nem lehet gyereke a partnernek, pedig a biológiailag egészséges embereknek lehet a partnerüktől gyerekük, akkor a tanár nem tudott mit mondani, és meghalt a beszélgetés.”

[26 ÉVES BUDAPESTI QUEER NŐ]

Általános élmény volt, hogy **a tanároktól nem igazán lehet segítséget kérni**, ha valakit homofób vagy

transzfób támadások értek. Sokakkal az is megesett, hogy a tanár ellenük fordult, miután kiderült LMBT identitásuk, vagy bizalmasan kértek tanácsot tőle.

„Senkitől sem lehetett segítséget kérni.”

[23 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Tanárom megtudta, hogy meleg vagyok, és el akarta mondani a szüleimnek, akiknek én szerettem volna később, emiatt hónapokig rettegésben éltem, mert mindenképpen csak az egyetemi évek alatt terveztem elmondani.” [22 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Az osztályfőnökkel volt lehetőségem bizalmasan beszélgetni, neki elmondtam az érzéseimet a barátommal kapcsolatban [...] Nem segítséget kaptam, hanem [ő] is ellenem fordult, mert megalégtelte, hogy „problémás” vagyok, meg hogy sokszor nem járok be. Ezért egy idő után intézkedett, hogy felfüggeszzenek, s ne fejezhessem be abban az évben a tanévet.” [27 ÉVES BUDAPESTI BISZEXUÁLIS FÉRFI]

Bíztható, hogy **néhány válaszdadó támogató reakciókról is beszámolt**. Egyes esetekben a tanárokat felelősségre vonta az iskola.

„Aztán átkerültem [egy másik gimnáziumba], ahol minden támogatást megkaptam, tanároktól, diákoktól egyaránt.” [BUDAPEST KÖRNYÉKÉN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Egy darab rasszista és homofób tanárral sikerült összefutnom középiskolában, azonban az iskola vezetése rendet tett. Eltávolította helyéről.”

[25 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Egy tanár burkoltan sértegetett az osztály előtt, ami miatt fegyelmit kapott.” [17 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FIÚ]

7 | LGBT témák a tananyagban

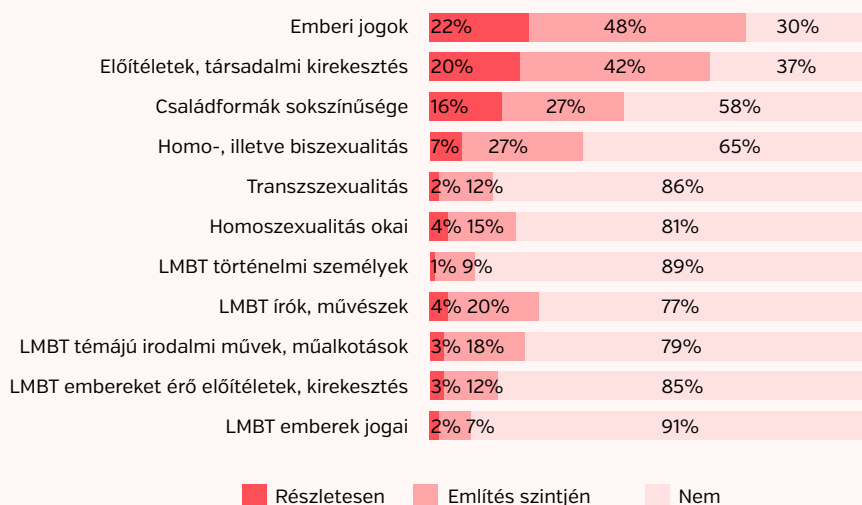
Az LGBT fiatalokra nem csak az őket közvetlenül érő zaklatás és hátrányos megkülönböztetés van negatív hatással, hanem az is, hogy az iskolai tananyag mennyire van tekintettel sajátos igényeikre, ill. hogy az iskola mennyire vállalja fel a többségi diákokban az elfogadó attitűd kialakítását.

A válaszadók 65%-a esetében a homoszexualitás témája az iskolai tananyagban egyáltalán nem jelent meg. Az iskolák mindössze 7%-ában foglalkoztak részletesen a témával.

Néhányan beszámoltak arról is, hogy kifejezetten előítéletes megnyilvánulásokkal találkoztak a tankönyveikben vagy órán, amit a vizsgákon is számon kértek tőlük.

„A szociológia professzor nyíltan homofób nézeteket vallott, és gyakran témaként vagy példaként hozta fel a „buzikat” mint viccet vagy elítélendő életformát. Megítélése szerint [...] a melegek csupán narcisztikus alkatok, akik a saját magukhoz hasonlóak társaságát keresik kifejezetten hiúsági kérdésből. Ezt még vizsgán is számon kérte.” [35 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

Az iskolai tanórák, osztályfőnöki órák keretében volt-e szó az alábbi témákról?

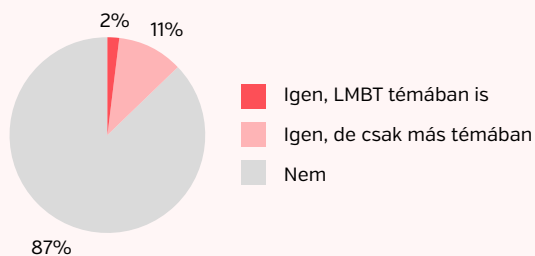

Általánosságban azonban lassú elmozdulás figyelhető meg ezen a téren. Míg a harmincas éveikben járók 70%-a számolt be a téma hiányáról, a 20 alattiak esetében ez már csak 56%.

A homoszexualitás témájánál is kevesebb szó esik az iskolában a transzneműségről. **Az iskolák csupán 2%-ában foglalkoztak részletesen a transzneműség témájával említés szintjén 12%.**

Az LGBT emberekkel szembeni előítéletek, illetve az LGBT emberek jogai még kevesebb válaszadónál (részletesen vagy említés szintjén mindössze 15%, ill. 9%-nál) jelentek meg. A külső előadók, civil szervezetek által tartott, az emberi jogokkal vagy kisebbségekkel foglalkozó iskolai foglalkozások nagy része sem tartalmazott LGBT témákat.

Voltak-e az iskolában meghívott vendégek foglalkozást, órát tartani az emberi jogok és/vagy (társadalmi) kisebbségek témájában?

A válaszadók szinte kivétel nélkül [94%] egyetértettek abban, hogy **az iskolai tananyagban nem esett elég szó az LMBT embereket érintő kérdésekről**. 78% azzal is egyetértett, fiatalabb korában szüksége lett volna

több ismeretterjesztő kiadványra a szexuális irányultság és nemi identitás témájában. A tanároknak tulajdonított felelősség is egyértelmű, 87% gondolta úgy, hogy a tanárai sokat javíthattak volna helyzetén.

Voltak-e az iskolában meghívott vendégek foglalkozást, órát tartani az emberi jogok és/vagy (társadalmi) kisebbségek témájában?

Fiatalabb koromban szükségem lett volna több ismeretterjesztő kiadványra a szexuális irányultság és nemi identitás témájában.

A tanáraink többet tehetek volna azért, hogy az iskolát élhetőbbé tegyék egy LMBT fiatal számára.

Az iskolai tananyagban nem esett elég szó az LMBT-embereket érintő kérdésekről.

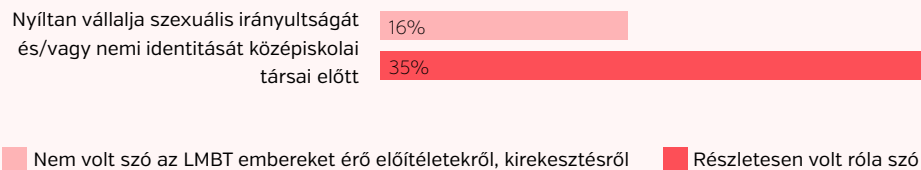

■ Teljesen egyetértek
 ■ Inkább egyetértek
 ■ Inkább nem értek egyet
 ■ Egyáltalán nem értek egyet

Az LMBT témakör elfogadást segítő iskolai megjelenése kifejezetten pozitívan hatott a diákokra:

- nagyobb arányban érezték úgy, hogy az iskola segített benne, hogy magabiztosabban hozzanak döntéseket;

- kisebb arányban voltak öngyilkossági gondolataik;
- nagyobb arányban vállalták fel középiskolai társaik felé teljesen szexuális irányultságukat vagy nemi identitásukat.

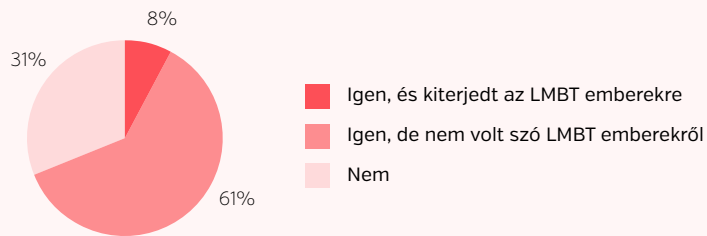

Az LGBT embereket érő kirekesztés és előítéletek részletes tematizálásának pozitív hatása még egyértelműbb: több mint kétszer olyan valószínű, hogy ezekben az iskolákban az LGBT diákok teljesen felvállalják identitásukat. A 36%-kal szemben csupán 15% vállalja fel magát olyan iskolai környezetben, ahol ezek a témák egyáltalán nem kerülnek elő.

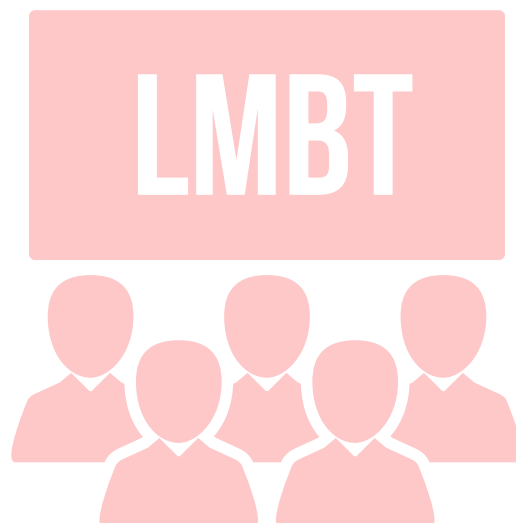
Ha az iskolákban tartottak is **szexuális felvilágosítást**, az általában szintén nem tartalmazott utalást LGBT embereket érintő kérdésekre. Az is megesett, hogy a felvilágosítás kifejezetten előítéletes volt.

**Részt vett-e Ön iskolai keretek között
szervezett szexuális oktatásban?**

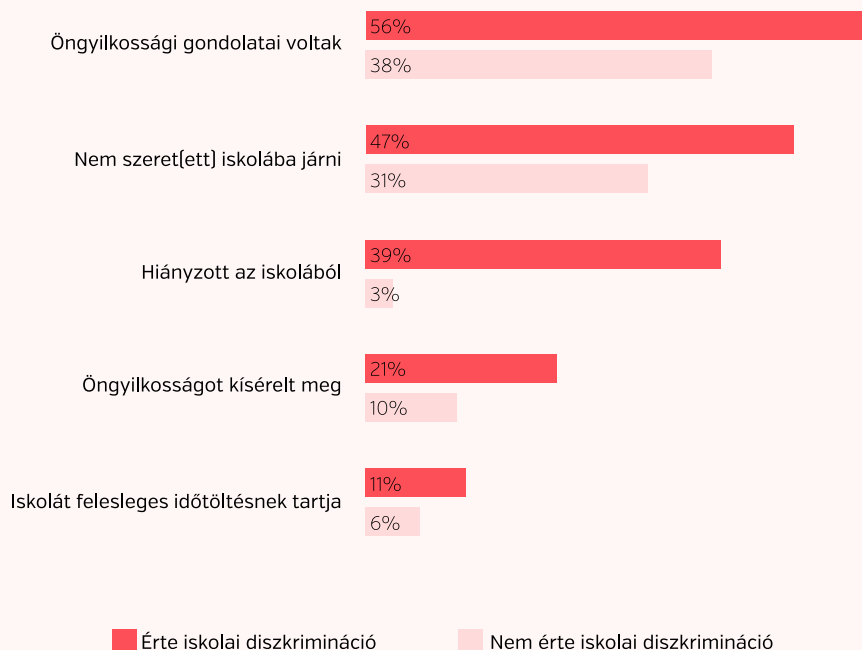
„Nem kaptam felvilágosítást, információt a különböző szexuális irányultságokról. Nem támaszkodhattam semmire, ami azt igazolta volna vissza, hogy nem vagyok torz, hibás, beteg.” [27 ÉVES BUDAPESTI BISZEXUÁLIS FÉRFI]

„Homofób tananyag, homofób tanárok és diákok, homofób előadás iskolai védőnő részéről szexuális felvilágosítás címszó alatt.” [23 ÉVES VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

8 | Az iskolai zaklatás és ellenséges légkör hatása a diákokra

Az iskolai zaklatás és homofób légkör alapvető befolyással van a diákok iskolai élményeire, teljesítményére és egészségére is. A diszkrimináció elszenvédeése jelentősen megnöveli annak az esélyét, hogy valakinek **öngyilkossági gondolatai legyenek, negatív véleménye legyen az iskoláról, vagy akár kerülje azt.**

Az elszenvedett zaklatás néhány fiatalnál **felerősítette a szorongásukat és depressziót okozott.** Másoknál általánosabb lelki válsághoz vezetett.

„Az érzelmi válságom később általánossá vált, amelyben ez a történet is benne volt, meg más tényezők is. Korábban is hajlamos voltam szorongásosságra, de ekkor egy idő után minden korábbinál erősebb lett és depresszióval is társult.”

[27 ÉVES BUDAPESTI BISZEXUÁLIS FÉRFI]

„Általános iskolában kiderült rólam és lelkileg tönkretettek, mert folyamatosan megaláztak és testileg is bántalmaztak.” [24 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Negatív megnyilvánulások, pusmogások, rosszindulatú pletykákat, amik előtt mindig értetlenül álltam. A kollégiumi évek szinte elviselhetetlen lelki terhet jelentettek szakközépiskolában.” [31 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Buzizás, alázás, lelki terror.” [21 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

A lelki trauma több esetben olyan súlyú volt, hogy még a kutatás keretében sem számoltak be róla szívesen az érintettek:

„Inkább erre nem szeretnék emlékezni... Ha lehet...” [23 ÉVES FALUN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Ezt nem szeretném megosztani másokkal.” [22 ÉVES FALUN ÉLŐ LESZBIKUS NŐ]

Az atrocitások alapvetően befolyásolták a diákok iskolához fűződő viszonyát. Az elmúlt 12 hónapban diszkriminációt megtapasztalók fele mondta azt,

hogy **nem szeret iskolába járni** [a többieknek kevesebb, mint harmada]. Kétszer olyan valószínű, hogy valaki **felesleges időtöltésnek tartja az iskolát**, ha érte ott diszkrimináció (12% és 6%).

„Egyetemi éveim alatt egy nyelvészettanár keserítette meg elég rendesen a mindennapjaim. [...] Minden [iskolában] csak 1-2 ilyen ember volt az életemben, ami pont elég volt, hogy ne sok kedvem legyen iskolába járni.” [25 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

A diszkriminációt elszenvedettek 39%-a számolt be róla, hogy az iskolai zaklatások olyan szintet értek el, hogy előfordult vele, hogy **azért hiányzott az iskolából, hogy egy időre megszabaduljon a zaklatástól**, homofób, transzfób légkörtől.

„Kollégiumban kis híján éhen haltam, mert nem mertem lemenni a menzára, hisz mindig csak gúnyolódtak rajtam.” [27 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSZEKXUÁLIS FÉRFI]

„Egy hallgatói körből távoztam.” [24 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Az egyik előadó nyíltan homofób volt. Én ezt szóvá tettem és otthagytam az egyetemet. Azóta nem Magyarországon tanulok.” [BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Az éveken át tartó inzultusnak **hosszú távú negatív hatása** is lehet:

„A mai napig nehezen oldódom nagyobb társaságban, fiúkkal, férfiakkal nehezen találok a közös hangot és ez a munkahelyen is nehezíti a beilleszkedést.” [31 ÉVES BUDAPESTI FÉRFI]

9 | A diszkriminációs esetek jelentése

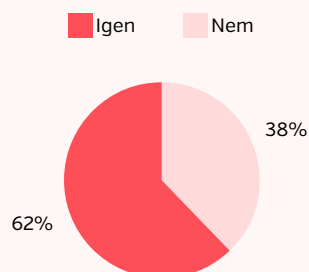
A diákok többsége a vele történt eseteket megosztotta másokkal: barátokkal, családtagokkal, párjával, esetenként tanárjával vagy pszichológussal.

A hivatalos panasztételig viszont ehhez képest nagyon kevesen jutottak el. **A diákok mindössze 6%-a tett hivatalosan panaszt az őt ért atrocitások miatt.**

Az áldozatok jellemzően az intézményen belül kerestek segítséget: 17-en tanárukhöz, 10-en az intézményvezetőhöz fordultak. Külső panasztételre (ombudsman, más állami szerv) csak 1-1 esetben került sor.

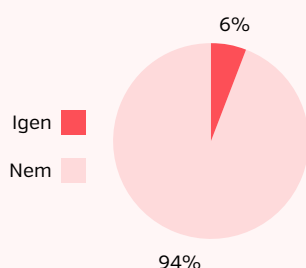
A panaszokkal hét esetben egyáltalán nem is foglalkoztak, 5 esetben ugyan vizsgálat indult, de nem történt semmi. Az esetek majdnem felében (46%) viszont **felelősségre is vonták a bántalmazót.**

Elmesélte valakinek, hogy mi történt Önnel?

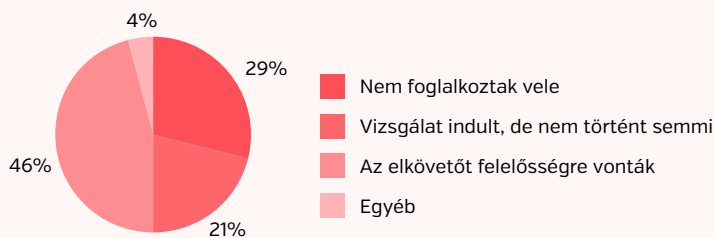

A rendkívül alacsony panasztételi aránynak számos oka van. **A többség félelemből nem lépett:** félt attól, hogy rosszabb helyzetbe kerül, kiderül, hogy LGBT személy, vagy megalázzák, bántják.

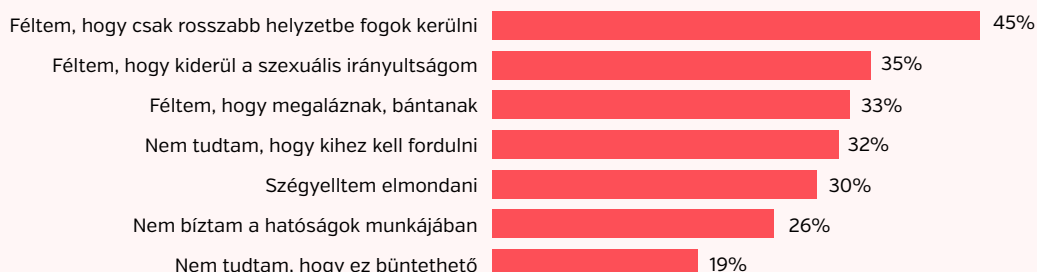
Tett-e hivatalosan panaszt ezen jelenségek kapcsán?

Ha tett panaszt: mi lett az eredménye?

Ha nem tett panaszt: miért nem?

10 | Ajánlások

I. A kormányzat részére

1. Egészítsék ki a Nemzeti Alaptantervet és a kerettanterveket, hogy azok kifejezetten térjenek ki a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó képességekre, készségekre, ismeretekre, attitűdökre.

2. Biztosítsák, hogy a közoktatásban használt valamennyi tankönyv és oktatási anyag olyan módon tárgyalja a szexuális irányultság és nemi identitás kérdéseit, amely tiszteletben tartja az LMBT emberek emberi méltóságát és elősegíti a velük szembeni elfogadás és tisztelet kialakítását.

3. Fogadjanak el az oktatási intézmények számára a hátrányos megkülönböztetés és zaklatás [bullying] elleni fellépésre vonatkozó irányelv mintát, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és nemi identitásra.

4. Integrálják a homofób és transzfób zaklatás [bullying] problémáját az iskolai agresszió elleni, illetve biztonságos iskolát megcélzó állami programokba.

5. A tanári felkészítés követelményei között jelenjenek meg a kisebbségi csoportok társadalmi helyzetére és a kisebbségi csoportokhoz tartozó fiatalok, ide értve az LMBT fiatalok speciális problémáira, szükségleteire és megfelelő támogatására vonatkozó ismeretek és kompetenciák.

6. Vezessenek be érzékenyítő programokat és akkreditált továbbképzéseket a pedagógusoknak, a pedagógiai szakszolgálatok munkatársainak, az iskolapszichológusoknak, az iskolaorvosoknak és a védőnőknek a szexuális irányultságról és nemi identitásról.

7. Dolgozzanak ki útmutatót az iskolai szexuális neveléshez, amely kitér az LMBT emberek szexuális, mentális, és fizikai egészségét érintő sajátos kérdésekre is.

8. Biztosítsanak erkölcsi és anyagi támogatást az LMBT civil szervezetek által végzett iskolai tudatosításgörgető programoknak, és ösztönözzék az iskola-fenntartókat, hogy meghívják ezeket a programokat iskoláikba.

II. Oktatási intézmények és fenntartóik részére

1. Pedagógiai programjukban és helyi tantervükben térjenek ki a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó kérdésekre, elősegítendő az LMBT személyekkel szembeni elfogadás és tisztelet kialakítását.

2. Az iskola vezetősége és pedagógusai álljanak ki nyíltan az LMBT diákok, szülők és tanárkollégák elfogadása mellett és megkülönböztetése ellen.

3. Bátorítsák az egymástól tanulás, belső továbbképzés, közös fejlődés lehetőségét a pedagógusoknak a szexuális irányultság és nemi identitás kérdésében.

4. Támogassák, hogy LMBT és más emberi jogi szervezetek előadásokat, foglalkozásokat tarthassanak a diákoknak a szexuális irányultság és nemi identitás témájában.

5. Helyezzenek fokozott hangsúlyt az iskolai szexuális nevelésre és ennek keretében **térjenek ki** az LMBT emberek szexuális, mentális és fizikai egészségét érintő sajátos kérdésekre.

6. Támogassák pedagógusaik, iskolapszichológusuk, iskolaorvosuk és védőnőjük részvételét érzékenyítő programokon vagy olyan akkreditált továbbképzésen, amelyek tartalmazzák az LMBT emberek társadalmi helyzetére és az LMBT fiatalok speciális problémáira és szükségleteire vonatkozó információkat.

7. Integrálják a homofób és transzfób zaklatás [bullying] problémáját az iskolai agresszió elleni, illetve biztonságos iskolát megcélzó programjaikba.

8. Fogadjanak el az iskolában történő hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és nemi identitásra, és/vagy integrálják e szempontokat az intézmény házirendjébe.

9. Hívják a diákok figyelmét arra, hogy az LMBT diákok problémáikkal az iskolapszichológushoz vagy más támogató személyhez fordulhatnak.

10. Tegyük lehetővé, hogy a transznemű diákok a saját nemi identitásuknak megfelelően fejezhessék ki magukat és vehessenek részt az iskola életében, ide értve a választott név használatát és az öltözetre vonatkozó előírások rugalmas alkalmazását.

11. Tegyük lehetővé a férfi/női öltözők és mellékhelyiségek mellett vagy akár helyett, a nemsemleges helyiségek bevezetését és biztosítsák, hogy a transznemű diákok és dolgozók a saját nemi identitásuknak megfelelően használhassák őket.

12. Támogassák az LMBT hallgatók és szövetségeseik csoportjainak létrejöttét.

III. Kollégiumok és diákszallók részére

1. Fogadjanak el a kollégiumi környezetben zajló hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és nemi identitásra, vagy integrálják e szempontokat az intézmény házirendjébe.

2. Tegyük lehetővé, hogy az azonos nemű párok a különnemű párokkal azonos feltételek mellett vehessék igénybe a párok számára biztosított elhelyezési lehetőségeket.

3. Tegyük lehetővé, hogy a transznemű lakók a saját nemi identitásuknak megfelelően kapjanak elhelyezést és használhassák a mosdót és zuhanyzót.

4. Tegyük lehetővé a férfi/női öltözők és mellékhelyiségek mellett vagy akár helyett, a nemsemleges helyiségek bevezetését és biztosítsák, hogy a transznemű lakók és dolgozók a saját nemi identitásuknak megfelelően használhassák őket.

IV. Pedagógusképző intézmények részére

1. Vizsgálják felül tantervüket: a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó képességekre, készségekre, ismeretekre, attitűdökre térjenek ki a kötelező tanegységek keretei között, és biztosítsák mélyebb ismeretek szerzését az LMBT fiatalokkal foglalkozó választható kurzusok bevezetésével.

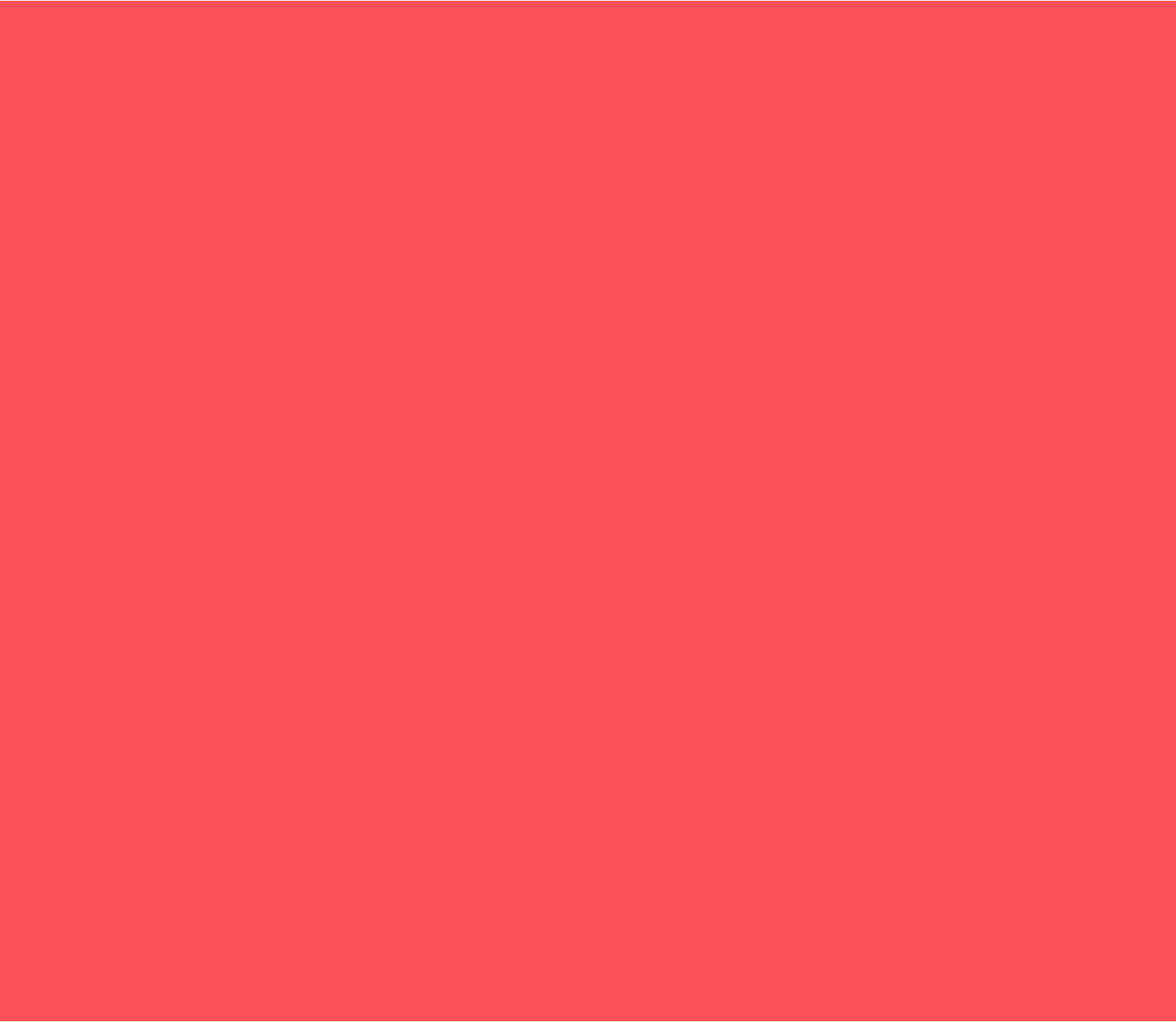
2. A képzés során kapjanak kiemelt hangsúlyt a különböző kisebbségi csoportok csoportokhoz tartozó fiatalok, ide értve az LMBT fiatalok speciális problémáira, szükségleteire, és megfelelő támogatására vonatkozó ismeretek és kompetenciák.

3. Biztosítsák, hogy a leendő pedagógusok elsajátítsák az emberi jogi oktatás korszerű eszközeit.

4. Fogadjanak el a hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és nemi identitásra, vagy integrálják e szempontokat az intézmény házirendjébe.

5. Támogassák, hogy LMBT és más emberi jogi szervezetek előadásokat, foglalkozásokat tarthassanak a hallgatóknak a szexuális irányultság és nemi identitás témájában.

6. Támogassák az LMBT hallgatók és szövetségeseik csoportjainak létrejöttét.

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek munkahelyi tapasztalatai Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

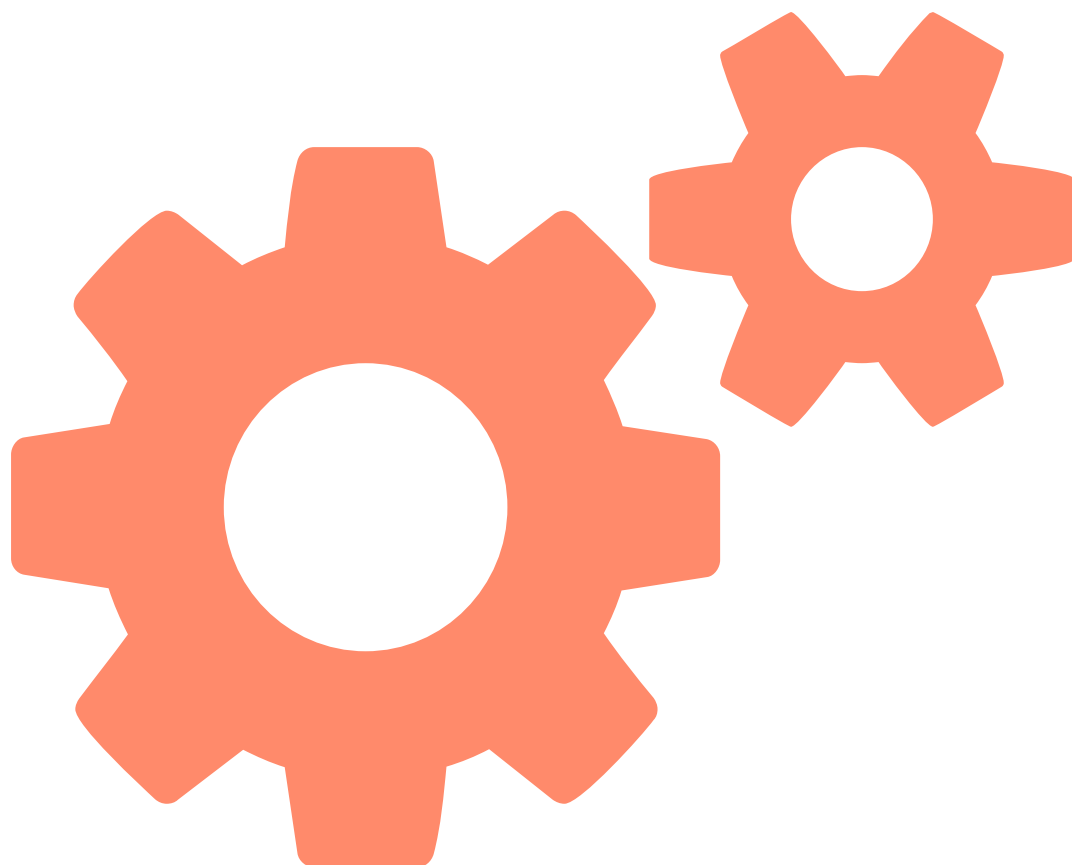

LMBT
KUTATÁS
2 0 1 0

HÁTTÉR
TÁRSASÁG

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek munkahelyi tapasztalatai Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

Szerző: Karsay Dodó

A kutatócsoport tagjai:

Dombos Tamás

Mocsonaki László

Dr. P. Tóth Tamás

Dr. Takács Judit

Szakmailag ellenőrizte: Dombos Tamás

Kiadványterv és tördelés: www.artspublic.com

Köszönjük a segítséget a kutatásban és a kiadvány összeállításában közreműködő LGBTQI aktivistáknak, csoportoknak és szervezeteknek.

A kiadvány megjelenését az ILGA-Europe Human Rights Violations Documentation Fund programja támogatta. A jelen dokumentumban kifejtett vélemények nem feltétlen tükrözik az ILGA-Europe álláspontját.

Háttér Társaság

1132 Budapest, Csanády u. 4/B

Telefon: (1) 238 0046

Fax: (1) 799 8418

hatter@hatter.hu

www.hatter.hu

Háttér Társaság 2015

ISBN 978-963-88045-4-9

Tartalomjegyzék

6	Áttekintés
9	A kutatás módszertana
12	LMBT emberek munkaerőpiaci helyzete
14	Előbűjás
19	A munkahelyi diszkrimináció mértéke
20	A munkahelyi diszkrimináció formái és elkövetői
22	A zaklatás és ellenséges légkör hatása a munkavállalókra
23	A diszkriminációs esetek jelentése
24	Ajánlások

Bevezetés

A Háttér Társaság és az MTA Szociológiai Kutató-intézete 2010-ben „**Az LMBT emberek társadalmi kirekesztettsége 2010**” címmel folytatott kutatást leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi helyzetéről és tapasztalatairól. A kutatásban 17 külön tematikus blokk foglalkozott az LMBT emberek által tapasztalt diszkrimináció különböző színtereivel, köztük a munkahelyi tapasztalatokkal. A kutatás munkahelyi diszkriminációval foglalkozó blokkját 2110-en töltötték ki.

Az első ilyen jellegű kutatás 2007-ben lezajlott, akkor 1122 válaszadót sikerült a kutatásba bevonni. 2010-re igény mutatkozott az az időbeli változások megvizsgálására, valamint részletesebb adatok gyűjtésére a korábbi kérdőívben nem, vagy nem kellő részletességgel szereplő témák kapcsán. A 2007-es kutatás alapján készült jelentés:

<http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/lmbtkutatas2007>

Az eredmények azt mutatják, hogy az első nagymintás kutatásban rögzített helyzethez viszonyítva [2007], az LMBT munkavállalók továbbra is gyakran szembesülnek munkahelyi diszkriminációval, de kisebb mértékben [2007: 36% 2010: 13%]. Ez a jelentős csökkenés a két minta különböző összetételéből is következhet, hiszen semelyikük sem reprezentatív statisztikailag.

A diszkrimináció megnyilvánulási formái ugyanazok: általános, hogy a munkahelyek hetero- és cisznormatív légköre homofób vagy transzfób szóbeli inzultusokkal, zaklatással, kiközösítéssel, pletykálkodással társul. Ebben a közegben a túlnyomó többség továbbra is a rejtőzködést választja. Gyakran fordul elő, hogy valakit nem vesznek fel egy munkahelyre szexuális orientációja vagy nemi identitása miatt, megfosztják

előléptetésektől, juttatásoktól, vagy akár ki is rúgják. A homofób, transzfób légkör és zaklatás alapjaiban határozza meg a munkahelyi beilleszkedést és a teljesítményt is.

Az egyenlő bánásmódról szóló törvény és a Munka Törvénykönyve elvben biztosítja azt a jogszabályi környezetet, amely hatékony fellépést biztosítana az LMBT embereket a munkaerőpiacon érő diszkriminációval szemben, a tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy az áldozatok elenyésző része mer panaszával hatóságokhoz vagy bíróságokhoz fordulni. Rendkívül fontos lenne, hogy a jogi szankciók mellett egyre több figyelem összpontosuljon a diszkriminatív munkahelyi helyzetek megelőzésére, a munkahelyi sokszínűséggel kapcsolatos jó gyakorlatok elterjesztésére.

A munkahelyi esélyegyenlőségi tervek ugyan lehetőséget biztosítanak az ilyen programok megvalósítására, de a munkáltatók sem szakmai támogatást, sem pénzügyi motivációt nem kapnak a jogszabályi követelmény kipipálásán túli, valódi változást hozó esélyegyenlőségi tervek elfogadására, ráadásul a kötelezettségek csak a munkáltatók szűk körére [közintézmények, állami vállalatok] vonatkoznak.

Az LMBT emberekkel kapcsolatos munkahelyi politikák kialakítását gyakran akadályozza az a szemlélet, hogy a párkapcsolat magánéleti kérdés, amely nem a munkahelyre tartozik. Ez azonban figyelmen kívül hagyja, hogy a munkahely egyben társas közeg is, ahol ezek a témák rendszeresen felmerülnek. A magánélet aktív rejtegetése rengeteg energiát von el a tényleges munkavégzéstől, csökkentve az érintett munkavállalók hatékonyságát.

Különösen kevés figyelmet kaptak eddigi kutatásokban a transznemű emberek munkaerő-piaci problémái. A létező adatok egyértelműen azt mutatják, hogy

a transznemű személyek körében a munkanélküliség rendkívül jelentős probléma. Sokan közülük évekre, évtizedekre kimaradnak a munkaerőpiacról, amiért nem ritkán a nemi átalakulás elhúzódása, a kezelés szervezetlensége és a finanszírozási nehézségek a felelősek. A cégeket egy transznemű munkavállaló jelenléte gyakran teljesen váratlanul éri, komoly gyakorlati kihívásokat okozva [például nem alapján elkülönített létesítmények – öltözők, mellékhelyiségek – használata, munkaügyi nyilvántartások kezelése stb.], holott más országokban már korábban kialakultak az ilyen helyzetek valamennyi érintett szempontjait figyelembe vevő megoldásai.

Főbb eredmények

LMBT emberek a munkaerőpiacon

A válaszadók többsége [69%] dolgozik, a magyar átlaghoz képest kevesebben munkanélküliek [6%].

Az LMBT munkavállalók nem koncentrálnak a gazdaság egy szektorára. Megtalálunk köztük felsőbeosztású vezetőket, egyetemi oktatókat, banki alkalmazottakat, eladókat, biztonsági őrköket, pincéreket, fizikai munkásokat.

A kérdőív felvételekor a transznemű válaszadók kétszer akkora arányban voltak munkanélküliek [12%], mint LMB társaik [5%]. Tartós munkanélküliségről (több mint három hónap) a transznemű válaszadók 62%-a számolt be. Ez az arány a nem transznemű válaszadók körében csak 39% volt.

A munkahelyi diszkrimináció mértéke

A válaszadók 13%-a tapasztalt már munkahelyi diszkriminációt. Ez jóval alacsonyabb, mint az iskolában [19%], szórakozóhelyen [29%], vagy akár nyilvános helyeken [37%] [szórakozóhely, tömegközlekedési eszköz, köztér] tapasztalt hátrányos megkülönböztetés előfordulása.

Kétszer olyan valószínű, hogy egy transznemű személyt munkahelyi diszkrimináció ér, mint egy (nem transznemű) meleg vagy leszbikus személyt.

Az munkahelyi diszkrimináció formái és elkövetői

Munkahelyi zaklatást munkatársaktól és felettesektől egyaránt tapasztaltak a válaszadók.

A munkahelyi hátrányos megkülönböztetés leggyakoribb formája a pletykálgodás, vagy hazugságok terjesztése [81%].

Gyakran előfordul az is, hogy valakit nem vesznek fel [31%], nem léptetnek elő [36%], vagy ki is rúgnak [32%] szexuális irányultsága vagy transz státusza miatt.

A diszkriminációt elszenvedettek több mint kétharmada [72%] homofób vagy transzfób munkahelyi légkörről számolt be. 41%-uk személyesen is megalázásnak, zaklatásnak volt kitéve.

A homofób, transzfób légkör miatt azok is áldozatnak számítanak, akiket személy szerint nem ér bántalmazás. Az ellenséges légkör is oka lehet annak, hogy nagy kevesen bújnak csak elő a munkahelyükön.

Előbújás

A válaszadók több mint fele [51%] egyetlen munkatársa előtt sem vállalta fel, hogy LMBT. 65% valamennyi felettese elől elrejtí identitását.

A válaszadók kevesebb, mint ötöde vállalja munkahelyén teljes mértékben, hogy LMBT.

Az előbújási hajlandóság a legnagyobb budapestiek [56%] és tanyán élők [63%], a nők [59%], valamint a biszexuálisokhoz képest a meleg és leszbikusok [56%], illetve az egyéb szexuális irányultságúak (queer, pánszexuális) [59%] körében.

A multinacionális cégeknél dolgozók jóval nagyobb arányban bújta elő [75%], mint a köztisztviselők, közalkalmazottak, állami tulajdonú cégnél dolgozók [47%].

Azok az LMB emberek, akik előbújtak, az esetek túlnyomó többségében pozitív reakciókat kaptak a munkatársaktól [92%] és a felettesektől is [87%].

A transznemű válaszadók előbújását valamivel kevésbé fogadták pozitívan a munkatársak [85%] és felettesek [81%], de még így is több mint háromnegyedük támogató volt.

LMB társaikhoz képest közel kétszer olyan gyakran fordult elő transznemű munkavállalókkal, hogy előbújásuk után munkatársaik [13% vs. 6%] vagy felettesük [16% vs. 10%] kifejezetten nem akartak többet a témáról beszélni.

Összeségében, az LMBT munkavállalók előbújására érkező pozitív reakciók biztató arányát az előbújás előtti hosszas mérlegelés magyarázhatja. Emellett, nagyobb arányban várnak az emberek elutasítást, mint amennyire az valós.

A rejtőzködésüket legtöbbször azzal indokolták, hogy ez a téma nem tartozik a munkahelyre [39%].

A „magánügy mítosza” viszont megdőlni látszik, hiszen a válaszadók több mint háromnegyede számolt be arról, hogy a gyerekek [89%], a párkapcsolatok [81%], és még a szex is [81%] havonta többször is felmerülő témák a munkahelyen.

A rejtőzködés valódi oka tehát inkább a félelem. 31% attól fél, hogy LMBT identitása miatt hátrány érne, 25% pedig, hogy megromlana a viszonya a munkatársaival.

Nem segíti az előbújást, hogy a válaszadók 79% szerint munkahelyén jelenleg nincs esélyegyenlőségi terv, vagy zaklatás ellenes. Ahol van [21%] ott viszont ezek többsége [68%] kitér a szexuális irányultságra és a nemi identitásra.

A munkahelyi zaklatás és ellenséges légkör hatása a munkavállalókra

A zaklatás és a homofób, transzfób légkör megnehezíti a beilleszkedést és kihat a teljesítményre is.

A válaszadók több mint harmada kerülte a magánbeszélgetéseket, vagy társas eseményeket. 59%-uk hazudott, amikor partnerkapcsolata szóba került.

Voltak, akik szabadságot vettek ki [10%], új munkát kerestek [11%], vagy ki is léptek munkahelyükről [11%], hogy ne tegyék ki magukat több inzultusnak.

A diszkriminációs esetek jelentése

A diszkriminációs eseteket az áldozatok csupán 15%-a jelentette.

A panaszok kétharmadában vagy eredmény nélkül zárult le a vizsgálat, vagy egyáltalán nem foglalkoztak a bejelentéssel. Minden negyedik panasztétel viszont az elkövető felelőssége vonásával zárult.

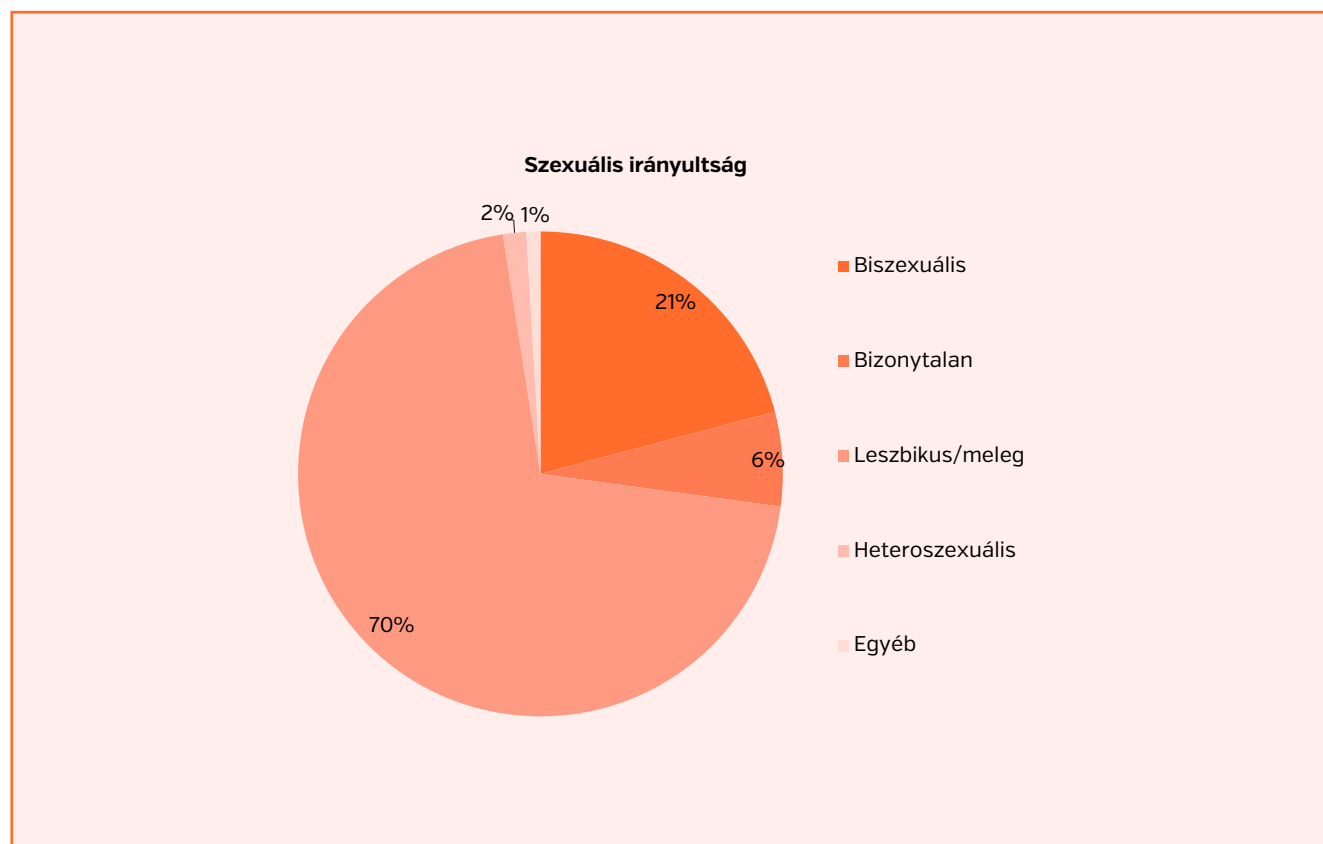
2 | A kutatás módszertana

A kutatás klasszikus közösségi minta felhasználásával készült, mely magas elemszáma ellenére sem rendelkezik egy statisztikailag reprezentatív minta érvényesítő erejével. A válaszadók toborzása több csatornán keresztül, többek között LMBT civilszervezetek, LMBT embereket megcélzó internetes oldalak (hírpályák, ismerkedős oldalak), LMBT médiatermékek, szórakozóhelyek és egyéb LMBT rendezvények (például a LIFT, Szimpozium Klub, Transvanilla találkozók) bevonásával történt. Az adatfelvétel 2010. szeptember 15. és november 30. között zajlott: elsősorban önkitöltős internetes kérdőív formájában, azonban Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szegeden 158 esetben személyes lekérdezésre is sor került. A közösségi mintavétel sajátosságaiból adódóan ugyanakkor feltételezhető, hogy az LMBT közösségi színtereken kevésbé jelen lévő, illetve LMBT-mivoltukat

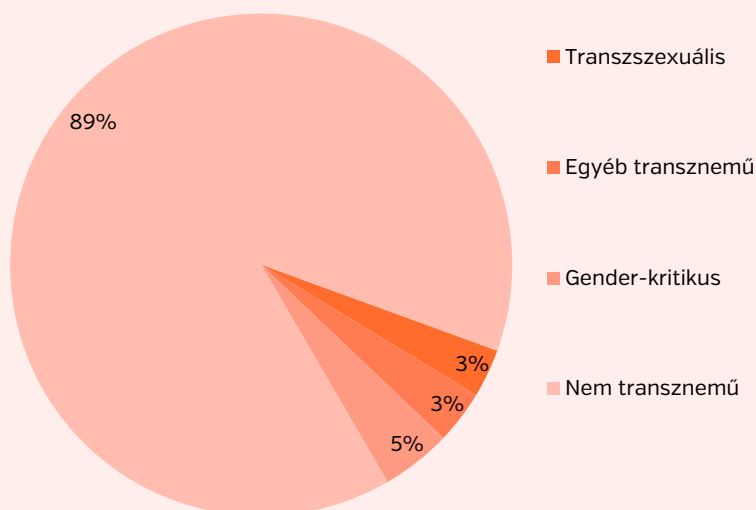
fokozottabb mértékben leplező embereket kisebb eséllyel sikerült elérni e felmérés során.

A kérdőívet több mint háromezren kezdték el kitölteni, ám a kitöltést teljesen csak 1628-an fejezték be.
Az adattisztítás – azaz a nem az LMBT célcsoportba tartozó válaszadók és a nagyon hiányosan kitöltött kérdőívek kiszűrése – után 2755 válaszadóval számoltunk, a válaszadók száma azonban a különböző tematikus blokkokban eltért egymástól, amely az internetes kitöltés során jelentkező lemorzsolódásból adódik. Az munkahelyi diszkriminációt vizsgáló tematikus blokkra 2110 válasz érkezett.

Demográfiai adatok

Transz státusz

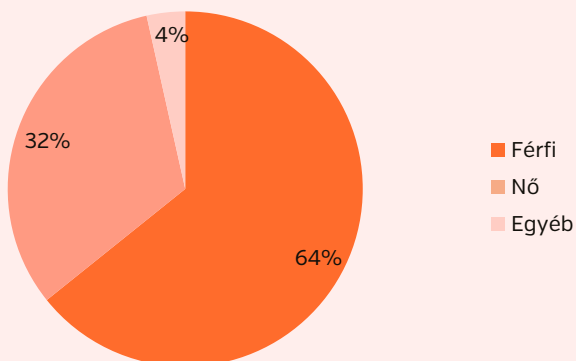

A válaszadók 11%-a nem azonosult születés kori nemével. Ennek a csoportnak a fele, az összes válaszadó 6%-a transz/transznemű. További 5%-a a gender-kritikus kategóriába lett besorolva: náluk nem volt eltérés a születés kor meghatározott nem és a nemi identitás közt, mégsem azonosultak születés kori nemükkel. Ők kimaradtak a transz-specifikus elemzésből. A transz válaszadók fele transzszexuális, vagyis nemi identitása nem egyezik születés kor meghatározott nemével, illetve férfi vagy női kategóriába sorolja be magát. A transz válaszadók másik fele 'egyéb transznemű': ők egyik nemhez sem vagy mindkét nemhez tartozóként, vagy „egyéb nemű-ként” határozták meg magukat.

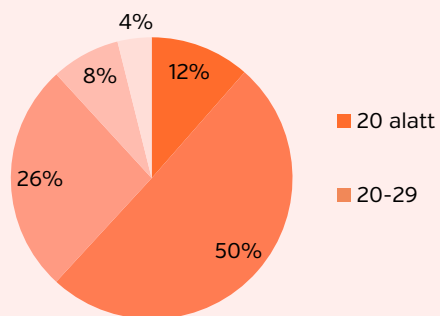
A válaszadók között egy országos reprezentatív mintához viszonyítva többen voltak a férfiak, a fiatalok, a budapestiek és a magasabban képzettek. Ezek a jellegzetességek feltételezhetően összefüggésbe hozhatóak – például az internetes hozzáférést és

a civilszervezetekkel való kapcsolattartást bizonyos mértékig adottnak tekintő – mintavételi eljárással. Ugyanakkor az sem zárható ki, hogy e jellemzők az LMBT populáció sajátosságait tükrözik.

Nem

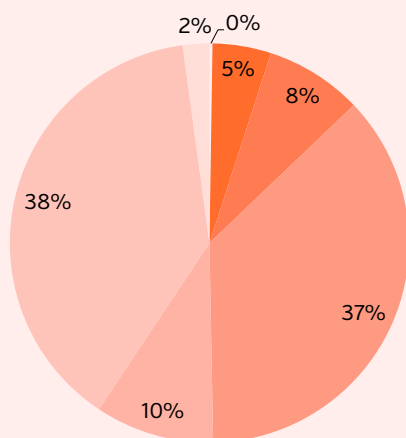

Életkor

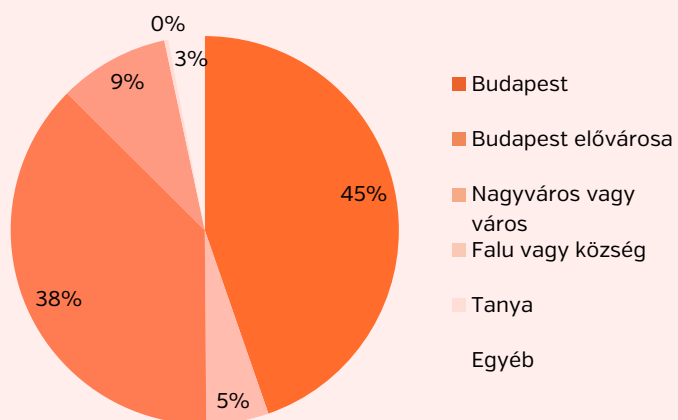

Legmagasabb iskolai végzettség

- Befejezetlen általános iskola
- Szakmunkásképző, szakiskola
- Felsőfokú szakképzés
- Általános iskola
- Középiskola
- Főiskola/egyetem
- Tudományos [doktori] fokozat

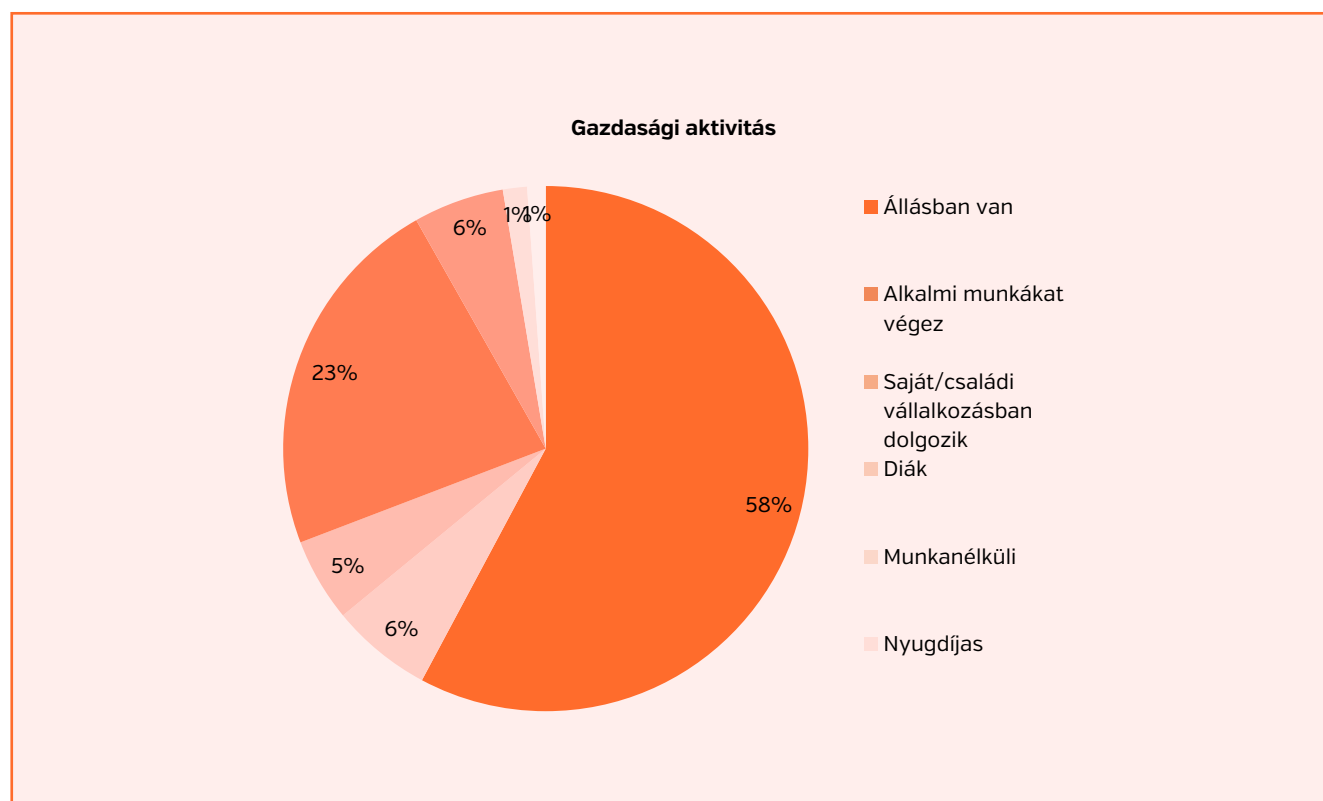
Lakóhely

3 | LMBT emberek munkaerőpiaci helyzete

A válaszadók többsége **állandó munkahellyel rendelkezik**, negyedük pedig diák. A válaszadók összesen 6%-a munkanélküli, ami alacsonyabb, mint a magyar átlag [10%]. Ez talán azzal is magyarázható, hogy az átlagnál több budapesti és magas iskolai végzettséggel rendelkező található a válaszadók közt.

Kétszer annyi transznemű válaszadó volt a kérdőív kitöltésekor munkanélküli [12%], mint LMB társai [5%]. **Tartós munkanélküliségről (több mint három hónap) a transznemű válaszadók 62%-a számolt be.** Ez az arány a nem transzneműek körében csak 39% volt.

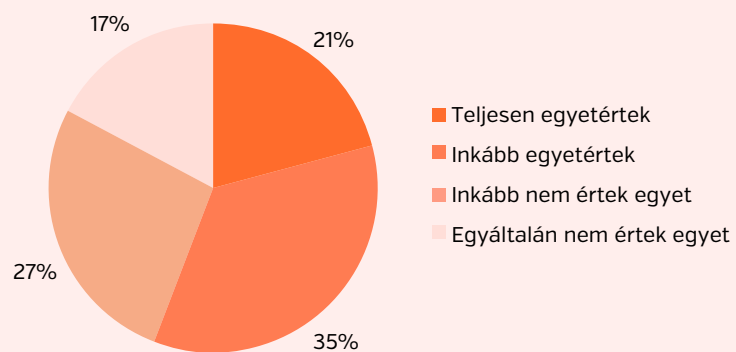
A válaszadók **nem koncentrálnak a gazdaság egy szektorára**, megtalálunk köztük felsőbeosztású vezetőket, egyetemi oktatókat, banki alkalmazottakat, eladókat, biztonsági őröket, pincéereket, fizikai munkásokat.

A válaszadók 72%-a olyan munkahelyen dolgozik, ahol ismer más LMBT munkatársakat. Ezt részben az magyarázhatja, hogy az álláskeresésnél a többség

számára [56%] fontos, hogy mennyire LMBT-barát az adott munkahely.

Erről egyrészt az ismerősi körön keresztül is tájékozódhatnak a munkavállalók, másrészt támpontot nyújthat az is, hogy az adott munkahelynek van-e esélyegyenlőségi terve, vagy zaklatás ellen védő szabályzata (ezekről később bővebben is lesz szó).

**Álláskeresés során fontos szempont számomra,
hogy az adott munkahely mennyire LGBT-barát**

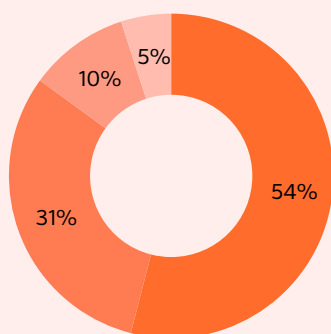

4 | Előbújás

A válaszadók 85%-a egyetértett azzal, hogy **nem élhet teljes életet, ha nem vállalja fel a szexuális irányultságát**.

Az ember nem élhet teljes életet, ha nem vállalja fel nyíltan szexuális irányultságát

■ Teljesen egyetértek ■ Inkább egyetértek
■ Inkább nem értek egyet ■ Egyáltalán nem értek egyet

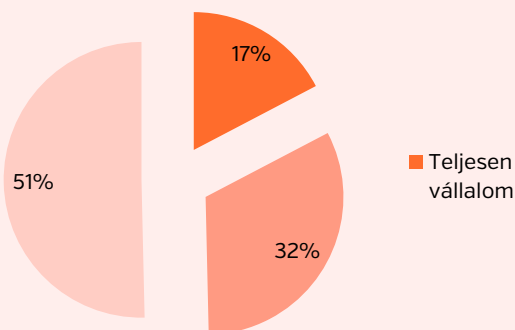

Ennek ellenére, a válaszadók **mindössze 17%-a vállalja valamennyi munkatársa előtt hogy LGBT, további 32%-uk pedig csak bizonyos munkatársak felé**. A felettesek előtt még kevesebben bújnak elő, kétharmaduk inkább teljesen eltitkolja identitását. A transznemű és nem transznemű válaszadók munkahelyi előbújása tekintetében nem volt számottevő különbség.

Sokkal nagyobb valószínűséggel bújtak elő azok, akiknek voltak LGBT munkatársaik. 63%-uk legalább részben felvállalta magát a munkatársak, és 48%-uk a felettesek felett is.

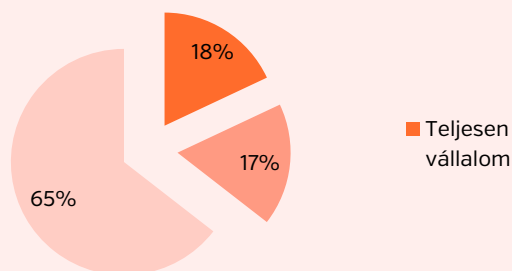
Erről egyrészt az ismerősi körön keresztül is tájékozódhatnak a munkavállalók, másrészt támpontot nyújthat az is, hogy az adott munkahelynek van-e esélyegyenlőségi terve, vagy zaklatás ellen védő szabályzata (ezekről később bővebben is lesz szó).

Munkatársai felé

A munkavállalók jelentősen nagyobb arányban bújtak elő [75%], mint a köztisztviselők, közalkalmazottak, állami tulajdonú cégnél dolgozók [47%]. A lakóhelyet tekintve a legnagyobb valószínűséggel a Budapestiek [56%] és a tanyán élők [53%] bújnak elő. Utóbbiak vélhetően azért, mert egy tanyai kis közösségben nehezebb bármit eltitkolni.

Munkahelyi felettese(i) felé

Míg a szexuális irányultságukban bizonytalanok és a biszexuálisok több mint kétharmada nem vállalta identitását munkatársai felé, a melegnél és lesbikuknál ez 44%, az egyéb kategóriába tartozóknál [queer, pánszexuális, stb.] pedig csak 41%. Nagyobb arányban bújtak elő munkatársaiknak a nők [59%], mint a férfiak [44%].

		A munkahelyén dolgoz-nak-e Önön kívül más LMBT emberek?	A munkahelyén dolgoz-nak-e Önön kívül más LMBT emberek?
		Igen	Nem
Mennyire nyíltan vállalja szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását a munkatárs(ak) felé?	Teljesen vállalom	23%	23%
	Részben vállalom	40%	25%
	Nem vállalom	37%	52%
Mennyire nyíltan vállalja szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását a munkahelyi felettes(ek) felé?	Teljesen vállalom	25%	22%
	Részben vállalom	23%	13%
	Nem vállalom	52%	65%

Az LMB emberek előbújását a munkatársak és felettesek több mint háromnegyede támogatással fogadta [93% és 88%]. A pozitív hozzáállás azért lehet ilyen gyakori, mert az előbújást valószínűleg hosszas mérlegelés előzhette meg. Vagyis, ha tehetik, a munkavállalók az előtt bújnak elő, akitől leginkább elfogadást várnak.

A transznemű munkavállalók ennél kevésbé támogató reakciókkal is találkoztak. Elfogadással és pozitív reakciókkal valamivel kevesebben de még így is az esetek több mint háromnegyedében fogadták őket munkatársaik [85%] és feletteseik [81%]. Kétszer nagyobb valószínűséggel tapasztalták viszont, hogy előbújásuk után munkatársaik [13% és 6%] vagy feletteseik [16% és 10%] **nem akartak erről a témáról tovább beszélni.**

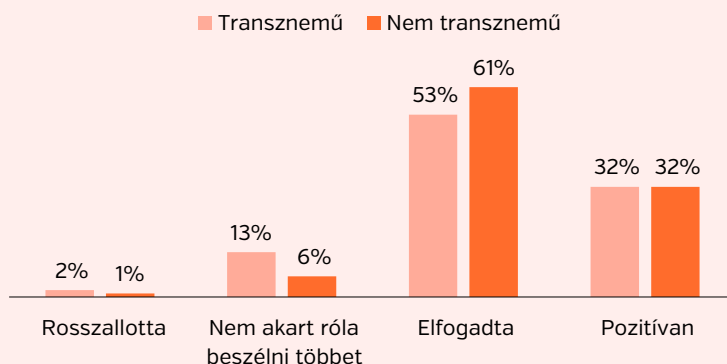
A munkavállalók jelentősen nagyobb arányban bújnak elő [75%], mint a köztisztviselők, közalkalmazottak, állami tulajdonú cégnél dolgozók [47%]. A lakóhelyet tekintve a legnagyobb valószínűséggel a Budapestiek [56%] és a tanyán élők [53%] bújnak elő. Utóbbiak vélhetően azért, mert egy tanyai kis közösségben nehezebb bármit eltitkolni.

Míg a szexuális irányultságukban bizonytalanok és a biszexuálisok több mint kétharmada nem vállalta identitását munkatársai felé, a melegnél és lesbikuskoknál ez 44%, az egyéb kategóriába tartozóknál [queer, pánszexuális, stb.] pedig csak 41%. Nagyobb arányban bújnak elő munkatársaiknak a nők [59%], mint a férfiak [44%].

Az LMB emberek előbújását a munkatársak és felettesek több mint háromnegyede támogatással fogadta [93% és 88%]. A pozitív hozzáállás azért lehet ilyen gyakori, mert az előbújást valószínűleg hosszas mérlegelés előzhette meg. Vagyis, ha tehetik, a munkavállalók az előtt bújnak elő, akitől leginkább elfogadást várnak.

A transznemű munkavállalók ennél kevésbé támogató reakciókkal is találkoztak. Elfogadással és pozitív reakciókkal valamivel kevesebben de még így is az esetek több mint háromnegyedében fogadták őket munkatársaik [85%] és feletteseik [81%]. Kétszer nagyobb valószínűséggel tapasztalták viszont, hogy előbújásuk után munkatársaik [13% és 6%] vagy feletteseik [16% és 10%] **nem akartak erről a témáról tovább beszélni.**

Hogyan reagáltak munkatársai, amikor előbújt nekik?

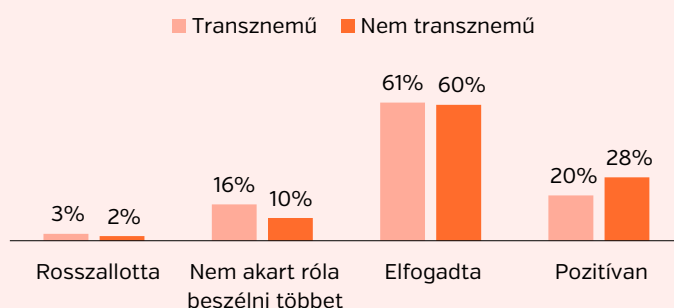

A rejtőzködők legtöbbször azzal indokolták, hogy nem bújtak elő, hogy véleményük szerint ez a téma nem tartozik a munkahelyre [39%]. Ennek ellenére azonban a többség arról számolt be, hogy az olyan témák, mint a gyermekek [89%], a párkapcsolatok [81%], és még a szex is [81%] havonta többször is felmerültek a munkahelyi beszélgetések folyamán. A párkapcsolat a válaszadók 43%-a, a szex 33%-a esetén napi rendszerességgel jelent meg témaként. Ez azt mutatja, hogy a magánéleti kérdések igenis gyakori témái az általános munkahelyi kommunikációnak, tehát az LMBT téma magánügy jellege inkább csak egy „mítosz”.

Néhányan azok közül, akik részeseivé váltak ilyen beszélgetéseknek, hazugságokat találtak ki, hogy titokban tartsák identitásukat.

„Minden nap a párkapcsolatomról kérdeznak és fényképeket követelnek. Ehhez hozzá tartozik, hogy két évvel ezelőtt, hogy leállítsam őket, kitaláltam, hogy megnősültem. Pont egy barátom vett el egy lányt és ez az alkalom kapóra jött. Csináltam a lánnyal néhány közös képet, hogy legyen alibim és megmutassam a kollégáimnak, főnökeimnek.” [35 ÉVES MELEG FÉRFI]

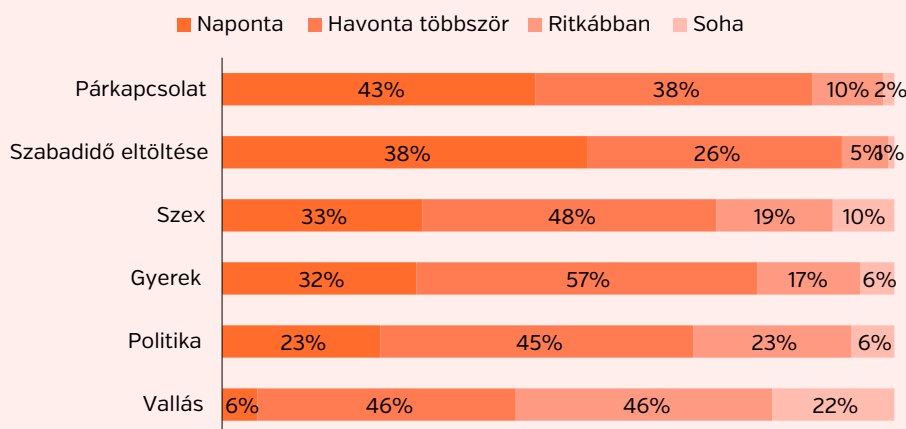
Hogyan reagáltak felettesei, amikor előbújt nekik?

Mindebből arra következtethetünk, hogy a bujkálás mögött inkább más okok húzódnak meg: ezeknek többsége félelmekkel kapcsolatos. **Minden harmadik LGBT munkavállaló attól fél, hogy szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt hátrány érne.** A válaszadók negyede attól is tart, megromlana viszonya a munkatársaival.

Az általános **előítéletes légkör** miatt jogosan gondolhatták többen, hogy problémáik adódhatnak, ha előbújnának. A homofób, transzfób légkör tehát azokat is áldozattá teszi, akik nincsenek személyesen kitéve zaklatásnak.

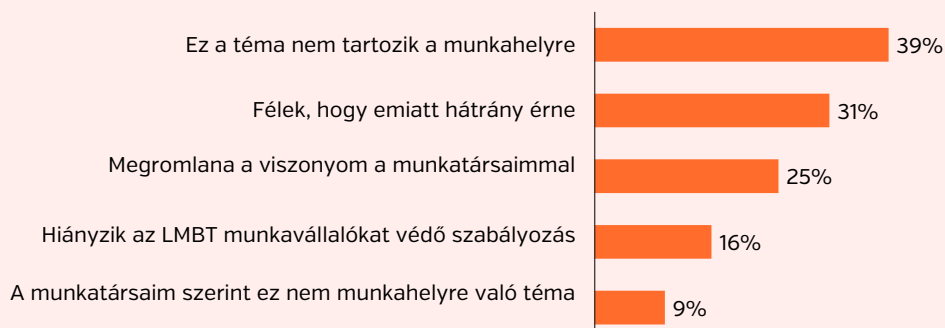
Az Ön (volt) munkahelyén milyen sűrűn merülnek (merültek) föl az alábbi témák a munkatársak közti beszélgetések során?

„A munkatársak sokszor buzi-vicceket meséltek egymásnak, és degradálóan beszéltek a melegségről, pl. „én felkötném magam, ha a gyerekem olyan lenne”. Egyszer meg is kérdezték, hogy „ugye én nem vagyok meleg?”” [21 ÉVES JELENLEG MUNKANÉLKÜLI BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

16% azért nem mert előbújni, mert nem volt olyan **munkahelyi antidiszkriminációs szabályozás**, amely megvédte volna.

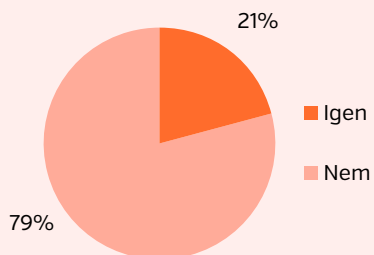
Miért nem vállalja föl munkahelyén szexuális irányultságát vagy nemi identitását?

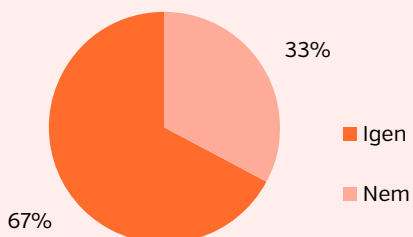
A munkahelyek csupán ötödében [21%] volt példa esélyegyenlőségi tervre. Az összes munkavállalóhoz képest a **multinacionális vállalatok** dolgozói több mint kétszer annyian jelezték, hogy munkahelyükön létezik esélyegyenlőségi terv [38%]. Az állami intézményeknél dolgozók csupán 32%-a tudott arról, hogy hatályban

lenne ilyen iránymutatás munkahelyén, annak ellenére, hogy ezeken a munkahelyeken kötelező bevezetni azt. Bíztható azonban, hogy ahol volt ilyen terv, az esetek kétharmadában **a szexuális irányultság és a nemi identitás is nevesítve volt** benne.

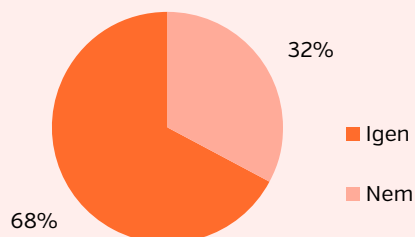
**Van az Ön munkahelyén esélyegyenlőségi program
(esélyegyenlőségi terv, zaklatás ellenes szabályozás, stb.)?**

Kiterjed-e a szexuális irányultságra?

Kiterjed-e a nemi identitásra?

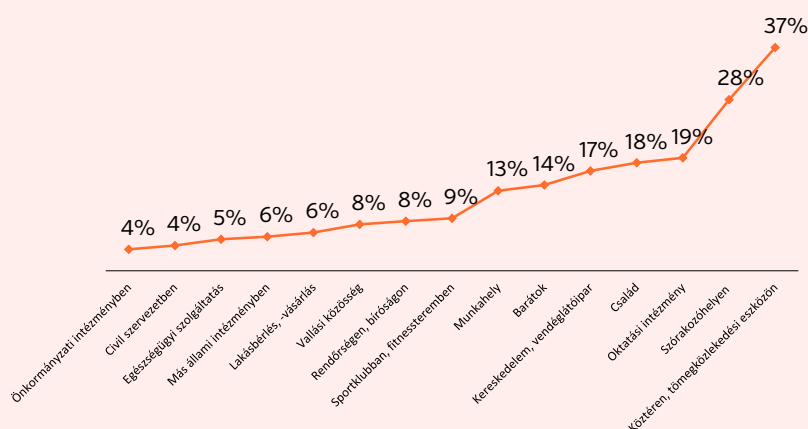

5 | A munkahelyi diszkrimináció mértéke

A válaszadók 13%-a tapasztalt már munkahelyi diszkriminációt. Ez jóval alacsonyabb, mint az iskolában, családban, vagy akár nyilvános helyeken

[szórakozóhely, tömegközlekedési eszköz, köztér] tapasztalt hátrányos megkülönböztetés előfordulása.

Tapasztalta Ön, hogy szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt hátrány érte az alábbi helyszíneken?

Nagyobb arányban éri munkahelyi diszkrimináció a **queer vagy pánszexuális** válaszadókat, amit az is magyarázhat, hogy ők sokkal gyakrabban bújnak elő munkatársaik, és főnökeik előtt is.

Több mint kétszer olyan valószínű, hogy egy **transznemű** válaszadót munkahelyi diszkrimináció ér, mint egy (nem transznemű) meleg vagy leszbikus munkavállalót. Ennek egyik oka a transznemű emberek nagyobb láthatósága lehet.

Tapasztalta Ön, hogy a munkahelyén szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt hátrány érte?

Biszexuális	9%
Meleg/leszbikus	15%
Bizonytalan	14%
Egyéb (queer, pánszexuális)	29%
Transzszexuális	29%
Egyéb transznemű	28%
Gender-kritikus	11%
Nem transznemű	12%

6 | A munkahelyi diszkrimináció formái és elkövetői

Azok közül, akiket ért már munkahelyi diszkrimináció, legtöbben arról számoltak be, hogy **munkatársaik vagy feletteseik pletykákat, hazugságokat terjesztettek róluk [81%]**. Az általános **homofób, transzfób légkör [72%]**, a **zaklatás és megalázás** is gyakori volt [41%].

„A volt főnököm már a munkába lépésem előtt telekürtölte a munkahelyet a témával, és hetekig mindenki ezen szórakozott.” [30 ÉVES BUDAPESTI TRANSZNEMŰ VÁLASZADÓ]

„Leginkább az volt érzékelhető a mindennapokban, hogy **“nem bántalak, hisz nem tehetsz róla, hogy beteg vagy, viszont arról már tehetsz, hogy nem akarsz változtatni”**. Volt olyan kollégám, aki egészségügyi tanácsokkal és lehetőségekkel látott el **“gyógyulásom”** érdekében. Végül felajánlotta, hogy majd ő **“meggyógyít”**, mert minden valószínűség szerint a probléma gyökere, hogy még nem találkoztam igazi férfival.” [32 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

„Amikor a kezelések miatt nőiesedni kezdtem, megaláztak, pletykáltak rólam, erről beszéltem az igazgatóval, aki áthelyezett olyan munkakörbe, ahol alig kellett találkoznom a munkatársakkal, majd onnan hamarosan elmentem.” [33 ÉVES BUDAPESTI TRANSZNEMŰ VÁLASZADÓ]

„Feltörték az email fiókomat és arról gyalázkodó üzeneteket küldtek. Elolvasták az összes magánlevelezésemet.” [43 ÉVES, VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ GENDER-KRITIKUS VÁLASZADÓ]

„A megalázások egyébként különfélék: leggyakrabban kettős mérce-alapúak, mással ezt nem mernék megtenni. Volt rá példa, hogy céges kötelező kiránduláson kórusban kezdtek el buzi-vicceket mondani, aminek örülni kellett. Leszálltam a buszról.” [43 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

Többen számoltak be arról, hogy **nem látták őket szívesen** a munkahelyen, vagy társasági eseményeken, ami miatt **kirekesztve érezték magukat**.

„A kollégáim részéről azóta [...] megaláztatás ért. [...] Több napig tartó közös feladatot egyedül végeztem, az együttműködésük nélkül.” [41 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Nem hívtak el a céges bulira.” [31 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

„Rajta keresztül kértek meg a kollégáim, hogy ne vegyek részt az osztály névnapj köszöntéseiben, mert ha én részt vennék, ők nem tartják meg. Három kollégámmal a hétből a köszönőviszonyom is megszűnt, beszélni egyetleneggel lehetett.” [43 ÉVES, VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

Harmadukat egyáltalán **nem is vették fel**.

„A harmadik suliban, állásinterjú utáni napon kellett volna mennem tanítani, de másnap az igazgató azt mondta, hogy előző délután derült ki, hogy nem vehet fel mégsem munkatársat.” [45 ÉVES BUDAPEST KÖRNYÉKÉN ÉLŐ TRANSZNEMŰ VÁLASZADÓ]

„Egyszer az történt, hogy állásinterjúra mentem, majd amikor becsöngettem a kaputelefont elfelejtették letenni, és hallottam, ahogy a hangom alapján megállapította, hogy **“ez buzi”**. Miután beértem, a takarítónő közölte velem, hogy **nincs szabad állás**.” [29 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

Néhányan arról is beszámoltak, hogy a **munkáltatójuk szándékosan nem vett fel más LMBT embereket**. A munkáltatók ennek néha hangot is adtak.

„Bár nem látszik rajtam, hogy leszbikus vagyok és nem is hirdetem feleslegesen, hogy nő a partnerem, ha rákérdeznek nem csinálom belőle titkot, próbálom természetesen kezelni. Ez sajnos nem tetszett akkori feletteseimnek, akik bár napi szinten jól kezelték a dolgot, vezető pozícióba nem akartak tenni, mondván „odavonzanám a többi meleget.”

[25 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

„Kizárták vagy nem vették fel még LMBT embereket heterón kívül, így egyedül maradok a jelenlegi állásomban.” [46 ÉVES BUDAPEST KÖRNYÉKÉN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

A diszkriminációt tapasztaltak nagyjából harmada **nem kapott előléptetést**. Néhányan rájuk osztott **többletmunkáról és kedvezőtlenebb munkafeltételekről** is beszámoltak.

„Megzsaroltak. Ha elfogadok egy pozíciót, amelyre kifejezetten esélyes voltam, akkor felfedik a másságomat. Visszaléptem.” [68 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Sokáig hitegettek a partnerré válással, de soha nem történt meg.” [41 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

„Egyetemi levelező tagozatos képzésre minden más

kollégával a munkáltató tanulmányi szerződést kötött. Részemre kizárólag a szabadidőt biztosította, ami éves szinten kb. kéthavi fizetés nélküli szabadságot jelentett. Ennek igénybe vétele alatt volt rá példa, hogy több napos feladatot kellett elvégezniem úgy, hogy azt vizsgaidőszakon kívül is elvégezhettem volna. Utóbb tudtam meg ugyanis, hogy kollégáim később kapták meg a feladatot.” [43 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

Többen tapasztalták, hogy **ők, vagy párjuk juttatásoktól estek el**, esetleg **kevesebb fizetést kaptak**.

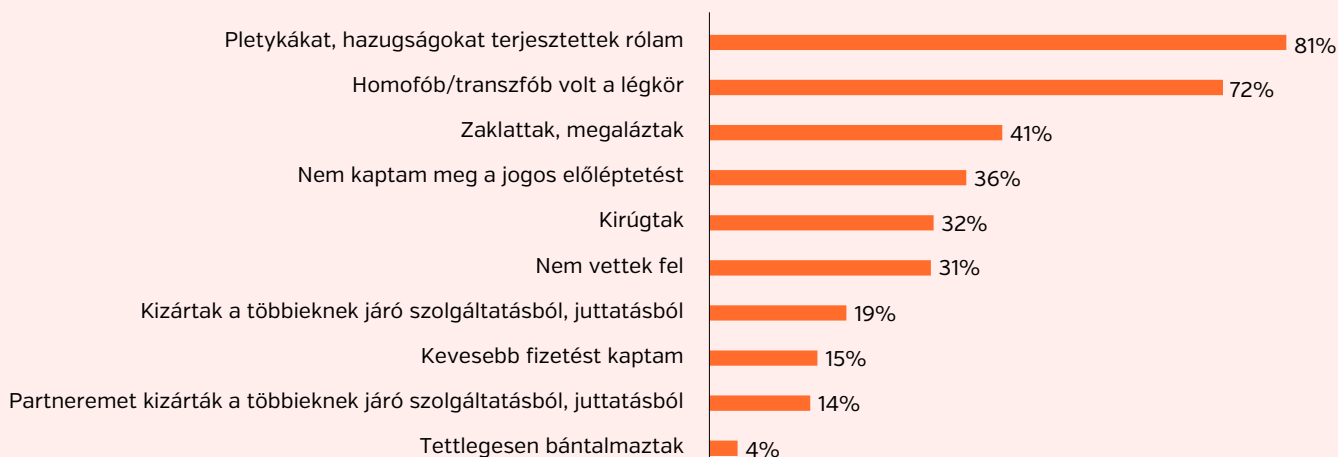
Azok közül, akik diszkriminációval találkoztak, **minden harmadik válaszadót ki is rúgtak szexuális orientációja vagy nemi identitása miatt**.

„A főnököm azt javasolta, hogy mondjak fel, mivel a munkatársaim megtudták, hogy meleg vagyok.” [46 ÉVES BUDAPEST KÖRNYÉKÉN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Egy kollégámnak megmondtam, akivel bizalmas kapcsolatom volt, hogy meleg vagyok, és ő megmondta a főnökömnek. Behívtak a személyzeti osztályra és közölték velem, hogy ki vagyok rúgva, mert homoszexuális vagyok.” [69 ÉVES BUDAPESTI MELEG FÉRFI]

4%-ot **tettlegesen is bántalmaztak**.

Milyen formában érte hátrányos megkülönböztetés a munkahelyén?

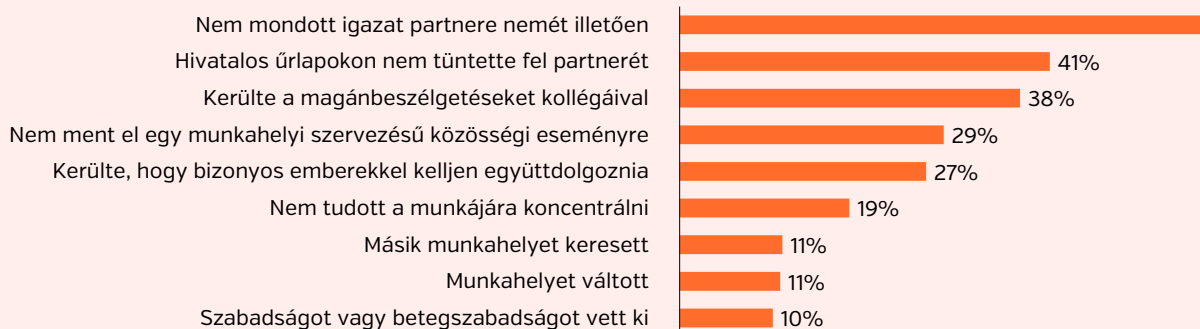

7 | A zaklatás és ellenséges légkör hatása a munkavállalókra

A zaklatás és a homofób, transzfób légkör **megnehezíti a munkahelyi beilleszkedést, és kihat a teljesítményre is.** A válaszadók több mint harmada **kerülte**

munkahelyén a magánbeszélgetéseket, vagy társas eseményeket. 59% **hazudott**, amikor partnerkapcsolata szóba jött.

Előfordult-e Önnek élete során, hogy mivel úgy érezte, hogy a munkahelyén nem fogadják el szexuális irányultságát vagy nemi identitását...

A válaszadók 27%-a valamilyen módon **elintézte, hogy bizonyos munkatársakkal ne kelljen dolgoznia.**

A válaszadók tizede az elfogadás hiánya miatt **szabadságot vett ki (10%), új munkát keresett (11%), vagy ki is lépett a munkahelyéről (11%).**

„Munkatársam homofób megjegyzésekkel illetett, amit rövid idő után már nem tűrtem tovább, és felmondtam.”
[21 ÉVES FALUN ÉLŐ BISZEXUÁLIS FÉRFI]

„Mivel meleg vagyok, folyamatosan azt figyelem, ki suttog rólam a hátam mögött. Emiatt megfelelési kényszerem van.” [FALUN ÉLŐ 27 ÉVES MELEG FÉRFI]

„Az előző munkahelyem azért is hagytam ott, mert bár mind a lehetőségek, mind a képességeim megengedték volna, mégsem kaptam meg sosem az előrelépési lehetőséget.” [25 ÉVES BUDAPESTI LESZBIKUS NŐ]

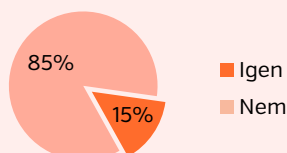
8 | A diszkriminációs esetek jelentése

A diszkriminációs eseteket az áldozatok csupán 15%-a jelentette. Amennyiben hivatalos panasztételre is sor került, az esetek kétharmadában vagy eredmény nélkül zárult le a vizsgálat, vagy egyáltalán nem foglalkoztak a panasszal. **Minden negyedik panasztétel viszont az elkövető felelősségre vonásával végződött.** Voltak néhányan, akik a hivatalos panasz helyett informális megoldásokat választottak, például megpróbálták munkatársaikkal megbeszélni a problémát. Sokszor azonban ez sem vezetett eredményre és arra is volt példa, hogy **további zaklatást** eredményezett.

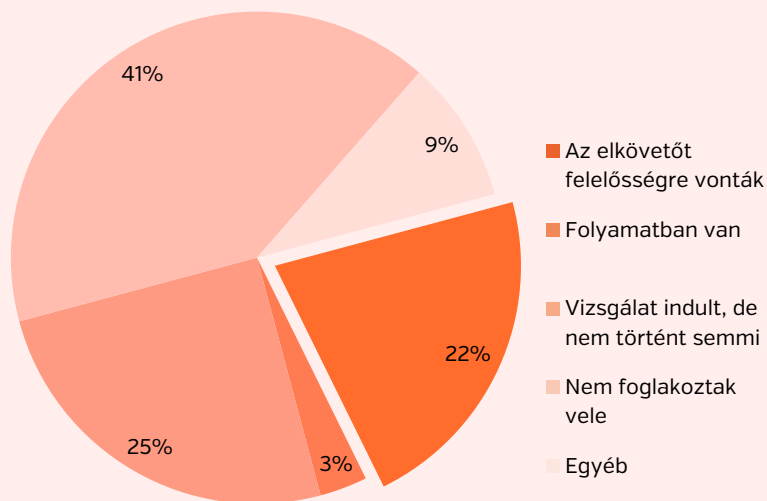
„Leültetett a kollégáimmal megbeszélni a dolgaimat. Ennek keretében közvetlen főnököm 75 percből kb. egy órán keresztül alázott, majd saját hatáskörben döntött az elkülönítésemről.” [43 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Egy másik helyen egyszer a közvetlen felettesem szándékosan a régi nevemen szólított a többiek előtt, amit ott helyben felpanaszoltam neki, mire úgy tett, mintha nem lett volna más lehetősége.” [33 ÉVES BUDAPESTI TRANSZNEMŰ VÁLASZADÓ]

Tett-e panaszt az Önt ért hátrány kapcsán?

Mi lett a panasz eredménye?

9 | Ajánlások

I. A kormányzat részére

1. Terjesszék ki az esélyegyenlőségi tervek elfogadásának kötelezettségét valamennyi munkáltatóra, és szállítsák le a munkavállalók számára vonatkozó küszöböt.
2. Fogadjanak el az LMBT munkavállalók igényeire kifejezetten kitérő iránymutatásokat az esélyegyenlőségi tervek tartalmára vonatkozóan.
3. Fogadjanak el a munkáltatóknak szóló iránymutatásokat az adatvédelmi törvény végrehajtására a nemváltással összefüggésben a munkavállalás területén.
4. Fogadjanak el olyan magatartási kódex mintát és egyenlő bánásmód irányelv mintát a munkáltatók számára, amely kitér a szexuális irányultságra és a nemi identitásra is.
5. Dolgozzanak ki programokat, ideértve a képzéseket és a foglalkoztatást ösztönző pénzügyi támogatásokat, amelyek javítják a transznemű emberek foglalkoztathatóságát, és megelőzik tartós munkanélkülivé válásukat.
6. Biztosítsanak pénzügyi ösztönzőket a munkáltatóknak annak érdekében, hogy tartsanak a munkavállalóknak a szexuális irányultságra és nemi identitásra kifejezetten kitérő sokszínűségi képzéseket.
7. Az államilag támogatott és széles körben terjesztett, a munkavállalók jogairól szóló tájékoztató kiadványok térjenek ki az egyenlő bánásmód megsértése esetén rendelkezésre álló jogorvoslatokra, valamint a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmára.

8. A munkavállalóknak biztosított állami finanszírozású jogsegély-szolgálatok munkája kifejezetten térjen ki a szexuális irányultsággal és a nemi identitással összefüggő egyenlő bánásmód kérdésekre.

II. Munkáltatók részére

1. A szervezet vezetése álljon ki nyíltan a munkahelyi sokszínűség fontossága és az LMBT munkavállalók elfogadása mellett valamint a szexuális irányultságon és/vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetése ellen.
2. Fogadjanak el a munkahelyi hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és nemi identitásra, valamint kiterjed a felvétel, az előmenetel és az elbocsátások feltételeire, a fizetési és egyéb munkavégzési feltételekre, beleértve a zaklatás és az áldozattá tétel más formáinak megelőzését, leküzdését és megbüntetését.
3. Biztosítsák, hogy az LMBT munkavállalók és partnerük hátrányos megkülönböztetés nélkül részesüljenek a munkavállalók, illetve partnerük számára nyújtott szolgáltatásokból és juttatásokból.
4. Fordítsanak külön figyelmet az adatvédelmi szempontok érvényesítésére a transznemű személyekkel kapcsolatban, ide értve többek között hogy nemi történetük vagy korábbi nevük ne váljon szükségtelesen ismertté a munkaadó, illetve a többi munkavállaló előtt az álláspályázatok során.

5.n Transznemű embereket képviselő szervezetekkel konzultálva és a munkavállaló szempontjait figyelembe véve alakítsanak ki olyan szervezeti gyakorlatokat, amelyek külön figyelmet fordítanak az adatvédelmi szempontok érvényesítésére olyan esetekben, amikor egy munkavállaló transz státusza a foglalkoztatás ideje alatt változik.

6. Tegyük lehetővé, hogy a transznemű munkavállalók a saját nemi identitásuknak megfelelően fejezhessék ki magukat és vehessenek részt a munkahely életében, ideértve a választott név használatát és az öltözetre vonatkozó előírások rugalmas alkalmazását.

7. Létesítsenek a férfi/női öltözők és mellékhelyiségek mellett vagy helyett nemsemleges helyiségeket, és biztosítsák, hogy a transznemű munkavállalók a saját nemi identitásuknak megfelelően használhassák ezeket.

8. Vonjanak be LMBT munkavállalókat a szervezet szabályzatainak kidolgozásába és felülvizsgálatába, különösen a humánerőforrás-kezelés területén.

9. Támogassák a humánerőforrás-kezelés területén dolgozó munkatársaik részvételét az LMBT munkavállalók helyzetére is kiterő esélyegyenlőségi témájú képzéseken.

10. Szervezzenek munkahelyi sokszínűséggel kapcsolatos érzékenyítő programokat munkavállalók részére, amelyek az LMBT munkavállalók helyzetére is kiternek.

11. Támogassák az LMBT munkavállalókat és támogatóikat összefogó csoportok létrejöttét, biztosítsanak pénzügyi támogatást az ilyen csoportok működéséhez.

12. Integrálják az LMBT szervezetek és kampányok támogatását a társadalmi felelősségvállalási programjaikba.

III. Szakszervezetek részére

1. Jelenítsék meg alapelveik között a hátrányos megkülönböztetés és zaklatás elleni fellépés fontosságát, külön kiemelve a szexuális irányultság és nemi identitás szerinti hátrányos megkülönböztetést és zaklatást.

2. Képviseljék az LMBT munkavállalók érdekeit a munkaadókkal és állami szereplőkkel folytatott tárgyalásaik során.

3. Fogadjanak el a szakszervezeten belül történő hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és nemi identitásra.

4. Lássák el tagjaikat információval a hátrányos megkülönböztetés és zaklatás esetén rendelkezésre álló vállalaton belüli és kívüli túlmutató jogorvoslati lehetőségekről.

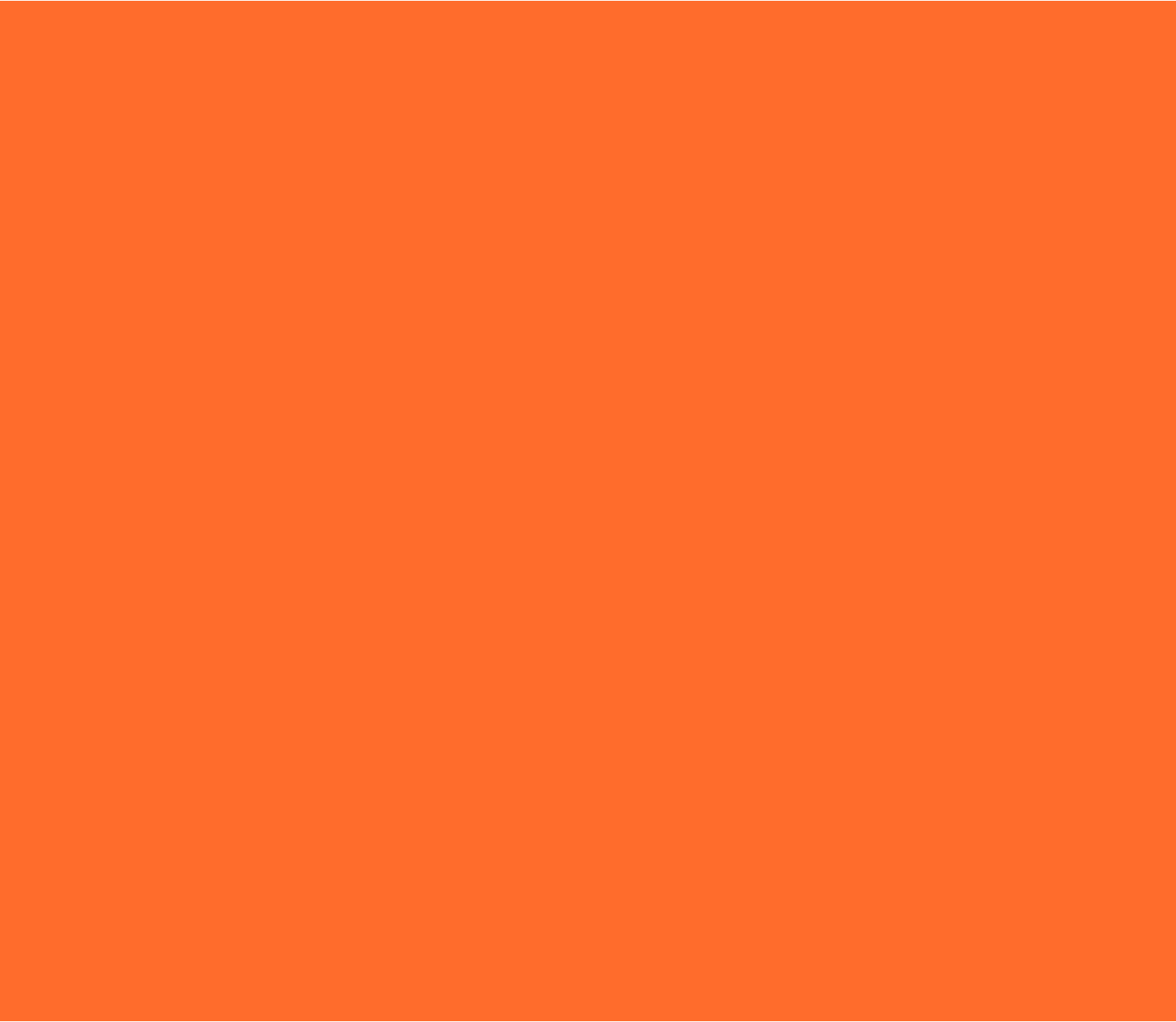
5. Biztosítsanak jogi képviseletet és támogatást a szexuális irányultságon és/vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetésnek és/vagy zaklatásnak kitett munkavállalók részére.

6. Szervezzenek képzéseket tagjaik és vezetőik számára az LMBT munkavállalók érdekeinek hatékony képviseletéről.

7. Rendszeresen konzultáljanak az LMBT munkavállalókat érintő kérdésekről LMBT embereket képviselő civil szervezetekkel és csoportokkal.

8. Vonjanak be célzottan LMBT munkavállalókat a szervezet munkájába és szervezeti prioritások kialakításába.

9. Támogassák a szakszervezeten belül az LMBT munkavállalókat és támogatóikat összefogó csoportok létrejöttét, biztosítsanak pénzügyi támogatást az ilyen csoportok működéséhez.

A leszbikus, meleg és biszexuális emberek tapasztalatai az egészségügyben Magyarországon

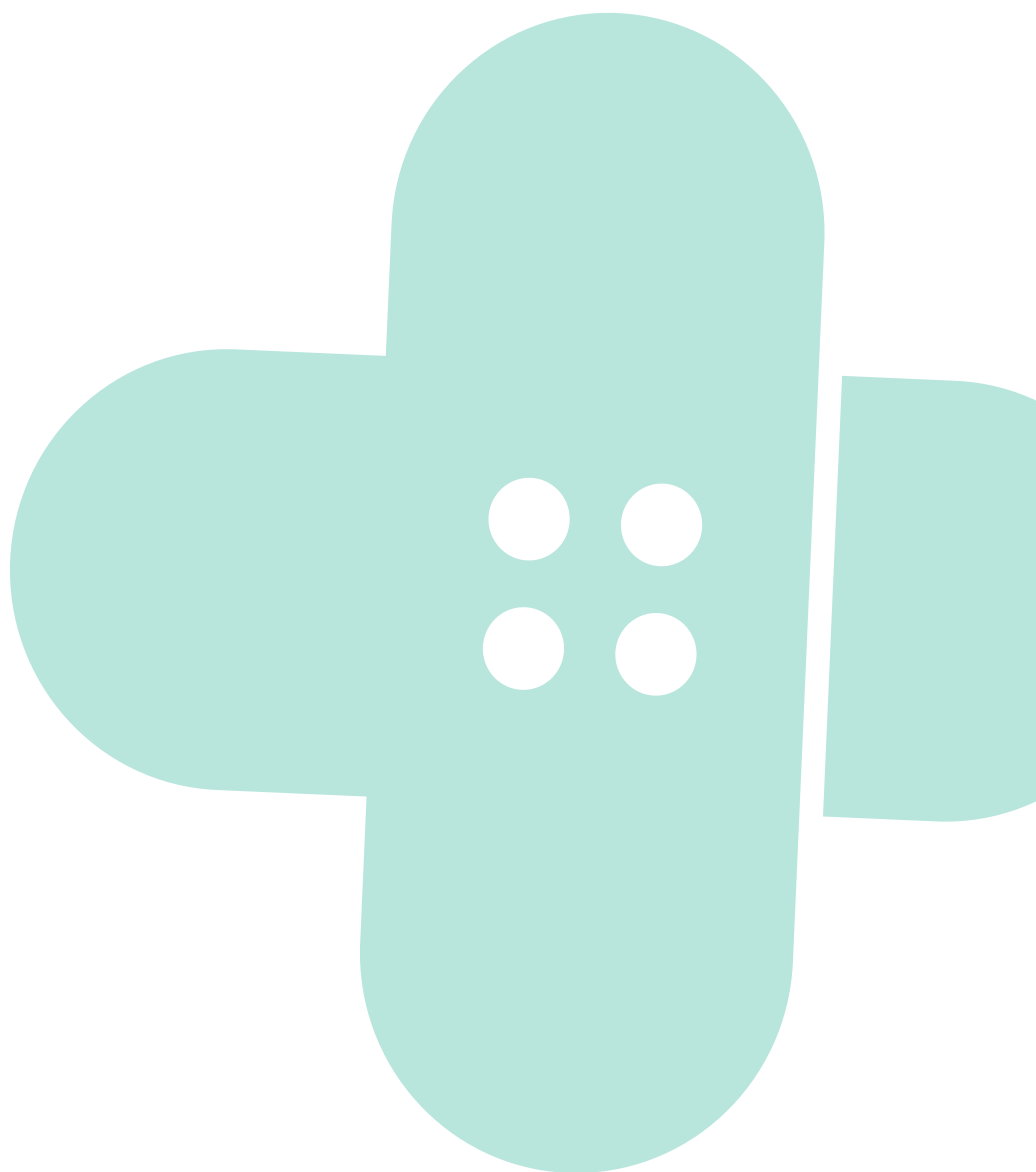
Kutatási beszámoló

LMBT
KUTATÁS
2 0 1 0

HÁTTÉR
TÁRSASÁG

A leszbikus, meleg és biszexuális emberek tapasztalatai az egészségügyben Magyarországon

Kutatási beszámoló

Szerzők:

Faix-Prukner Csilla

Rózsa Krisztián

A kutatócsoport tagjai:

Dombos Tamás

Faix-Prukner Csilla

Mocsonaki László

Dr. P. Tóth Tamás

Rózsa Krisztián

Dr. Takács Judit

Kiadványterv és tördelés:

www.artspublic.com

A kiadvány megjelenését az ILGA-Europe *Documentation and Advocacy Fund* programja támogatta. A jelen dokumentumban kifejtett vélemények nem feltétlen tükrözik az ILGA-Europe álláspontját.

Háttér Társaság

1132 Budapest, Csanády u. 4/B.

Tel/Fax: [1] 329 2670

hatter@hatter.hu / www.hatter.hu

Háttér Társaság 2015

Tartalom

5	Tartalom
6	1 Összefoglalás
7	2 Kutatási jelentés
7	2.1 A projekt
7	2.2 A kutatás háttérét adó korábbi tapasztalatok, vizsgálati eredmények
7	2.3 A vizsgálat menete, módja
8	2.4 A kutatás korlátai
9	3 A diszkrimináció elterjedtsége
11	4 A diszkrimináció formái
11	4.1 Az ellátás megtagadása
12	4.2 Tiszteletlen bánásmód
13	4.3 Értetlenség
13	4.4 Melegség és HIV-stigma
14	4.5 Orvosi titoktartás megszegése
14	4.6 Párkapcsolati státusz figyelmen kívül hagyása
15	4.7 Homoszexualitás mint betegség
15	4.8 Pozitív élmények
16	5 Panasztétel
18	6 Előbújni vagy sem?
22	7 Kompetens személyzet?
24	8 Hogyan tovább?
26	9 Következtetések
27	10 Ajánlások

1 | Összefoglalás

2010-ben a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézete és a Háttér Társaság nagymintás, kérdőíves kutatást folytatott a magyarországi leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) közösségben. A kutatás egyik fontos megállapítása volt, hogy bár a szexuális kisebbségek tagjai legkevésbé az egészségügyi ellátásban vállalják fel identitásukat, ennek ellenére is többen számoltak be az egészségügyben őket ért diszkriminációról. A kvantitatív kutatás mellett szükségesnek mutatkozott részletesen is megvizsgálni, mi áll e nagyfokú rejtőzködés hátterében, milyen formában tapasztalnak hátrányos megkülönböztetést az érintettek, és mit tudnak tenni ilyen esetekben.

A kutatás során 5 vidéki nagyvárosban (Pécs, Szeged, Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza) és Budapesten tartottunk nyilvános fórumokat leszbikus, meleg és biszexuális (LMB) emberek részére, ahol a résztvevők beszámolhattak az egészségügyi ellátásbeli tapasztalataikról. Emellett félig strukturált interjúkat készítettünk olyan LMB emberekkel, akik személyesen tapasztaltak diszkriminációt egészségügyi intézményekben.

A fórumokat és az interjúkat fókuszcsoportos beszélgetések egészítették ki, amelyek az egészségügy egy-egy olyan szeletére összpontosítottak, ahol a szexuális irányultságnak komoly jelentősége lehet: beszélgetéseket tartottunk HIV-fertőzött személyekkel, reprodukciós szolgáltatásokat igénybevevő leszbikus nőkkel és mentálhigiénés ellátásokat használókkal. Kutatásunk során arra is választ kerestünk, a résztvevők szerint melyek azok az egészségügyi szolgáltatások, amelyek leginkább fejlesztésre szorulnak, és milyen változásoknak látnák hasznát.

A kutatás megállapította, hogy az LMB emberek változatos területeken találkoztak diszkriminációval az egészségügyben: reprodukciós eljárások, nőgyógyászati vizsgálatok során, a kórházi gyakorlatban, men-

tálhigiénés szolgáltatásoknál. Néhány résztvevőnek saját egészségügyi képzésében is negatív tapasztalatai voltak, oktatásukban ez a terület nem jelent meg, vagy téves információkkal, előítéletekkel szembesültek. A HIV-fertőzött személyek számoltak be a legtöbb diszkriminációról, igaz, ők azok, akik legnagyobb arányban bújnak elő orvosaik előtt, különösen invazív beavatkozásoknál.

A diszkriminációs esetek jelentésére való hajlandóság alacsony, elsősorban azért, mert a megkérdezettek félnek a megszegényítéstől, további hátrányoktól tartanak, nem számítanak pozitív kimenetelre, ugyanakkor gyakran nem is ismerik azokat a lehetőségeket, ahol panasszal élhetnének, vagy nem bíznak e fórumok hatékonyságában.

A kvalitatív kutatás megerősítette a korábbi kérdőíves kutatás eredményeit: az érintettek döntő többsége nem osztja meg a kezelőszeméllyel LMB identitását, ugyanakkor az előbújárásra komoly igényük lenne a háziorvosoknál, a mentálhigiénés ellátásban, illetve a reprodukciós eljárások igénybe vételénél. Ezek a területeken tartják kiemelten fontosnak az egészségügyi személyzet érzékenyítést is.

Az egészségügyi ellátás javítása kapcsán számos javaslat elhangzott: a kutatás résztvevői egyaránt fontosnak tartották az egészségügyi személyzet körében folytatandó érzékenyítő képzéseket, valamint az LMB közösséget megcélzó egészségtudatosságot növelő programokat. Többen említették a kifejezetten az LMB embereket megcélzó egészségügyi szolgáltatások bevezetésének szükségességét, különösen a mentálhigiéné területén. Emellett fontosnak tartották egy olyan adatbázis létrehozását, amelyben szabadon kereshetők a felkészült és LMB-barát egészségügyi szakemberek és szolgáltatók – nem csak a fővárosban, de vidéken is.

2 | Kutatási jelentés

2.1 | A projekt

Projektünk célja az volt, hogy felmérjük a leszbikus, meleg és biszexuális embereket érő diszkrimináció mértékét és formáit a magyar egészségügyben. Arra kerestük a választ, az érintett csoport milyen esetekben találkozhat diszkriminációval, milyen sajátos igényeik lennének az ellátásban. Azt is vizsgáltuk, egy esetleges hátrányos megkülönböztetés esetén jelentik-e az őket ért hátrányt, illetve mik azok a tényezők, amelyek a jelentési hajlandóságot befolyásolják. Célunk volt felmérni, a különböző szinteken mi segíthetné elő az érintettek megfelelőbb ellátását, valamint a diszkriminációs esetek jelentésére való nagyobb hajlandóságot, és hogy mely egészségügyi területeken mutatkozik a legnagyobb szükség arra, hogy érzékenyebben kezeljék a rendszerben megjelenő LMB embereket.

A kutatásban a szexuális és nemi kisebbségek közül kifejezetten a leszbikus, meleg és biszexuális emberekre fókuszáltunk, mivel a transznemű emberek helyzete számos tekintetben speciális, e csoportok egészségügyi szükségletei nem összevethetőek. E szűkített perspektívát az is indokolta, hogy kutatásunkkal párhuzamosan egy másik, kifejezetten a transzneműek egészségügyi ellátórendszerrel kapcsolatos tapasztalatait feltáró kutatás is zajlott. Ennek eredményei elérhetőek az alábbi oldalon:

<http://transvanilla.hu/letoltesek/transcare-jelentes>

2.2 | A kutatás háttérét adó korábbi tapasztalatok, vizsgálati eredmények

Bár az LMB embereket az élet számos területén éri hátrányos megkülönböztetés, az egészségügynek ezen belül kiemelten fontos szerepe van, mivel:

- Az egészségügyben elszenvedett diszkrimináció alapvető hatással van a jóllétre
- Az észlelt diszkrimináció mértéke hatással lehet az orvoshoz fordulási hajlandóságra, a terápiás előírások követésére
- A diszkriminációtól való félelem sokakat arra késztethet, hogy elrejtsek szexuális irányultságukat az egészségügyi szolgáltatók elől
- A rejtőzködés miatt az ellátó személyzet látóköréből fontos információk eshetnek ki, ami befolyással lehet az ellátás minőségére
- A heteroszexuálistól eltérő szexuális irányultságok betegségként történő kezelése az egészségügyi szakmát sokáig jellemezte, és ez máig érezteti hatását
- A szexualitás kérdésköre a közszolgáltatások közül ezen a területen hangsúlyosabban megjelenik
- Az egészségügyi képzésekben jelenleg Magyarországon nem kapnak kellő figyelmet az LMB emberek, hiányzik az érzékenyítés és az LMB emberek sajátos egészségügyi szükségleteinek tárgyalása

2.3 | A vizsgálat menete, módja

Empirikus, multimodális kutatásunkban az adatok felvételét két fázisban, 2010. szeptember és november, valamint 2014. február és 2015. január között végeztük. Az első, kvantitatív fázist egy kérdőíves kutatás jelentette, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézete és a Háttér Társaság folytatott 2010-ben. A közösségi mintán felvett, számos témakörrel foglalkozó kérdőív egészségügyi blokkját 1943 válaszadó töltötte ki önkéntes rendszerben, elsősorban az interneten, másodsorban LMBT szórakozóhelyeken és kulturális rendezvényeken.

Ahhoz, hogy alaposabb képet kapjunk a témáról, második fázisban a kvantitatív kutatást kvalitatív komponenssel egészítettük ki. Félig strukturált interjúkat vettünk fel olyan személyekkel, akiket konkrét diszkrimináció ért valamely egészségügyi ellátás igénybevétele során. Emellett három tematikus fókuszcsoporthoz szerveztünk az LMB személyekkel kapcsolatos egészségügyi diszkrimináció legjellemzőbb területein [HIV-fertőzött személyek ellátása, reprodukív eljárások, mentálhigiénés szolgáltatások]. Végül öt vidéki nagyvárosban [Debrecen, Pécs, Miskolc, Nyíregyháza, Szeged] és Budapesten szerveztünk nyílt fórumokat, amelyek az LMB közösség valamennyi tagja számára nyitva álltak, függetlenül attól, hogy érte-e már őket hátrányos megkülönböztetés. A kvalitatív kutatási fázisban összesen 72 fő vett részt.

A kvantitatív adatok feldolgozása statisztikai módszerekkel, SPSS program felhasználásával történt, a kvalitatív adatoké pedig a szövegek tartalomelemzésével, Atlas/ti program segítségével. A két módszer kombinálása lehetővé teszi a nagyszámú válaszadó tapasztalatainak értékelését, ugyanakkor a részletes tapasztalatok feldolgozását is. A kvalitatív kutatás révén lehetőségünk nyílt maguktól az érintettektől származó javaslatokat gyűjteni arra vonatkozóan, milyen változtatásokat igényelnének a területen.

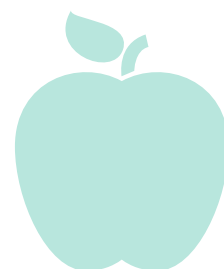
2.4 | A kutatás korlátai

A kutatás kvantitatív fázisa egy klasszikus közösségi minta felhasználásával készült, mely magas elemszáma ellenére sem rendelkezik egy statisztikailag reprezentatív minta érvényesítő erejével. A közösségi mintavétel sajátosságaiból adódóan feltételezhető, hogy

az LMBT közösségi színtereken kevésbé jelen lévő, illetve LMBT-mivoltukat kevésbé vállaló embereket kisebb eséllyel sikerült elérni e felmérés során. Valószínűleg a mintavételi sajátosságainak köszönhető az is, hogy a minta demográfiai összetétele jelentősen eltér egy magyar országos reprezentatív mintától: a válaszadók között a magyar népességhez képest nagyobb arányban voltak a férfiak [64%], a fiatalok [89%-uk 40 év alatti], a budapestiek [46%] és a magasabban képzettek [38%-uk egyetemet végzett]. Ezek a jellegzetességek feltételezhetően összefüggésbe hozhatóak – például az internetes hozzáférést és a civilszervezetekkel való kapcsolattartást bizonyos mértékig adott-nak tekintő – mintavételi eljárással, ugyanakkor az sem zárható ki, hogy e jellemzők az LMBT populáció sajátosságait tükrözik.

A kvalitatív kutatás során különösen erőteljesen jelentkezik, hogy olyan hozzáférési mintán alapult, amely a Háttér Társasággal és a vele együttműködő vidéki csoportokkal kapcsolatban lévő LMB személyeket tudta elsősorban elérni. Így a mintába több férfi és több budapesti résztvevő került a populációs átlaghoz képest, illetve a vidéki fórumok esetében Szegeden a női szervező ismeretségi köre miatt többségében nők, míg Nyíregyházán és Debrecenben a férfi szervező ismeretségi köre miatt csak férfiak vettek részt.

A kutatások nem adnak lehetőséget arra, hogy a diszkrimináció mértékének időbeli változásait nyomon kövessük. A kérdőíves kutatásból kiderült ugyan, hogy a diszkriminációs élmények az adatfelvételt megelőző 12 hónapon belül, vagy korábban történtek, azonban a kvalitatív vizsgálatban erre nem minden esetben tértek ki a résztvevők a multimodális felvételnek köszönhetően.

3 | A diszkrimináció elterjedtsége

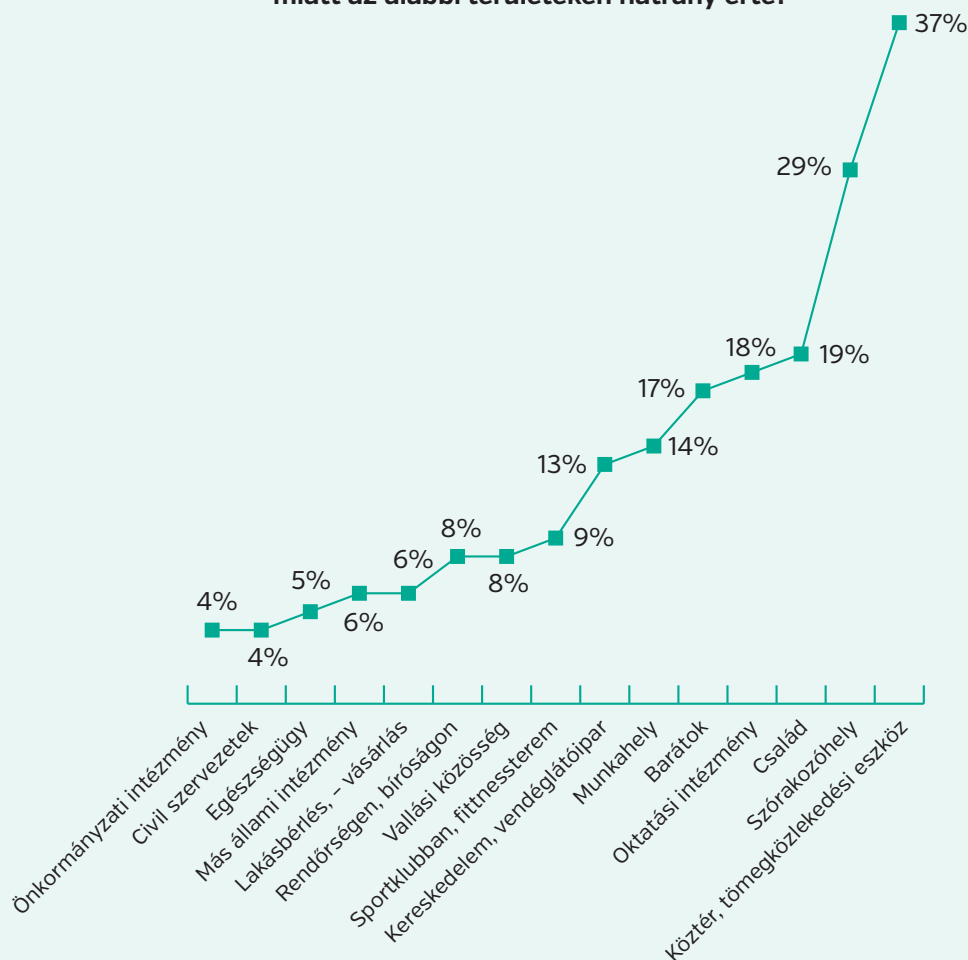
A kvantitatív kutatás azt találta, hogy a hátrányos megkülönböztetés különböző szinterei közül az egészségügy a „kevésbé fertőzött” területek közé tartozik, mindössze a válaszadók 5%-a számolt be arról, hogy érte már hátrányos megkülönböztetés egészségügyi ellátás igénybe vétele során.

A képet némileg árnyalja, hogy a kutatás által vizsgált társadalmi területek közül ez az a terület, ahol a legjellemzőbb a rejtőzködés. A diszkriminációs tapasztalatok

alacsony száma mögött tehát leginkább az a tényező áll, hogy az érintettek elrejtik szexuális irányultságukat az egészségügyi személyzet elől, így előzve meg a diszkriminációs helyzetek kialakulását. A rejtőzködésről bővebben a következő fejezetben írunk.

A kutatás eredményei jól mutatják, hogy az LMB identitás felvállalása valós kockázattal járhat: azok között, akik háziorvosuk előtt teljesen nyíltak voltak identitásukat illetően, a válaszadók több, mint 10%-a észlelt

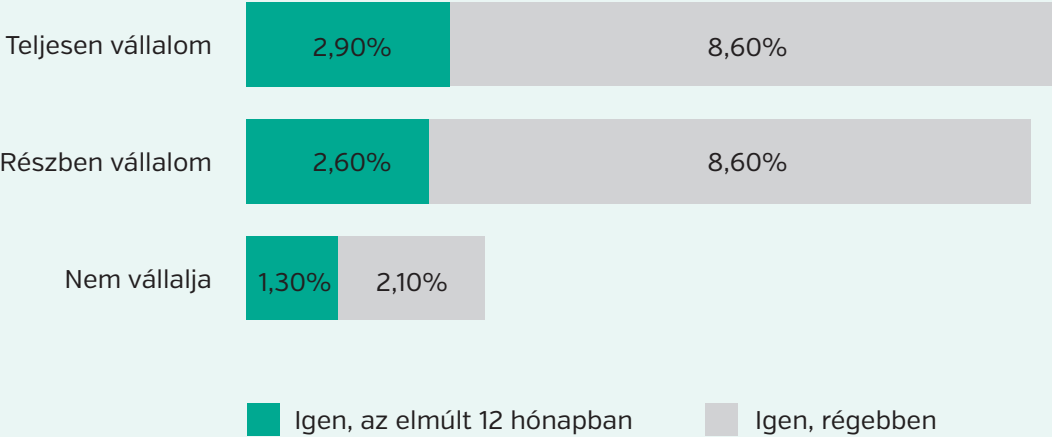
Tapasztalta-e Ön, hogy szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt az alábbi területeken hátrány érte?

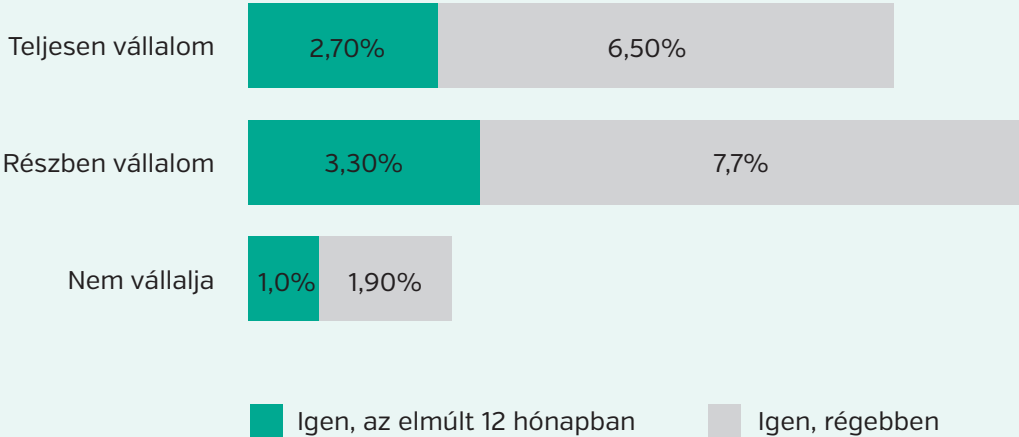
diszkriminációt. Azok körében, akik nem vállalták fel szexuális irányultságukat, a hátrányos megkülönböztetés észlelése csak 3% körüli volt. Ez utóbbi szám kapcsán fontos kiemelni, hogy bár a szexuális irányultság elrejtése révén a személyt közvetlenül érő megkülönböztetés elkerülhető, ilyen esetben is találkozhat az érintett bántó, homofób megjegyzésekkel, amelyek

bár nem személye ellen irányulnak, ugyanúgy aláássák az érintett egészségügyi intézményekbe vetett bizalmát. Hasonló arányok figyelhetők meg a szakorvosi ellátás kapcsán is: a teljes felvállalás 9%, a részleges 11% esetében járt együtt a diszkrimináció észlelésével, míg a rejtőzködőknek csupán 2,9%-a számolt be hátrányos megkülönböztetésről.

Diszkrimináció a felvállalás függvényében
[házi orvos előtt]

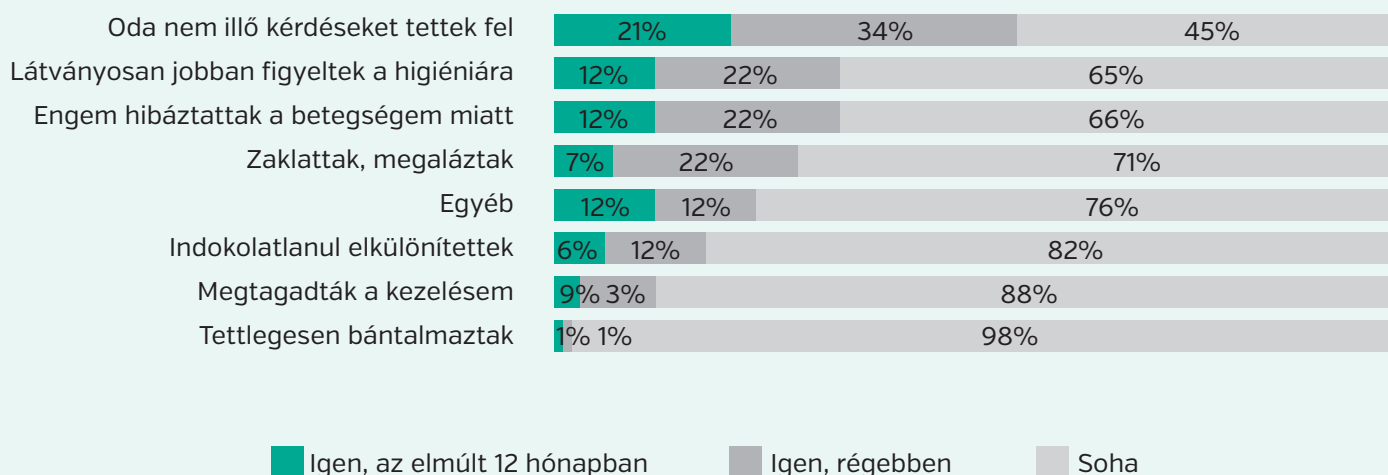
Diszkrimináció a felvállalás függvényében
[szakorvos előtt]

4 | A diszkrimináció formái

A kérdőíves kutatás a diszkrimináció formáiként a következőket azonosította:

A diszkrimináció formái

A kvalitatív kutatás lehetőséget biztosított rá, hogy az észlelt hátrányok formájáról világosabb képet kapjunk. Az interjúkban, valamint a fókuszcsoportos és fórum-beszélgetések keretében a megkérdezettek az ellátás változatos területein megjelenő diszkriminációról számoltak be.

4.1 | Az ellátás megtagadása

Bár a kvantitatív kutatás alapján az egyik legkevésbé elterjedt diszkriminációs forma, mégis többen számoltak be róla, hogy kifejezetten melegségük miatt utasították el kezelésüket.

„Kaptam egy epilepsziás rohamot. Utána beszállítottak engem a sürgősségi klinikára. Nem ahhoz az orvoshoz kerültem, akihez szoktam menni, hanem egy fiatal hölgyhöz, akivel már látásból ismertük egymást. [...] Vannak feminin mozdulataim, [...] ő ezt észrevette

rajtam és megjegyezte, hogy túlságosan meleg van a rendelőben. Én meg annyit mondtam neki, hogy nyisson ablakot. Ami neki nem tetszett, és egyszerűen kivonult a rendelőből. És az asszisztensnő hívott egy másik orvost. Az asszisztensnővel ismertük egymást, és ő kért elnézést a doktornő viselkedéséért.”

[FÓRUM RÉSZTVEVŐ, MISKOLC]

„Alig néhány héttel a szülés előtt felhívott a szülész, hogy mégsem tud vállalni, túl sok szülése jött össze. [...] Felhívtam az orvost, hogy ez történt, mire ő azt mondta, hogy ne aggódjak, éppen aznap megy be valamilyen értekezletre az összes szülésznel, így könnyedén meg tud kérdezni valakit, ráér-e. [...] Hívjam fel másnap. Meg is tettem, de akkor meg közölte, hogy ő megkérdezte az összes szülésznel (együtt, mindenki előtt!), hogy ki vállalna egy ilyen szülést, mire azt mondták, hogy senki... Ez elég traumatikus volt: hogy egy egész osztály így megtárgyalja, és erre jutnak.” [38 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

Az ilyen típusú elutasítás leggyakrabban a HIV-fertőzött személyeket éri:

„Konkrétan van egy urológiai cisztám, és azért nem műtenek meg, mert HIV-pozitív vagyok. Bent feküdtem a kórházban, műtétre előkészítve, amikor közölte a műtős csapat, hogy nem vállalják.” [HIV+ FÓKUSZ-CSOPORT RÉSZTVEVŐ]

„Elmentem a Mária utcába, merthogy volt egy fogászati problémám, és ott kiderült a betegirányítónál, hogy HIV-fertőzött vagyok, és szóltak, hogy engem csak a László Kórházban látnak el. Tehát, nem láttak el a Szentkirályi utcában a fogászatot, mondták, hogy nem látnak el, merthogy HIV-fertőzött vagyok.” [42 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Elsősorban azzal találkoztam, hogy az a szellem, hogy HIV-fertőzött, jaj az menjen a László Kórházba. A legtöbb orvos azonnal a László Kórházba akart irányítani, csak hogy vittem magammal a körlevelet fénymásolva. Nem kellett egyébként átadni, csak mondtam, hogy Szócska írt egy ilyen rendeletet az egészségügyi dolgozók részére, ha kell előveszem, itt van nálam. Ezek után belátták, hogy felkészült vagyok, nem mertek keckedni.” [32 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

Az elutasítás egy speciális közege a véradás: ma Magyarországon nem egyértelmű, hogy férfakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak adhatnak-e vért. Bár kifejezetten a homoszexuális kapcsolatra utaló kérdés a véradást megelőző kérdőíven nem szerepel, az elmúlt egy éven belüli kockázatos szexuális kapcsolatokra rákérdeznek, és a kérdőív mellé adott tájékoztató kiadvány többek között a férfiak közötti szexuális kapcsolatot is a fertőzések átvitele szempontjából kockázatos tevékenységnek minősíti, és azt javasolja, hogy akinek volt már ilyen szexuális kapcsolata az ne adjon vért. Ugyanakkor az Országos Vérellátó Szolgálat több esetben is úgy nyilatkozott a médiának, hogy automatikus kizárás nincs, a kockázatos szexuális kapcsolatra vonatkozó kérdésre adott igen válasz sem jelent automatikus kizárást. A kutatás résztvevői azonban egyöntetűen erről számoltak be:

„Véradásnál nem fogadják el a melegetől a vért. Ez nekem fájó pont. Ez váratlan volt, mert nem gondoltam, hogy ilyen is van, hogy ha homoszexuális

vagy, akkor nem adhatsz vért. Azóta nem adtam, de én szeretnék.” [BUDAPESTI FÓRUMRÉSZTVEVŐ]

„A véradásos doktornő közölte velem, hogy a meleg az azért nem adhatnak vért, mert nálunk nagyobb az esély a hűtlenségre, és azok a meleg ismerőseim, akik vért adnak, törvényt sértenek. Úgy érzem, neki jól jönne egy kis felvilágosítás LMBT-témákban.” [28 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Vért szerettem volna adni, de a szexuális szokásokra vonatkozó kérdőív kitöltése után megtagadták tőlem a vérvételt 10 évvel ezelőtt. Olyan megalázónak tartottam, hogy azóta meg sem próbálok vért adni.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

4.2 | Tiszteletlen bánásmód

Ha az ellátás megtagadására nem is kerül sor, a kutatás résztvevői közül többen számoltak be róla, hogy az orvos egyértelmű jelét adta a szexuális kisebbségekkel kapcsolatos ellenérzéseinek.

„Elég csúnyán megütöttem a lábam, és bementem a kórházba. Mivel a hangom elég lányos, mikor meghallotta az orvos, már pofát vágott. Flegmán beszélt velem, mindösszesen két kérdést tett fel, de végig sem hallgatta őket, hanem már írta is a diagnózist. Minél hamarabb szeretett volna megszabadulni tőlem.” [20 ÉVES FÉRFI]

„Bőrgyógyászatot voltam nemi probléma miatt. A kórházi doktornő minősíthetetlen hangnemben, számon kérően és lenézően beszélt és bánt velem. Emiatt panaszt is tettem.” [20 ÉVES MELEG FÉRFI, MOSONMAGYARÓVÁR]

„Zaklatás volt, de nem direkt zaklatás. [...] Az orvos homofób megjegyzéseket tett, úgy általában elkezdett a buzi George Michaelről beszélni igen durván, anélkül, hogy tudta vagy sejtette volna az én szexuális irányultságomat.” [36 ÉVES MELEG FÉRFI]

A pácienssel szembeni tisztelet hiányát jelenti az is, amikor a személyzet a megfelelő ellátás és a szükséges információk átadása helyett a beteg hibáztatásába kezd:

„Megmagyarázta nekem, hogy a felelőtlen életmóddal, [...] őt és a családját veszélybe sodorom, és mit képzelek magamról, hogy én mit gondolok. Elkezdett fenyegetőzni, hogy ha ő tudja, hogy ide HIV pozitív beteg jön, akkor utána neki az egész vizsgálót ki kell fertőtlenítenie, miközben csak az ultrahangot tette a bőrömrre.” [HIV+ FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE]

„Vett kenetet a seggemből, de azt mondta nekem közben, [ez volt az idei nyár talán legbosszantóbb mondata], hogy elképesztő, hogy milyen felelőtlenek, szórják szét mindenhova a vírust – mondta a doktornő.” [55 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

A nemibeteg gondozásban magától értetődően szóba kerülnek a személyek szexuális szokásai, az itt megjelenő betegek gyakran szoronganak, vagy szégyenkeznek észlelt tüneteik kapcsán, ezért ezen az ellátóhelyen kiemelten szükség lehet az egészségügyi személyzet érzékenyítésére.

4.3 | Értetlenség

Többen számoltak be róla, hogy a személyzet, ha nem is volt tisztetlen, nem tudott mit kezdeni a páciens szexuális irányultságával, illetve hogy csak hosszas magyarázkodás után fogta fel az orvos, amit a páciens jelezni próbált.

A nőgyógyászati szűrővizsgálat egy széles körben propagált megelőzési forma, így a nők rendszeresebben találkoznak orvosukkal ilyen helyzetekben. A szexuális életre és védekezésre vonatkozó kérdések ezen a területen gyakran felmerülnek, az érintettek gyakran számolnak be róla, hogy az egészségügyi személyzet fejében meg sem fordul, hogy a páciens leszbikus is lehet.

„Nőgyógyásznál: Terhességet feltételeztek, pedig ez fizikailag lehetetlen lett volna, magyarázkodnom kellett.” [33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZENTES]

„Mondom, igen, de attól még a védekezésre nincs szükség, nehezen leesett neki a tantusz, hogy miért nincs szükségem védekezésre, és akkor vágott valami pofát hozzám, és témát váltott. Nem nagyon erőltettem én sem. Igazából szabadulni akartam. Nem mondom, hogy túl kedves volt, abszolút látszott rajta, hogy elítéli ezeket a dolgokat, és csodálkozott rajta.” [40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Magyarországon a nőgyógyásznál hosszasan kellett magyarázkodnom: pl. miért nem szedek fogamzásgátlót, nincs szexuális kapcsolatam férfiakkal stb. Az USA-ban, ahol élek, ilyen problémám soha nem volt.” [32 ÉVES LESZBIKUS NŐ]

4.4 | Melegség és HIV-stigma

A HIV és a homoszexualitás összemosása még ma is széles körben elterjedt előítélet, amelytől az egészségügyi szakmai sem mentes. Voltak akik arról számoltak be, hogy mikor az orvosok értesültek melegségükről, azonnal HIV fertőzéstől tartottak.

„HIV szűrést végeztek rutinból, holott ez csak a beteg beleegyezésével végezhető.” [41 ÉVES MELEG FÉRFI]

„Egy vidéki kórházban voltam azzal a panasszal, hogy sokat megy a hasam [később kiderült, hogy irritábilis bélszindrómám van], és amikor a belgyógyász megtudta, hogy meleg vagyok, akkor azt mondta, hogy előbb AIDS tesztre menjek [ami akkoriban ott 8 hétig tartott], és csak utána vizsgál meg. Mikor 8 hét után megjött az eredmény, és negatív lett, akkor ő éppen szabadságon volt. Többet nem kerestem.” [29 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

4.5 | Orvosi titoktartás megszegése

Többen számoltak be róla, hogy az orvosok szexuális irányultságukkal, vagy HIV státuszukkal kapcsolatban nem tartották be az orvosi titoktartás követelményét.

„Öt éve, mikor annál a háziorvosnőnél voltam, akit a munkatársaim ajánlottak, mert abban az egészség-házban dolgozik, ahol az üzemorvos is [...], az egészségi állapot felmérése során mondtam, hogy meleg vagyok. Ezt ő egy nálunk dolgozó munkaügyi irodista barátnőjének elmesélte [ő volt a következő várakozó, aki bement, amíg én kiszaladtam WC-re, és a még nyitva hagyott ajtón át hallottam, mikor visszamentem a váróba]. Erre az irodista mondta neki, hogy akkor ne adjon betegszabít nekem, amit nem is kaptam. Így bementem másnap dolgozni betegen, és megfertőztem mindenkit influenzával.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, KECSKEMÉT]

„A többi beteg előtt hangosan mondta az orvos, hogy homoszexuális vagyok.” [57 ÉVES BISZEXUÁLIS FÉRFI, SZEGED]

„Egyértelműen kifejezte a háziorvos, hogy mi a szexuális irányultságomról a véleménye, pedig nem ezért kértem ki a véleményét. Majd mint „gondos” háziorvos tett arról, hogy a szexualitásomról kapott információk máshoz is eljussanak.” [28 ÉVES FÉRFI]

A vizsgálatból az tűnik ki, hogy a HIV+ csoport jobban ki van téve annak a veszélynek is, hogy orvosai vagy kezelő személyzetük megszegi a titoktartást.

„Háziorvost kellett váltanom, merthogy a gyerekorvos után azt a háziorvost választottam, akit ajánlottak. A szüleim is annál a háziorvosnál vannak, és nagyon negatívan állt a pozitívítással kapcsolatban. Ráadásul nagyon pletykás volt. Tehát osztálytársaktól, ettől-attól visszahallottam, hogy a háziorvos kibeszéli azt, hogy nekem milyen betegségem van.” [42 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Zárójelben föl volt sorolva vagy 5 betegség, és ott volt közöttük az, hogy HIV. Ahelyett, hogy azt aláhúzta volna, helyette a lapomra ráírta kék tollal, talán nem pirossal, de a lap betűméretéhez képest kb. tízszeres

nagyságban, hogy HIV-pozitív. Ezzel a lappal kellett mennem.” [32 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Itt nálunk a diagnosztikában, ha valakiről kiderül, mindenki faarccal fogadja, és jó rendben, mintha semmi nem történt volna, de utána még napokig, hetekig képesek róla beszélni. Tehát ezt tudom. Tapasztaltam, hallottam.” [FÓRUM RÉSZTVEVŐ, PÉCS]

4.6 | Párkapcsolati státusz figyelmen kívül hagyása

Az interjúkból kiderül, hogy a kórházi személyzet mellett esetenként maga az adminisztrációs rendszer sem felkészült a bejegyzett élettársi kapcsolat kezelésére, vagy az együtt megjelenő azonos nemű párokra.

„Egy alkalommal a párom kísértem el az ügyeletre, mert az erős derékfájdalma miatt nem tudott mozogni. Kértük, hogy had mehessek be vele az orvoshoz. Nem lett kimondva, hogy egy pár vagyunk, de a mozdulatokból, a közelségből ez egyértelműen látszódott. Amikor a párommal voltunk ezen az ügyeleten, ott az orvosnő nagyon bántóan viselkedett velünk. Nem akart beengedni, hogy segítsek a páromnak. Alig tudott menni, leülni, levetkőzni annyira, ami szükséges volt a vizsgálatokhoz. Nagy vita árán mehettem csak be. Természetesen nem szóltam bele semmibe, hisz csak kísérő voltam. Végig elég durva volt a barátnőmmel a vizsgálat alatt, nem finom, óvatos mozdulatokkal vizsgálta, egyszer nagy fájdalmat okozott neki. A vizsgálat végén kérdezgetett bennünket, és a legvégén szerintem gúnyosan mondta, hogy „Látja, nem bántottam a barátnőjét.” [33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

„Egyetlen apróság volt, hogy a kórházban, amikor felvittek engem, mint közeli hozzátartozót, valójában sikerült nem közeli hozzátartozóként felvinniük, én voltam az értesítendő személy, és kifejezetten abba a kategóriába raktak be, hogy nem vagyok közeli hozzátartozó. [...] Aztán jeleztük egyébként ezt a problémát egy másik orvosnak, és ő egy huszárvágással úgy döntött, hogy házastársként visz föl minket, hiszen egyenlő jogok vonatkoznak ránk, mint a házastársakra.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLATBAN, BUDAPEST]

„Partnerem, aki külföldi, és Budapesten él, előző partnerétől szifilisszel fertőződött meg, amire egy ismerős orvos nem megfelelő vizsgálat után antibiotikumot írt fel, ami nem volt persze megfelelő a betegség kezelésére. Amikor láttuk, hogy nem javul a helyzet [gyulladt pénisz], elmentünk az 5. kerületi rendelőintézetbe urológiára. Ott az orvos kifejezetten ellenséges volt, ismerete a másik orvost, aki rendszeresen ír fel gyógyszereket melegeknek, rákérdezett, hogy tőle van-e a gyógyszer, és teljesen felhúzta magát. Ilyeneket mondott a páromnak, hogy lehet, hogy le kell vágni a péniszét. Engem meg az elején nem akart hagyni, bejönni, hogy segítsék a kommunikációban. Csak később mentem be fordítani, amikor kijött a párom, hogy menjek be segíteni.”

[23 ÉVES BISZEXUÁLIS FÉRFI, BUDAPEST]

életnek, hogy a férfi a nővel, mert ugye a férfi és a nő nemi szervek csereszabatosan egymásba illenek...”

[62 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Több olyan személyes tapasztalatom van, [...] hogy amikor kiderül, hogy meleg vagyok, akkor zuhanok rögtön bele abba a kategóriába, hogy akkor valami patológiám van. Tehát, hogy nyilvánvaló az összes problémám valamiféle gyerekkori eredetű és pszichés, és a homoszexualitással összefüggő patológia, és az lenne a legjobb, hogyha valamilyen módon kigyógyulnék ebből a betegségből, de ha már nem tudok belőle kigyógyulni, akkor legalább tartsam ezt így diszkréten vagy titokba, vagy ne kérkedjek vele.”

[31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

4.7 | Homoszexualitás mint betegség

Annak ellenére, hogy az Amerikai Pszichiátriai Társaság négy évtizede, a Világegészségügyi Szervezet pedig 25 éve nem tekinti betegségnek a homoszexualitást, többen találkoztak olyan személlyel az egészségügyben, akik gyógyítható betegséggként utaltak erre az állapotra.

„A kapcsolat csúnyán véget ért, megszakadt hirtelen, és nagyon nehezen dolgoztam föl. Amikor már mindent megnéztek, elküldtek pszichológushoz is. Valami teszteket kellett csinálni, meg ki kellett választani képek közül, hogy mi szimpatikus, meg mi nem, és ebből kikeredett, hogy én saját nememhez vonzódok. [...] Már a második „foglalkozásnál” felhozta azt, hogy túl azon, hogy elgyászolom ezt a kapcsolatot, legjobban, talán úgy lehetne segíteni ezen, hogy [...] esetleg ő meggyógyítana engem. [...] Ő nagyon határozottan meg volt győződve, hogy ez lenne számomra az igazi megoldás. És ő ebben tudna segíteni.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Szakorvosnál, amikor fiatal koromban meg akartak „gyógyítani”, akkor ebből a célból elküldtek egy nőgyógyászhoz is. [...] Nem voltam még 20 éves sem. És hogyha ezek az okos emberek, akik orvosok, meg mi egyebek itten ebbe törnek a fejüket, akkor esetleg ez nekik mégis sikerül. [...] És akkor magyarázgatta nekem, miután a szokásos módon megvizsgált, hogy hát azért mégis csak az a legökényetesebb módja a szexuális

4.8 | Pozitív élmények

A vizsgálat során pozitív élményekről is beszámoltak a résztvevők. Gyakori, hogy ezek magánrendeléseken szerzett tapasztalatok, de a közellátásból is említettek példákat.

„Voltam pszichológusnál többször is, de szerencsére mondhatom, hogy engem nem ért semmiféle hátrány ez ügyben. Egyébként minden pszichológusomnak elmondtam, hogy velem mi a helyzet, és részükről semmiféle ilyesmit nem tapasztaltam. Az igaz, hogy ezek magánrendelések voltak.” [MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE]

„Nálam bent a szülésznél volt egy hölgy, egy asszonysegítő, nem tudom, hallottatok-e róla, ő a szülésznőn kívül is bent lehet a szülésnél. Ő volt az egyetlen, akinek elmondtam, [...] azért is, mert ő a lelki részét is viszi a szülésnek. És úgy gondoltam, hogy őt nem lehet kikerülni, és nem is akarom kikerülni. Úgyhogy az első ilyen foglalkozáson meg is kérdeztem, hogy problémát jelent-e ez neki. Mert, ha igen, akkor köszönjük szépen, akkor nem erőltetjük. Mondta, hogy természetesen nem, és rettentő kedves volt, nagyon aranyos volt, és rengeteget segített.” [REPRODUKCIÓS ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE]

5 | Panasztétel

A vizsgálatból kiderül, a diszkriminációs esetek megfelelő kezelését nehezíti, hogy a jelentési hajlandóság igen alacsony. A kérdőívben diszkriminációs tapasztalatról beszámoló 95 ember közül mindössze hat [6,3%] tett panaszt. Közülük négyen arról számoltak be, hogy a panasszal nem foglalkoztak, és mindössze egy esetben vonták felelősségre a diszkriminatívan eljáró alkalmazottat.

Az interjúk során a diszkriminációt átélők esetében csupán két személy tett panaszt, ugyanakkor a panasztételt nem vállalók mindannyian elmondták, hogy ma már másképpen döntenének. A jelentés elmaradásának hátterében változatos indokok húzódnak meg, de legtöbbször tehetetlenséget élnek meg a helyzetben, nem látják értelmét a konfrontációnak, mert úgy vélik, csak negatív kimenetelre számíthatnak.

A jelentés elmaradásának leggyakoribb indokai:

- Azt gondolják, pozitív következményekre nem számíthatnak.
- Nem tudják, hova fordulhatnának, különösen vidéken.
- Úgy vélik, a bejelentés során számos fórumon fel kellene vállalniuk szexuális irányultságukat, amit a személy nem akar vagy nem mer megtenni.
- Többször attól tartanak, hogy az egészségügyi rendszerrel és annak dolgozóival szemben esélytelenek lennének egy ilyen folyamatban, esetleg további hátrányok érnék őket.
- Önmagukat hibáztatják, vagy nem biztosak a diszkrimináció tényében.

„Az egyik az az, hogy nem igazán tudom, hogy kinél lehetett volna panaszt tenni, tehát nincs igazából ennek fóruma, a másik meg az, hogy esélytelennek láttam magam teljesen. [...] Hogyha én panaszt teszek vagy kritikával illetem őket, akkor nyilván ezzel a hatalommal lehet visszaélni.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Nem volt nekem kedvem belevágni egy procedúrába, nem tudom, hogy ez mekkora procedúra lett volna, lehet, hogy nem is lett volna olyan nagy, vagy hosszú, de nem akartam magamnak még plusz ilyen utánajárásokat.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Ilyen esetek után a leggyorsabb legolcsóbb, legkifizetődőbb, hogy elfelejtse az ember az egészet.” [HIV+ FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐ]

„Most még nem. Szerintem a magyar társadalom még nem tart ott. Hogy mondjam, még mindenkinek túlságosan is túl sok a problémája, hogy előálljak vele, hogy nekem van egy problémám, egy ilyen jellegű diszkriminációm, és mindenki tojna a fejemre.” [HIV+ FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐ]

„Énszerintem, akik az én baráti körömben ilyen helyre fordultak, és elutasító magatartással találkoztak, azok szerintem első körben magukat hibáztatták ezért, hogy hát nem az orvossal van a probléma, hanem csak kilógnak ebből a társadalomból, és szegény orvos nem tud ezzel mit kezdeni.” [MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE]

„Hogyha valaki nem annyira vállalja föl magát, mondjuk a családjá vagy a munkahelye előtt, akkor nyilván hogyha ilyen helyzetbe belekerül, akkor nem azzal a sebességgel tud kiderülni róla, hogy milyen a szexuális orientációja vagy milyen kisebbséghez tartozik. Azt gondolom, van egy ilyen lebukástól való félelem.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Betegjogi ügyvéd vagy nem is tudom. Az ellátórendszerhez semmiféleképpen nem, mert ugyanolyan süket fülekre találnék. Az orvos ugyanabban a kórházban dolgozik, tehát onnantól kezdve ugye egy csapat.” [MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE]

„Ha biztos lennék benne, hogy szándékos, akkor tennék panaszt.” [FÓRUMRÉSZTVEVŐ, SZEGED]

„Igazából nem sok esélyem van egy ilyen élethelyzetben, mint beteg, a siker eléréséhez. Ők egymást meg fogják védeni, én így gondolom, és ezek után ott maradok pellengéren.” [FÓRUMRÉSZTVEVŐ, MISKOLC]

„Féltem attól, hogy tudnak ártani és, hogy ártani fognak nekem.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

Amennyiben mégis tennének valamit, a válaszadók elsősorban magával a kezelőorvossal, vagy közvetlen őket ellátó egészségügyi személyzettel próbálnák rendezni a helyzetet, a jogi utat csak végső esetben választanák, vagy választották ténylegesen.

„Ha sikerülne kommunikálni utána azzal, aki valamilyen formában bántott, és sikerülne tisztázni, akkor nem tennék. Nem a „jogi út” lenne az első, hanem először szóban jelezném, hogy bizonyos dolgok bántóak voltak. Ha ez nem használna, esetleg további „bántások” érnének, akkor tennék panaszt.”

[33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

Az alacsony jelentési hajlandóság ellenére úgy tűnik, az érintettek ismerik a releváns jogorvoslati fórumokat, legtöbbször a betegjogi képviselőt, az Egyenlő Bánásmód Hatóságot, valamint a közvetlen felettest emelték ki, civil szervezetek közül pedig a Háttér Társaságot és a TASZ-t. A résztvevők említették még a Magyar Pszichológiai Társaságot és az ÁNTSZ-t is. A jól tájékozottság kapcsán érdemes kiemelni, hogy a mintavételi eljárás miatt valószínűsíthetően a legtudatosabb érintettek vettek részt a kutatás különböző fázisaiban.

6 | Előbújni vagy sem?

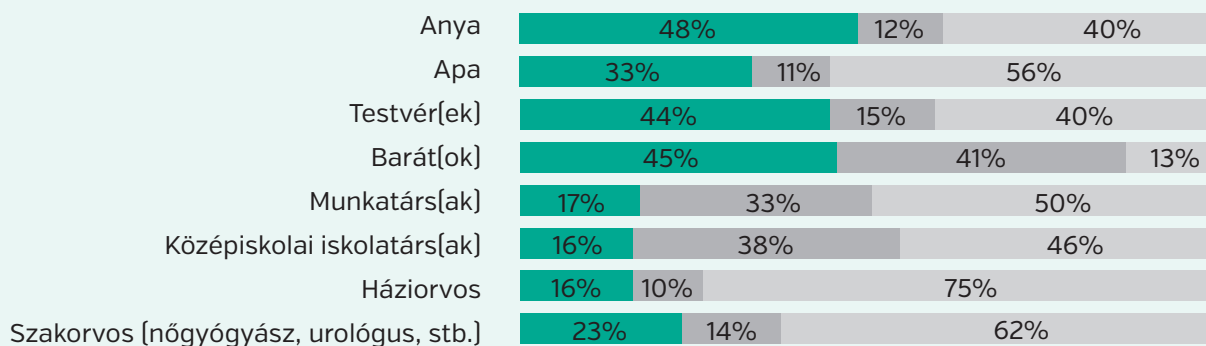
Mint arra a korábbi fejezetekben már kitértünk, a hátrányos megkülönböztetéstől való félelem sokakat arra kényszerít, hogy szexuális irányultságukat ne vállalják az egészségügyi ellátószemélyzet felé. A rejtőzködés mértéke a különböző társadalmi helyszínek közül az egészségügyben különösen magas.

A rejtőzködés magas szintje annál is inkább problémás, hogy az érintettek többsége fontosnak tartja az előbújást: a kérdőíves kutatás válaszadóinak 71%-a úgy vélte, kezelőjének fontos tudnia a páciens szexuális irányultságáról vagy nemi identitásáról. A válaszadók 57 %-a ugyanakkor úgy nyilatkozott, hogy fél megosztani orvosával a szexuális irányultságával összefüggő problémáit.

A kvalitatív kutatás lehetőség biztosított rá, hogy részletesen körbejárjuk, mi lehet az oka a rejtőzködésnek. Jellemzően a következő indokok merültek fel:

- félelem, hogy az orvos előítéletes és ez befolyásolhatja a kezelést
- félelem a diszkriminációtól
- félelem a megszégyenítéstől, megalázástól
- véradásnál rejtőzködés, hogy a személy adhasson vért
- félelem, hogy ez az információ félreviszi az orvos fókuszát a diagnózis vagy a kezelés során
- félelem az orvosi titoktartás megszegésétől
- nem tartják lényegesnek a kezelés szempontjából, úgy gondolják, irányultságuk nem tartozik az orvosra
- általános szorongás a felvállalástól az élet egyéb területein is, alacsony önbecsülés

Mennyire vállalja szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását az alábbi emberek felé?

Teljesen vállalom Részben vállalom Nem vállalom

„Azokban a helyzetekben, amikor nyilvánvalóvá vált, vagy kiderült a szexuális orientációm, ezekben a helyzetekben nagyon nehéz volt ezt elmondani, féltem az orvos reakciójától. Ha orvosi ellátást veszek igénybe, akkor erről csak a legszükségesebb esetekben beszélek, és akkor is sokat gondolkozok ezen. Tartok attól, ha beszélek róla, akkor bántó megjegyzéseket mondanak, esetleg más atrocitások érnek. Ezért olyan orvosi ellátás során, ahol nincsen erre szükség egészségügyi szempontból, nem vállalom ezt.” [33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

„Háziorvosom tudja, hogy meleg vagyok, a párommal együtt is voltam már nála. Ott ebből soha nem volt probléma. Szűrővizsgálaton is volt erről szó, hogy mi az orientációm. Voltam HIV-szűrésen egyszer-kétszer, valamint egy időben véradó voltam, és ott a kérdőív, amit föltesznek, abban rákérdeznek kifejezetten az orientációmra. Ott egyébként döntenem kellett, hogy hazudok vagy vért adok, és volt olyan, amikor inkább azt hazudtam a kérdőívben, hogy nem vagyok homoszexuális, és nem volt ilyen kapcsolatom.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Kínosan ügyelnek rá, hogy ez semmilyen formában ne kerüljön elő. (...) Félelemből. Félelem a megszégyenítéstől vagy a megaláztatástól. Én úgy gondolom ez az oka, nem pusztán az, hogy nem tartozik rá.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Szerintem biztos, hogy vannak, akik még saját maguk előtt is félnek felvállalni. Azok mások előtt is félnek vagy nem fogják felvállalni.” [42 éves HIV+ meleg férfi, Budapest]

„Nyilván előfordulhat szélsőséges esetben ennél durvább is, hogy elkezd valamilyen mondva csinált összefüggést behozni a betegségével, vagy egyszerűen csak beszél. Szóval, ezt szerintem jobb elkerülni, illetve azt gondolom, hogy nyilván a legtöbb meleg, akik nem mondják el ilyen kontextusban, hasonló okok miatt nem mondják el.” [38 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Ez attól is függ nyilván, hogy hol laknak, milyen környezetben. Azért Budapesten ez szerintem kicsit könnyebb, mint vidéken. De bárkinek lehet rossz tapasztalata szerintem, bárhol. Meg igazából én magam sem

vállalom föl fölöslegesen. Tehát hogyha nem szükséges az orvosi kezeléshez, hogy tudják azt, hogy én meleg vagyok adott esetben, akkor nem.” [40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Kell egyfajta öntudat és érettség, hogy ezzel szembe tudjál menni. Hogy esetleg (...) arcokat vágnak. A kisebb-nagyobb diszkriminációs jeleket az ember tudja kezelni. És helyén tudja kezelni magában.” [40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Magánpraxisnál nyilván egy-két emberrel találkozok az ember, de mondjuk egy kórházban ott pillanat alatt mindenki fogja tudni. Tehát orvosi titoktartás ide vagy oda, ennek hírértéke van Magyarországon.” [40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„A védőnőt nem ismered, és az első napon kérdezzgeti ezeket a dolgokat. Mondjuk, ha nem rögtön az elején kérdezné, akkor az ember fel tudná mérni, hogy most ő talán elfogadóbb vagy abszolút az a kategória, akinek nem lehet semmit mondani. Úgyhogy én tényleg az óvatosság elvét mondtam. Én kitaláltam ezt a történetet, hogy fél évvel ezelőtt összejöttem valakivel, összejött a baba, és ennyi, nem akarom megnevezni. (...) Akár ki is rendelhetnek egy családgondozót vagy gyámot, jönnek környezettanulmányra, elküldenek valami hivatalt. Igen, ettől tartottunk.” [REPRODUKCIÓS ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐ]

„Általában [az orvos] nem egyedül van bent. És akkor már nem négy szemközt vagyunk, hanem hatszemközt/nyolcszemközt” [FÓRUM RÉSZTVEVŐ, DEBRECEN]

Abban nagy egyetértés mutatkozott a résztvevők között, hogy a szexuális irányultság felvállalása nem azonos mértékben fontos a különböző ellátási formák esetén. A legtöbben az alábbi területeket emelték ki, ahol fontosabb, hogy felvállalják az LMB identitást.

- nőgyógyászat, terhesgondozás
- urológia
- háziorvos
- pszichológus, pszichiáter
- bőr- és nemibeteg gondozó
- hosszabb kórházi ellátás

„Nőgyógyász, urológus. Háziorvosnál növelheti a bizalmat, ha az életnek erről a területéről is lehet beszélni. Pszichológus, pszichiáter.” [33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

„Háziorvos. (...) Egyébként nem gondolom, hogy ez bármely más helyzetben jelentőséggel bír.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Azok a fajta állapotok, betegségek, ahol fertőzőes megbetegedés, szexuális úton terjedő fertőző betegségekre gondolok, illetve ami a nőgyógyászati és urológiai jellegű problémák. Pszichológiai tanácsadások közül már egyre több van, olyan, akik úgy hirdetik magukat, hogy melegbarát pszichológus, vagy kifejezetten vannak olyan foglalkozások, vagy önismereti csoportok, akik melegekkel foglalkoznak, vagy van, aki abszolút rájuk specializálódik. Én úgy gondolom, hogy a fizikai, az egyéb orvosi szakmákban is érdemes lenne, itt most urológiai, nőgyógyászati dolgokra gondolok, ja és pszichiátriai is.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Egy pszichológusnál, pszichiáternél igen, viszont egy szakrendelésnél egy olyan egyéb dolognál viszont nem. Nem kell elmondani.” [42 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Minden pszichés meg mentális esetben szerintem ez fontos. Ez az összképhez abszolút nagyon kapcsolódik. Hát amúgy meg, így hirtelen nem tudom, hol, ha bármilyen módon az a fizikai panasz az szexuális praktikákkal összefügghet, akkor ott lehet, hogy van relevanciája. Mondjuk ez talán nem annyira gyakori. Amúgy én úgy gondolom, hogy mindennek vagy nagyon sok mindennek lehet ilyen lelki összetevője.” [38 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Adott esetben HIV-, AIDS-vizsgálatra vagy ilyen fertőző betegséges helyekre, ahol ilyesmikkel foglalkoznak, ott szerintem mindenképpen szükséges tudni. Igazából nőgyógyász, urológus ott szerintem ez fontos, nemi beteg gondozók, tehát ami ténylegesen ezzel összefügghet. Most az, hogy gasztroenterológiai meleg vagy nem meleg, az igazából indifferens. De van ahol ez fontos lehet. Terhességnél is, nőgyógyásznál is, terhességgondozásnál. Ott nyilván adott esetben kell egy speciális kezelés.” [40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Hogyha a párkapcsolatommal van probléma, akkor is leginkább a pszichiáter, hát talán a háziorvos.” [62 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Háziorvos, védőnő, szülésznő, nőgyógyász, családterapeuták, családsegítő központok, magánklinikák.” [REPRODUKTÍV ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSONPORT RÉSZTVEVŐ]

„Ha az ember akár csak egy hétig is fekszik a kórházban, azért az a hét is bizonyos szempontból hosszú idő, és vélhetően, hogyha az ember párja, élettársa nem szintén beteg ott azon a héten, akkor be fog jönni, és meg fogja látogatni. És én még ott is, abban a helyzetben is kényelmesen szeretném érezni magam, tehát hogyha üdvözléskor meg szoktuk egymást csókolni, akkor számomra úgy természetes, hogy amikor bejön engem meglátogatni meg távozik tőlem, akkor is teljesen nyíltan megcsókolhassuk egymást. És hogyha most ezt látja a velem szemben lévő három ágyból mind a három beteg, hogy ez van. Hogy ez ne legyen gond semmilyen szempontból. Sem bennem, hogy hú, meglátják, és azzal a másik három ember se foglalkozzon annál többet ezzel, hogy ja azonos nemű kapcsolatban vannak.” [REPRODUKTÍV ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSONPORT RÉSZTVEVŐ]

„Nemi betegségek, az egy ilyen speciális terület, ahol ennek lehet jelentősége valamilyen formában, de hogy egyébként az én laktóz intoleranciámnak köze van-e, vagy bármilyen értelemben informatív-e, hogy én meleg vagyok. Szerintem nem, emiatt nincs előnye. Hátránya viszont lehet.” [FÓRUM RÉSZTVEVŐ, BUDAPEST]

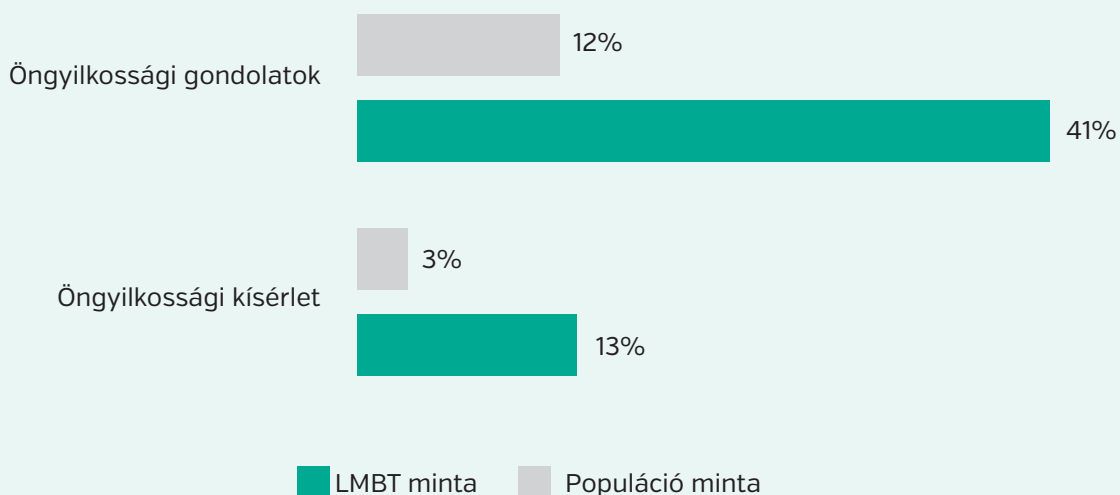
„Én úgy gondolom, hogy a fizikai, az egyéb orvosi szakmákban is érdemes lenne, itt most urológiai, nőgyógyászati dolgokra gondolok, ja és pszichiátriai is. Olyan rendelésekre gondolok, akik azt mondják, hogy én egy olyan nőgyógyász vagyok, hogy leszbikus nőket is szívesen fogadok, én mint nő, női nőgyógyász, tehát maga a nőgyógyász is nő. Vagy én egy olyan urológus vagyok férfiként, aki meleg férfiakat is várok ezeken és ezeken a napokon, vagy akár specializálódik is rá. Úgy gondolom, ha egy meleg vagy leszbikus ember tudja azt, hogy az orvos meleg barát, sokkal szívesebben, és sokkal nagyobb bizalommal megy, mert egyébként lutri: nagyon jó fej lesz velem, nagyon normális lesz, és nagyon elfogadó, vagy nem.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

A mentálhigiénés szakemberek (pszichológus, pszichiáter) és a bőr- és nemibeteg gondozók kiemelését a kérdőíves kutatás egészségi állapotra vonatkozó adatai is visszaigazolják.

A kutatás alapján a megkérdezettek körében a depresszió és az öngyilkossági gondolatok, kísérletek aránya a populáció átlagához viszonyítva jelentősen magasabb, ami magyarázható a kisebbségi stressznek, internalizált homo- és bifóbiának való kitettséggel [Meyer 1995, 2003; Rivers 2003; Pachakins 2007].

A vizsgálat eredményei szerint ugyanakkor a válszadók közül majdnem minden ötödiknek volt már szexuális úton terjedő betegsége, a mérleg férfiaknál 20%-ot, míg nőknél 12%-ot mutat. Ugyanakkor a férfiak 43%-a még sosem volt HIV szűrésen, a szűrésre járók vidéken jóval alacsonyabb. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy csupán a megkérdezettek 12%-a számolt be olyan iskolai szexuális felvilágosításban való részvételről, ahol LMBT témák is szóba kerültek.

Öngyilkossági gondolatok és kísérletek

7 | Kompetens személyzet?

A megkérdezettek az egészségügyi személyzet felkészültségének hiányáról számoltak. Emellett fontosnak tartották, hogy ha az ellátó nem tájékozott, legalább elfogadó legyen, de sokszor még ez sem valósul meg. Néhány esetben a résztvevők azt említették, hogy maguknak kellett időt szánniuk az egészségügyi személyzet, pszichológus felvilágosítására.

„Akikkel én találkoztam, azt gondolom, hogy ők nem voltak kifejezetten felkészültek, de egy alapvető emberi elfogadás volt bennük.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Szóba került az én esetemben kétszer is [a szexuális irányultságom], ott elég komoly ismerethiány, és egy nagy adag elutasítás volt.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Abszolút nem, semennyire. Abszolút felkészületlenek.” [28 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Mindig fontosnak tartottam, [...] hogy én ezzel [melegség] nem akarok dolgozni, ezzel nincs bajom. Azt szoktam észrevenni, hogy egy kicsit én világosítom föl a pszichológust ilyen esetben.” [MENTÁLHIGIÉNÉS FÓKUSZCSOPORT]

„Azt hiszem, hogy az egész egészségügyből a tájékozottság hiányzik nagyon. Ha tájékozottak lennének az emberek, akkor az elfogadás megjönne vele. Ha tudnák, mivel állnak szembe, akkor könnyebb lenne az elfogadás.” [28 ÉVES HIV+ MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

Az ismeretek hiánya nem csak a kifejezetten orvosszakmai kérdésekre terjed ki, de például az azonos nemű párokkal kapcsolatos alapvető jogi szabályokkal sincsenek tisztában:

„Később a párom ment táppénzre, amikor a kislányunk beteg volt. Erre az orvos azt mondta, hogy azt szerinte nem lehet. Mire a párom mondta, hogy de, ezt el fogja

fogadni az OEP, mert bekában [bejegyzett élettársi kapcsolat] élünk. Az orvos csodálkozott, hogy ezt törvény garantálja. Amúgy jóindulatú volt, csak erről nem tudott.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

A kutatás résztvevőinek többsége úgy vélte, szívesebben választana az LMB kérdések kapcsán tájékozott, LMB-barát orvost. Ennek oka elsősorban az volt, hogy könnyebb az előbújás, nyugodtabbak lennének egy biztosan előítélet-mentes közegben, nagyobb lenne a bizalmuk. Volt, aki azt is megfogalmazta, számára ez döntő szempont lehet az orvos megválasztásánál.

„Feltétlenül. [...] Biztonságban érezném magam, nem kell arra figyelmem, hogy ne derüljön véletlen se ki rólam, hogy meleg vagyok. Tehát azt gondolom, hogy ez egy biztonságos környezetet jelentene számomra, ha tudnám valamelyik orvosról, hogy LMBT-barát.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Nyugodtan mennék el hozzá, félelmek nélkül, és ha közte és egy másik orvos között kellene választanom, akkor hozzá szívesebben mennék.” [33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

„Természetesen hozzá mennék. [...] Lehet bármilyen jó szakember, akár egy nem annyira hozzáértő, de emberileg sokkal elfogadóbb emberhez mennék inkább.” [30 ÉVES MELEG FÉRFI, NYÍREGYHÁZA]

„Nekem biztonságérzetet adna az, hogy nem kell, azzal megküzdjek, hogy most ő elfogad vagy nem. És talán segítené abban, hogy megnyíljak, és olyan problémákról is beszéljek, amit mondjuk egy olyan emberrel szemben nem tudnék megtenni, aki alaptól elutasító.” [MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE]

Megoszlott viszont a résztvevők véleménye, hogy szükség van-e kifejezetten LMB embereket megcélzó egészségügyi szolgáltatókra.

„Milyen jó lenne, ha lennének szakorvosok kifejezetten LMB emberek részére. [...] Mint hogy van fogászaton belül gyermekfogászat, ugyanígy el tudnám képzelni, hogy van nőgyógyászat leszbikusok részére. Talán ha lenne olyan intézmény, specifikus orvosok, pszichológusok, vagy bármilyen egészségügyi személyzet, aki tanulmányai során, vagy továbbképzése során találkozhatna egy érzékenyítő tréning alkalmával [a szexuális irányultság témájával]. [...] Szerintem a legtöbb ember nem találkozik az ilyenekkel a képzés során.” [37 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Szerintem hiányzik az egészségügyből az LMBT barát pszichológiai, pszichiátriai, mentálhigiénés szolgáltatás.” [33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

„Kellene egy ilyen centrumot létrehozni. [...] Vagy hogyha nem is lenne központ, de akkor legalább legyen egy kis rendelő, ahol nemcsak egy ilyen kolléga ül, aki nyitott, hanem mondjuk 3-4. 3-4 ember szakmailag már el

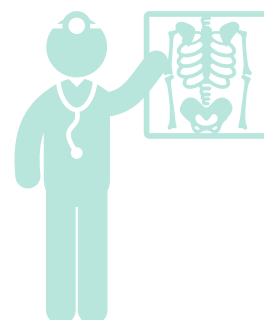
tud látni egy megyeszékhelyen lévő meleg közösséget.” [30 ÉVES MELEG FÉRFI, NYÍREGYHÁZA]

„Nagyon jó ötlet vagy szolgáltatás lenne a magyar egészségügyben, hogyha pszichiáterek kifejezetten erre szakosodva adnának ilyen jellegű tanácsokat.” [62 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Meleg időotthonokra lenne szükség.” [62 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Nem szolgáltatás hiányzik az egészségügyből, hanem szemlélet. Információk hiányoznak. Valószínűleg nem mi voltunk az első meleg pár ebben a kórházban. Látunk már ilyeneket, kellett, hogy lássanak ilyeneket, de nyíltan meleg párt valószínűleg nem sokat láttak még.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Ugyanaz jár nekünk is, mint a heteróknak. Nem kell különbséget tenni. Nem kell nekünk több, mert melegek vagyunk, de kevesebb sem kell.” [HIV+ FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE]

8 | Hogyan tovább?

Az interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések és fórumok során a résztvevők számos javaslatot fogalmaztak meg, hogy hogyan lehetne LMB-barátabbá tenni az egészségügyet, illetve általánosságban fejleszteni az LMB közösség egészségét.

A legtöbb javaslat az egészségügyi személyzet oktatásával, képzésével kapcsolatban érkezett:

„Oktatás. Ez a legfőbb. Vegyék be, legyen példa, akár szituációs gyakorlatok. Váljon természetessé.” (REPRODUKCIÓS ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE)

„Prevenciót és felvilágosítást szeretnénk tartani akár háziorvosoknak, szakorvosoknak, bőrgyógyászoknak és védőnőknek” (HIV+ FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE)

„Gyakorlati oktatás, ami mondjuk meleg szervezeteknél önkéntes munka, és ott találkozni élőben melegekkel, [...] hogy ez valamilyen formát öltjön, hogy ilyenben részt vegyenek kötelező órászámában” (MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE)

Egyesek azt is kiemelték, hogy a kompetens felkészüléshez a magyar nyelven elérhető LMB témájú szakirodalom bővítésére lenne szükség:

„A szakirodalom is, külföldön elég nagy hagyománya van, itt meg egy darab sincs, és az a durva, hogy még csak fordítva sincs. Tehát az, hogy a külföldi legyen lefordítva magyarra, olyat sem lehet kapni. Ha az ember bemegy egy könyvesboltba csak a sztenderd hetero párokra megírt könyvekhez jut hozzá.” (REPRODUKCIÓS ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE)

Az egészségügy érzékenyítésén túlmenően azonban sokan az LMB közösséget megcélzó tudatosságnöveledést is fontosnak tartották:

„Ismeretterjesztés a meleg közösségen belül.” (30 ÉVES MELEG FÉRFI, NYÍREGYHÁZA)

„Önismereti képzés melegeknek, hogy egyáltalán felmerjék vállalni.” (FÓRUM RÉSZTVEVŐ, SZEGED)

„Pszichológiai jellegű képzés, önismereti képzés kell.” (40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST)

Vidéki nagyvárosokban, de Budapesten is mutatkozott igény arra, hogy egy olyan adatbázist alakítsanak ki, amelyben LMB-barát orvosok szerepelnek, hogy az érintettek könnyebben tájékozódhassanak erről.

„Lenne egy honlap, ahol fenn lennének konkrétan az LMBT+ barát pszichológusok, pszichiáterek, de mondhatnám akár a nőgyógyászt, mindenféle egyéb egészségügyi [ellátót].” (MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE)

„Én azt gondolom, hogy Budapesten még nagyobb a választási lehetőség talán, mint vidéken. Például a vidékieknek abszolút segítene egy ilyen lista. Tegyük fel, hogy egy kisvárosban, ahol van öt pszichológus, egy legalább lenne LMBT-barát, az nagyon sokat segítene azoknak az embereknek, akik abban a városban laknának. Én azt gondolom, hogy ez erősítené azt, hogy az LMBT emberek pszichológushoz vagy pszichiáterhez forduljanak.” (MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE)

„Nyilvános fórumon elkezdhetnénk az orvosokat értekelni.” (FÓRUM RÉSZTVEVŐ, BUDAPEST)

A résztvevők arra is kitértek, hogy mi könnyítené meg az érintettek számára a diszkrimináció jelentését.

A következő területeket említették:

- információ, hová fordulhatnak, mire számíthatnak az eljárás során
- bizalom a rendszerben
- személyes tényezők, mint önbizalom, vagy az általános felvállalás mértékének növelése
- anonim bejelentés lehetősége
- hatékony intézmények, törvényi támogatás

„[Az segítene] ha tudnám, hogy akihez lehet fordulni, az elfogadó-e, ha ismerném az adott eljárásrendeket.”

[33 ÉVES LESZBIKUS NŐ, SZEGED]

„Panaszkönyv, igen tehát ez a panasztételi és jogorvoslati lehetőség, hogy a kerületei jegyzőhöz meg isten tudja, kihez meg fogyasztóvédelemhez kell fordulni, tehát ilyen típusú feliratokkal én nem nagyon találkoztam például kórházakban, egészségügyi intézményekben. Lehet, hogy van ilyen, de én nem találkoztam vele”

[40 ÉVES LESZBIKUS NŐ, BUDAPEST]

„Ha lenne egy olyan fórum, ahol valamilyen módon az anonimitásomat meg tudnám őrizni, és ilyen módon tudnám jelezni azt, hogy itt valami nincs rendben, akkor nagy valószínűséggel tennék. De arcomat és nevemet felvállalva nem.” [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

„Az egyetlen fórum, ahol panaszt tudtam volna tenni, az ennek a csoportos módszernek az etikai bizottsága, ahol viszont azok az emberek ülnek, akik a csoportvezetőkkel régi, nagyon régi, évtizedes ismeretségben vannak. És ezen a ponton én nem éreztem volna magam biztonságban. Azt gondolom, hogyha lenne egy független testület, aki nem azokból az emberekből áll, akik magát a diszkriminációt elkövetik vagy nem azok közvetlen ismerőseiből, akkor ez nagyon nagy mértékben megkönnyítené a helyzetet. [31 ÉVES MELEG FÉRFI, BUDAPEST]

A kompetens személyzet mellett volt, aki hangsúlyozta, hogy az egész intézménynek az elfogadást kellene tükröznie.

„A váróban, hogyha lennének ilyen meleg témájú plakátok vagy újságok, akkor szerintem az már alaptól egy ilyen biztonságot nyújtó környezet lenne. Ez a következő lépcsőfok, hogy egyáltalán bemenjen az ember, és megnyíljon, mert akkor az jönne le, hogy itt azért van valami információ arról, hogy ide jöhetnek LGBTQ emberek. Ez már rögtön visszaigazolás lenne arról, hogy jó helyen járok.” [MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE]

A jogszabályi változások elsősorban a reprodukciós szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása területén emelték ki:

„Diszkriminációnak tartom, hogy alá kell írnod, hogy egyedülálló vagy. Mert az egy dolog, hogy oké jogi szempontból egyedülállónak számítunk, illetve ugye azok, akik akarnak, akkor nem köthetnek bejegyzett élettársi kapcsolatot gyermekvállalás előtt.”

[MENTÁLHIGIÉNÉS ELLÁTÁS FÓKUSZCSOPORTJÁNAK RÉSZTVEVŐJE]

„Ha már azt az egy szót kiveszik az élettársaknál, hogy különmemű, csak ennyit vegyen ki, hogy különmemű, akkor ez már egy járható út lenne. Nem kell beletenni, hogy az azonos nemű párok is, nem, csak vegyék ki azt, hogy különmemű élettárs. [...] Így megmaradna a családszemlélet, hogy két felnőtt ember nevel gyereket. Így [...] az egészségügy számára is emészthetővé válna, és ez már út lenne afelé, hogy később egyedülálló melegek is vállalhassanak gyereket.” [REPRODUKCIÓS ELJÁRÁSOK FÓKUSZCSOPORT RÉSZTVEVŐJE]

„Az egészségügyet, a jogot, a szociális dolgokat, [...] a jogalkotást összeegyeztetni” [FÓRUM RÉSZTVEVŐ, PÉCS]

9 | Következtetések

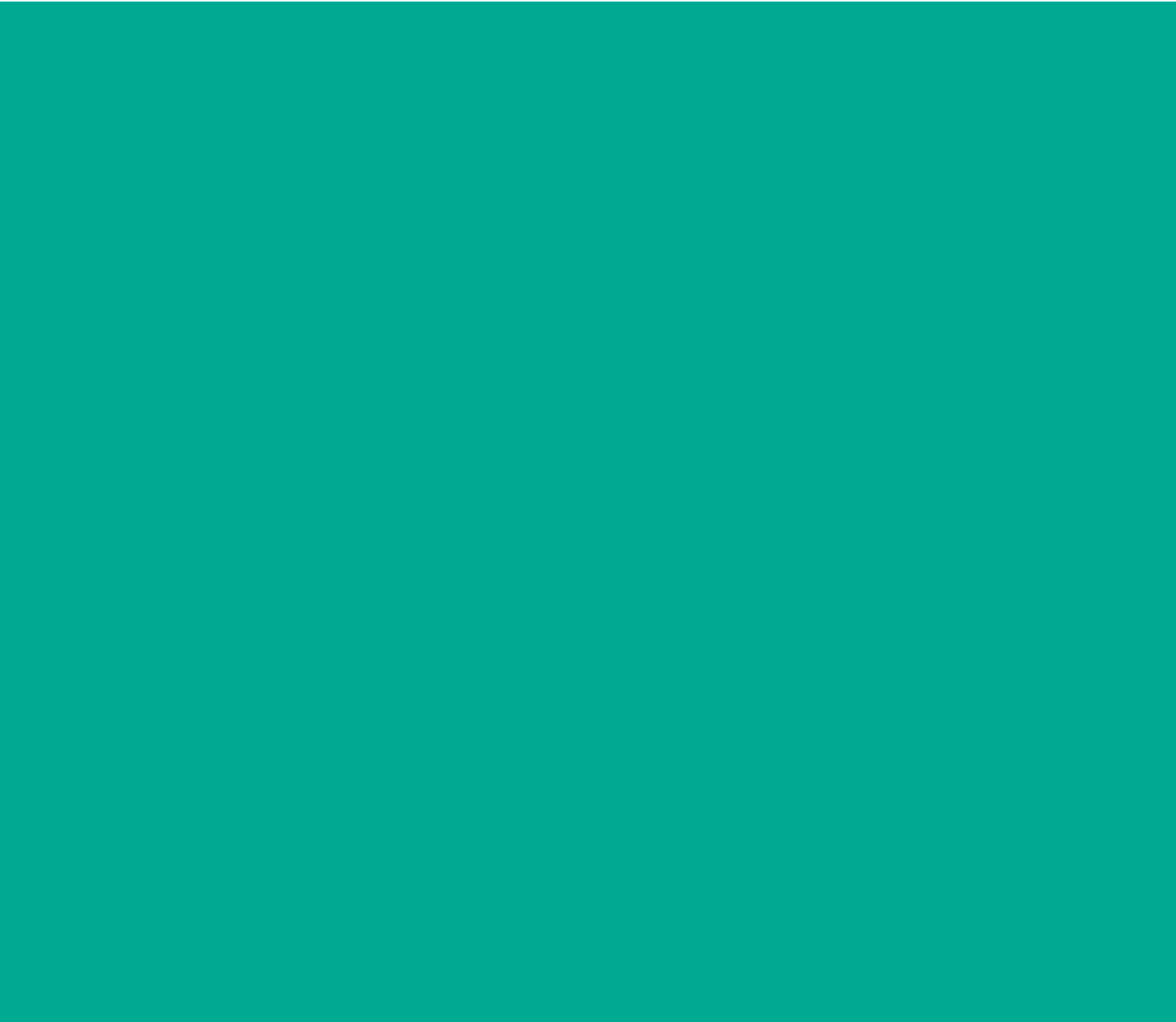
- A nyílt diszkrimináció mérsékelten tapasztalható az egészségügyben, ám jelen van.
- A HIV-fertőzött személyek jobban ki vannak téve akár a nyílt, akár a rejtett előítéletes viselkedésnek, ami befolyással lehet az ő egészségviselkedésükre, de akár a szűrés iránti hajlandóságra is.
- A tényleges diszkrimináció hatására, illetve hátrányos megkülönböztetéstől való félelem következtében az orvos-beteg bizalmi légkör sérül.
- A pszichológiai, pszichiátriai ellátás során a páciensek gyakran eltitkolják irányultságukat, ami befolyásolja a terápia sikerességét. A bizalom itt kiemelten fontos lehet, mivel az LMB személyek veszélyeztetett csoport a depresszió, öngyilkosság, alkohol- és droghasználat szempontjából.
- A diszkriminációs tapasztalatok és az orvosok előtti előbújás foka szorosan összefügg az elutasító társadalmi közeggel.
- Az egészségügyi képzésekben hiányoznak a felvilágosító programok, nincs hozzáférhető, különösen magyar nyelvű szakirodalom.
- A diszkrimináció jelentésére kicsi a hajlandóság, mert az érintettek részben nem ismerik a lehetőségeiket, részben nem bíznak a pozitív kimenetekben.
- A fejlődéshez több szintű beavatkozás szükséges: a társadalom előítéleteinek csökkentése, szakmai felkészítés és az érintettek felé jogi ismeretterjesztés.
- Vidéken a felvállalás szintje alacsonyabb, ezzel párhuzamosan az észlelt diszkrimináció magasabb.
- Jelentős igény mutatkozik a reprodukciós szolgáltatások jogszabályi szintű diszkriminációtól mentes igénybevételének lehetőségére.

10 | Ajánlások

- 1.** Szüntessék meg a párkapcsolatban élő lesbikus nők kizárását az reprodukciós eljárásokból.
- 2.** Szüntessék meg a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiakkal szembeni diszkriminatív gyakorlatot a véradás területén.
- 3.** Dolgozzanak ki gyakorlati útmutatókat és érzékenyítő kiadványokat az egészségügyi személyzet részére az LMB emberekkel kapcsolatban.
- 4.** Vezessenek be érzékenyítő képzéseket az LMB személyeket érő hátrányos megkülönböztetésről és sajátos egészségügyi szükségleteikről és problémáikról az orvosok, pszichológusok és egészségügyi dolgozók számára, mind az alap-, mind pedig a továbbképzések során.
- 5.** Fordítások révén növeljék az LMB emberek egészsége témájában magyar nyelven elérhető szakirodalmi kínálatot.
- 6.** Az egészségfelmérések egészüljenek ki a szexuális irányultságra vonatkozó kérdésekkel.
- 7.** Integrálják az LMB emberek szükségleteit a nemzeti és helyi egészségügyi tervekbe, szűrőprogramokba és kampányokba, különösen a szexuális egészség, a mentális egészség, öngyilkosság, és drog- és alkohol prevenció területén.
- 8.** Hozzanak létre az érintettek visszajelzésein alapuló adatbázist az LMB-barát egészségügyi szolgáltatókról.
- 9.** Szervezzenek a betegjogokra is kitérő jogtudatosság-növelő képzéseket a vidéki LMB közösség számára.

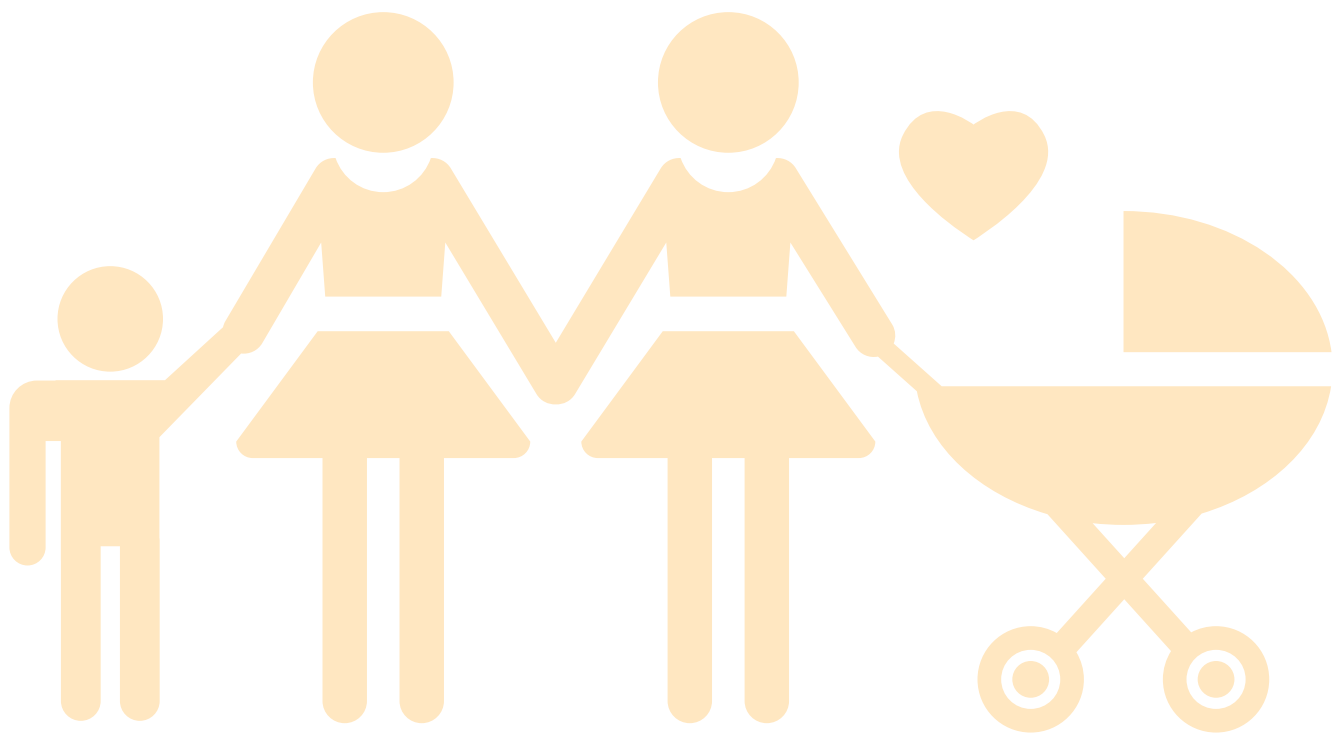
Azonos nemű párok párkapcsolatai és gyermekvállalása Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

Azonos nemű párok párkapcsolatai és gyermekvállalása Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

Szerző: Karsay Dodó

A kutatócsoport tagjai:

Dombos Tamás

Mocsonaki László

Dr. P. Tóth Tamás

Dr. Takács Judit

Szakmailag ellenőrizte: Dombos Tamás

Kiadványterv és tördelés: www.artspublic.com

Köszönjük a segítséget a kutatásban és a kiadvány összeállításában közreműködő LGBTQI aktivistáknak, csoportoknak és szervezeteknek.

A kiadvány megjelenését az ILGA-Europe Human Rights Violations Documentation Fund programja támogatta. A jelen dokumentumban kifejtett vélemények nem feltétlen tükrözik az ILGA-Europe álláspontját.

Háttér Társaság

1132 Budapest, Csanády u. 4/B

Telefon: (1) 238 0046

Fax: (1) 799 8418

hatter@hatter.hu

www.hatter.hu

Háttér Társaság 2015

ISBN 978-963-88045-4-9

Tartalomjegyzék

6	Áttekintés
8	A kutatás módszertana
10	Párkapcsolatok LMBT emberek körében
11	Bejegyzett Élettársi Kapcsolat (BÉK)
13	Gyermekvállalás ma LMBT emberek körében
14	Gyermekvállalási tervek
15	A gyermekvállalás tervezett módja
18	Az azonos nemű szülőkkel és jogaikkal kapcsolatos vélemények
20	Ajánlások

1 | Áttekintés

A Háttér Társaság és az MTA Szociológiai Kutatóintézete 2010-ben „Az LMBT emberek társadalmi kirekesztettsége 2010” címmel folytatott kutatást leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi helyzetéről és tapasztalatairól. A kutatásban 17 külön tematikus blokk foglalkozott az LMBT emberek által tapasztalt diszkrimináció különböző színtereivel, köztük a válaszadók partnerkapcsolati és gyermekvállalási tapasztalataival. A kutatás e két blokkját 2179, illetve 2147 válaszadó töltötte ki.

Az első ilyen jellegű kutatás 2007-ben lezajlott, akkor 1122 válaszadót sikerült a kutatásba bevonni. 2010-re igény mutatkozott az az időbeli változások megvizsgálására, valamint részletesebb adatok gyűjtésére a korábbi kérdőívben nem, vagy nem kellő részletességgel szereplő témák kapcsán. A 2007-es kutatás alapján készült jelentés: <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/lmbtkutatas2007>

Magyarországon az azonos nemű párokat a mai napig számos jogszabályi szintű diszkrimináció sújtja. A házassághoz hasonló jogokat biztosító bejegyzett élettársi kapcsolat 2009-es bevezetése fontos előrelépés volt, de a hátrányos megkülönböztetés tilalmának alapelve csak akkor érvényesülne, ha a szexuális irányultságon alapuló valamennyi megkülönböztetés megszűnne. Ez megkövetelné, hogy a házasság és a gyermekvállalás külön nemű párok számára rendelkezésre álló jogi lehetőségeit (örökbefogadás, mesterséges megtermékenyítés) az állam megnyissa az azonos nemű párok számára is. A házasság védelmét hangsúlyozó politika a transznemű embereket is hátrányosan éri, hiszen jogi nemük megváltoztatásakor válásra kényszerülnek.

2010 óta a magyar kormány számos, az azonos nemű párok és gyermekeik jogait súlyosan veszélyeztető rendelkezést fogadott el. Így a házasság és a család kirekesztő fogalmának Alaptörvénybe illesztése évtizedekre vetheti vissza az azonos nemű párok és gyermekeik törvény előtti egyenlőségét, hozzájárulva az ilyen családokkal szemben meglévő társadalmi előítéletek fenntartásához. A kirekesztő családfogalmat nemzetközi emberi jogi szervezetek mellett közvetve az Alaptörvény negyedik módosítása kapcsán a Kormány által felkért három alkotmányjogi szakértő és a Velenicei Bizottság is kritizálta. Ők felhívták arra a figyelmet, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) esetjoga az azonos nemű párokat is családként ismeri el [Schalk és Kopf kontra Ausztria, 30141/04].

Szemben a Polgári Törvénykönyv korábban elfogadott változatával, az új Ptk. nem teszi lehetővé az élettársak számára, hogy partnerük gyermekét örökbefogadják, jogbizonytalanságban tartva ezzel az azonos nemű párokat és gyermekeiket. Hiába neveli a pár akár egy évtizeden keresztül közösen a gyermeket, az nem örökölhét, a párkapcsolat megromlása esetén nem jogosult tartásdíjra, a vérszerinti szülő akadályoztatása esetén nehézkes, vagy lehetetlen a nem vérszerinti szülőnek a gyermek érdekében eljárnia. A szabályozás súlyosan sérti az ilyen párkapcsolatban felnövő gyermekek érdekeit, mint ahogy arra az UNICEF Magyar Bizottsága által az új Ptk-ról készített szakvélemény felhívja a figyelmet. Fontos megjegyezni, hogy egyik friss döntésében az EJEB immár nem csak az egyéni örökbefogadás során tiltja a szexuális irányultság szerinti megkülönböztetést [E.B. kontra Franciaország, 43546/02], de diszkriminatívnak ítélte az azonos nemű párok kizárását a partner gyermekének örökbefogadásából is [X. és mások kontra Ausztria, 19010/07].

Főbb eredmények

Párkapcsolatok

- A válaszadók 53%-a tartós kapcsolatban a kérdőív kitöltésekor.
- A párkapcsolatok többsége hosszútávú volt: a többség [75%] több mint egy éve volt együtt párjával, 11% pedig több mint 10 éve.
- A párkapcsolatban élők több mint fele együtt is élt párjával.
- A kapcsolatban élők 68%-a csak partnerével élt szexuális életet. Leginkább azokra volt jellemző az alkalmi kapcsolatok fenntartása, akik ellenkező nemű párral voltak stabil kapcsolatban – közülük csak 31% monogám.

Bejegyzett Élettársi Kapcsolat (BÉK)

- A válaszadók csupán 1.5%-a élt a kérdőív kitöltésekor bejegyzett élettársi kapcsolatban.
- A bejegyzett élettársi kapcsolatban élők közt legnagyobb arányban a férfiakat [59%], a melegeket és leszbikusokat [78%], illetve a 30-as éveikben járókat [50%] találjuk.
- Az összes válaszadó közül minden második szeretne a BÉK lehetőségével élni a jövőben, túlnyomó többségük [88%] a távoli jövőben.
- Azok közül, akik nem szeretnék a BÉK-en keresztül formalizálni kapcsolatukat, 25% kifejezetten félt attól, hogy fel kellene vállalnia szexuális orientációját és 19% attól tartott, hogy ezáltal nyilvántartásba kerülne, mint LGBT személy.
- A válaszadók többsége [87%] szerint Magyarországon legalizálni kellene az azonos neműek házasságát is.

Gyermekvállalás ma

- Minden tizedik válaszadónak van már gyermeke. További 5% párja gyermekének nevelésében vesz részt.

- A gyermekesek többsége [82%] korábbi heteroszexuális kapcsolatában lett szülő.
- A válaszadók 3% ún. szivárványcsalád, ahol azonos nemű szülőként nevelik gyermeküket.
- A szivárványcsaládok tagjaira jellemző, hogy magasan képzettek és Budapesten vagy környékén, illetve falun élnek.
- Mindössze hat válaszadó vett igénybe mesterséges megtermékenyítést [16%].
- Összesen egy gyermek került örökbefogadás révén családjába.

Gyermekvállalási tervek

- A válaszadók 54%-a szeretne a jövőben gyermeket.
- Azok közül, akik nem terveznek gyermeket, a legtöbben a jelenlegi jogi-társadalmi kontextussal indokolták döntésüket. 33% jogi akadályoktól, 25% pedig gyermeke hátrányos megkülönböztetésétől fél.

A gyermekvállalási tervezett módja

- A gyermeket tervezők leginkább béranyaság vagy mesterséges megtermékenyítés útján szeretne szülővé válni [38%].
- Minden negyedik megkérdezett az örökbefogadás mellett döntene [25%].
- Az LGBT személyek különösen fontos erőforrást jelenthetnek a nehezebben örökbeadható gyermekek örökbeadása során. 73% szívesen örökbefogadna 3 évnél idősebb gyermeket, 47% pedig roma gyermeket.
- Fogyatékossgal élő gyermeket ehhez képest sokkal kevesebben, csak 19% fogadna örökbe.
- A válaszadók döntő többsége [88%] gondolja úgy, hogy az azonos nemű szülők ugyanannyira alkalmasak a gyerekekre nevelésre, mint a nem azonos nemű szülők.
- A döntő többség [90%] szerint fontos lenne, ha Magyarországon a jogszabályok is elismernék az azonos nemű szülőket és családjukat.
- A nők 83% és a férfiak 57%-a szerint fontos, hogy a magyarországi LGBT szervezetek prioritásként kezeljék a gyermekvállalás megkönnyítését.

2 | A kutatás módszertana

A kutatás klasszikus közösségi minta felhasználásával készült, mely magas elemszáma ellenére sem rendelkezik egy statisztikailag reprezentatív minta érvényesítő erejével. A válaszadók toborzása több csatornán keresztül, többek között LGBT civilszervezetek, LGBT embereket megcélzó internetes oldalak (hírportálok, ismerkedős oldalak), LGBT médiatermékek, szórakozóhelyek és egyéb LGBT rendezvények (például a LIFT, Szimpozion Klub, Transvanilla találkozók) bevonásával történt. Az adatfelvétel 2010. szeptember 15. és november 30. között zajlott: első-sorban önkitöltős internetes kérdőív formájában, azonban Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szegeden 158 esetben személyes lekérdezésre is sor került. A közösségi mintavétel sajátosságaiból adódóan ugyanakkor feltételezhető, hogy az LGBT

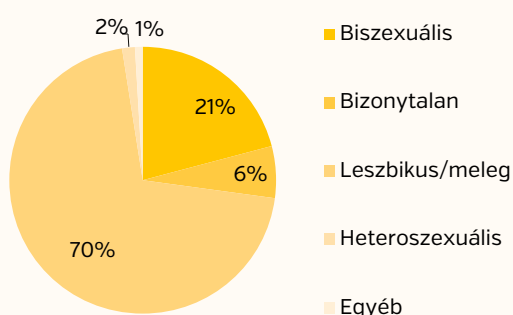
közösségi színtereken kevésbé jelen lévő, illetve LGBT-mivoltukat fokozottabb mértékben leplező embereket kisebb eséllyel sikerült elérni e felmérés során.

A kérdőívet több mint háromezren kezdték el kitölteni, ám a kitöltést teljesen csak 1628-an fejezték be.

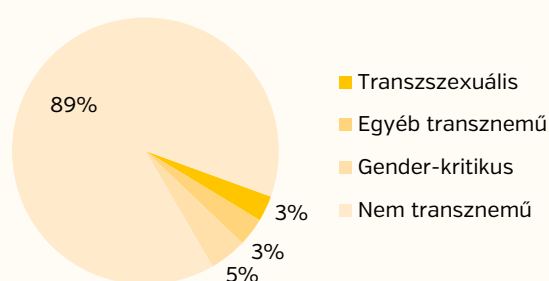
Az adattisztítás – azaz a nem az LGBT célcsoportához tartozó válaszadók és a nagyon hiányosan kitöltött kérdőívek kiszűrése – után 2755 válaszadóval számolhattunk, a válaszadók száma azonban a különböző tematikus blokkokban eltért egymástól, amely az internetes kitöltés során jelentkező lemorzsolódásból adódik. A partnerkapcsolati és gyermekvállalási tapasztalatokkal foglalkozó tematikus blokkokra 2179, illetve 2147 válasz érkezett.

Demográfiai adatok

Szexuális irányultság

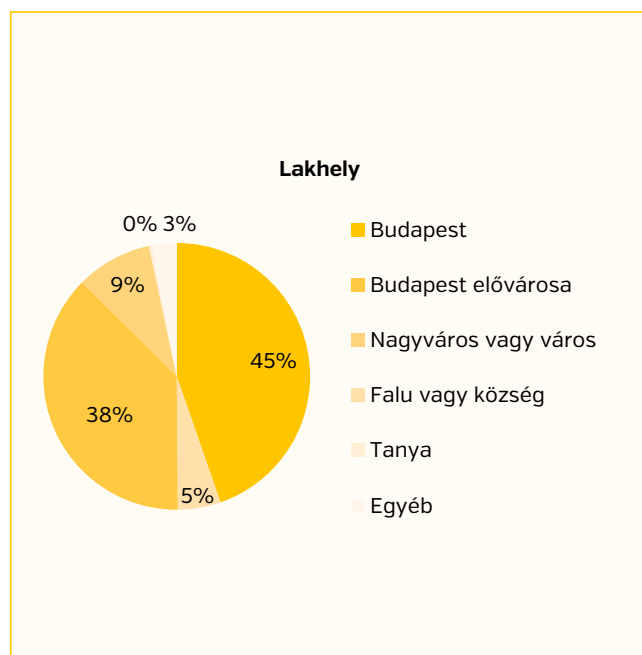
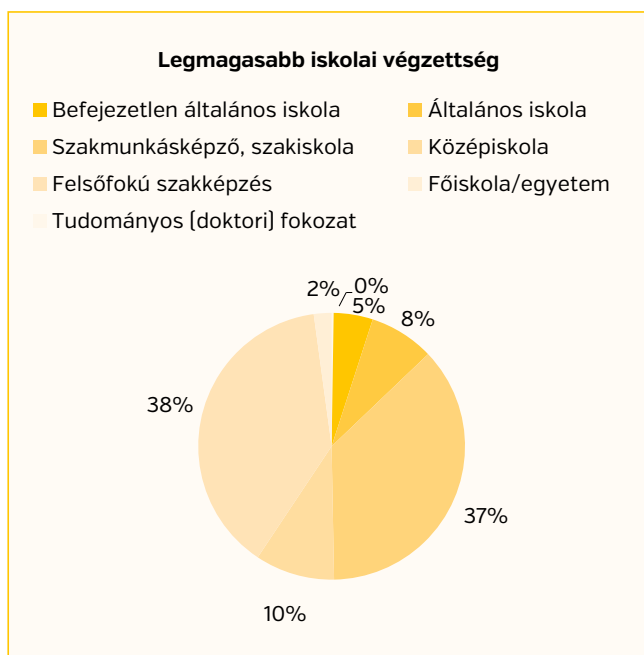
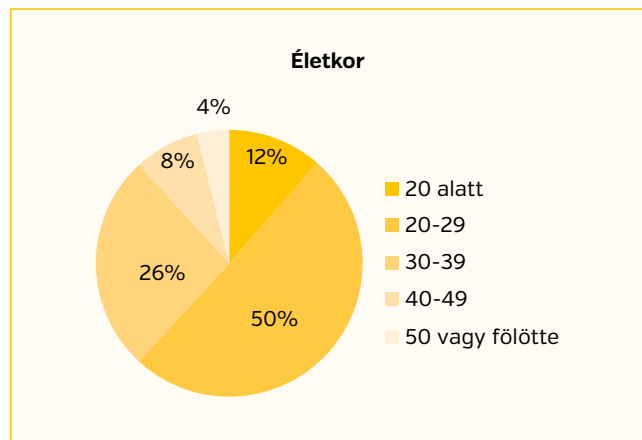
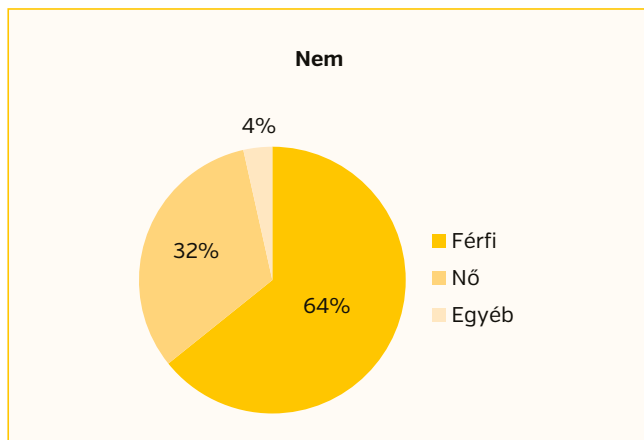

Transz státusz

A válaszadók között egy országos reprezentatív mintához viszonyítva többen voltak a férfiak, a fiatalok, a budapestiek és a magasabban képzettek. Ezek a jellegzetességek feltételezhetően összefüggésbe hozhatóak – például az internetes hozzáférést és

a civilszervezetekkel való kapcsolattartást bizonyos mértékig adottnak tekintő – mintavételi eljárással. Ugyanakkor az sem zárható ki, hogy e jellemzők az LGBT populáció sajátosságait tükrözik.

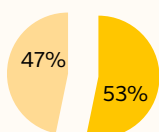

A válaszadók 11%-a nem azonosult születés kori nemével. Ennek a csoportnak a fele, az összes válaszadó 6%-a transz/transznemű. További 5%-a a gender-kritikus kategóriába lett besorolva: náluk nem volt eltérés a születés kor meghatározott nem és a nemi identitás közt, mégsem azonosultak születés kori nemükkel. Ők kimaradtak a transz-specifikus elemzésből. A transz válaszadók fele transzszexuális, vagyis nemi identitása nem egyezik születés kor meghatározott nemével, illetve férfi vagy női kategóriába sorolja be magát. A transz válaszadók másik fele 'egyéb transznemű': ők egyik nemhez sem vagy mindkét nemhez tartozóként, vagy „egyéb nemű-ként” határozták meg magukat.

3 | Párkapcsolatok LGBT emberek körében

Van-e Önnek állandó partnere?

Igen Nem

A válaszadók többsége [53%] a kérdőív kitöltésekor **stabil párkapcsolatban** élt, többségük [83%] azonos nemű partnerrel. A biszexuális válaszadók 55%-a azonos nemű, 45%-a ellenkező nemű párral volt kapcsolatban.

A párkapcsolatban élők többsége hosszabb ideje volt együtt párjával. Minden harmadik stabil párkapcsolatban élő válaszadó legalább 1 éve, minden negyedik 3-5 éve volt együtt partnerével. 11%-uk több mint 10 éve.

A 20 év alattiak leginkább pár hónapos kapcsolatban voltak, de közel felük [47%] is 1-3 éve volt már együtt párjával. A 20-39 évesek közt az 1-3 éves, a 40 évesnél idősebbek közt pedig a több mint 10 éves kapcsolat volt a leggyakoribb.

A párkapcsolatban élők több mint fele együtt is élt párjával. A kapcsolatok többsége igen erősnek bizonyult, a válaszadók többsége arról számolt be, hogy partnere a hozzá legközelebb álló személy [83%], legtöbb szabadidejüket is együtt töltik [91%], és problémáikat jellemzően együtt oldják meg [93%].

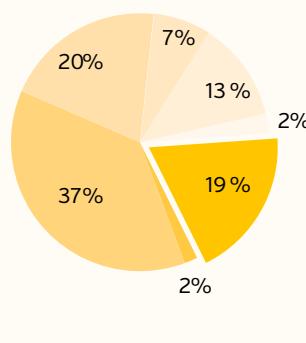

A legtöbb válaszadó [68%] **csak állandó partnerével élt szexuális életet**. Leginkább azokra volt jellemző a külső, alkalmi kapcsolat a stabil párkapcsolatuk mellett, akik ellenkező nemű párral éltek együtt. Közülük csak 31% volt monogám. Az azonos nemű párral kapcsolatban élőknel ez az arány több mint a duplája, 76% volt.

Nagyobb arányban volt jellemző a férfiakra [40%], hogy stabil párkapcsolatuk mellett másokkal is létesítettek szexuális kapcsolatot, mint a nőkre [15%].

Jelenleg kivel él Ön együtt egy háztartásban?

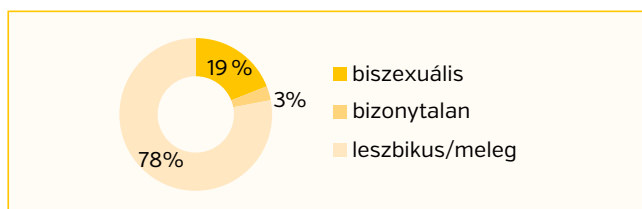
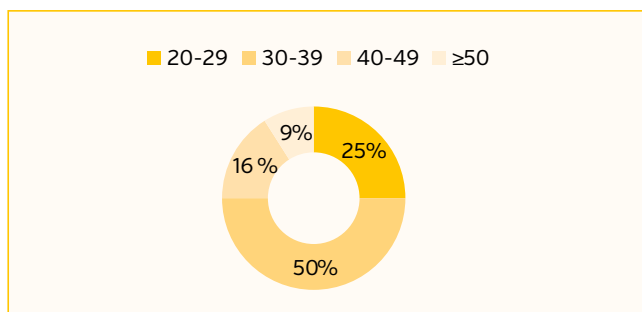
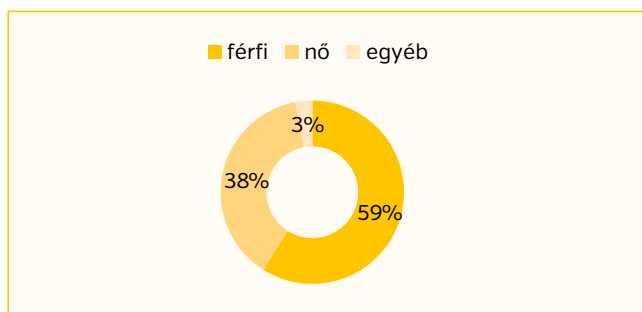
Egyedül
Egyedül nevellem gyermeke(i)m
Szüleimmel/egyik szülőmmel
Azonos nemű partneremmel
Különnemű partneremmel
Baráttal, lakótársal
Egyéb

A **nem monogám párkapcsolatban** élők száma az életkor növekedésével jelentősen nő [20 éves kor alatt 95% monogám, 50 fölött már csak 27%]. Ennek az is oka lehet, hogy a hosszabb párkapcsolatban élők, akik közt több idősebb válaszadót találunk, nagyobb valószínűséggel rendelkeznek külső kapcsolatokkal is: az egy évnél rövidebb kapcsolatokban élők 85%-a monogám, a 10 évnél hosszabb párkapcsolatoknál ez az arány már csak 24%

4 | Bejegyzett Élettársi Kapcsolat (BÉK)

A válaszadók csupán **1,5%-a élt bejegyzett élettársi kapcsolatban** a kérdőív kitöltésekor. Nagyobb valószínűséggel kötöttek bejegyzett élettársi kapcsolatot a férfiak [59%], a biszexuálisokhoz képest a meleg és leszbikusok [78%], illetve a harmincas éveikben járók [50%]:

A válaszadók közt fele-fele arányban oszlott meg azoknak az aránya, akik a jövőben szeretnék a BÉK lehetőségével élni és azok, akik nem. A BÉK-et tervezők többsége hosszútávú tervként tekintett erre a lépésre [88%].

Azok közül, akik nem szeretnék a BÉK-en keresztül formalizálni kapcsolatukat, 25% kifejezetten félt attól, hogy fel kellene vállalnia szexuális orientációját és 19% attól tartott, hogy ezáltal nyilvántartásba kerülne, mint LMBT személy.

Emellett jelentős hányaduk elvi meggyőződése miatt nem tervez BÉK-et kötni. 39% azt gondolja, hogy a hivatalos papírnak nincs jelentősége és 10% szerint a BÉK túlságosan hasonlít a házasságra.

Minden tizedik válaszadó azt is kifogásolta, hogy a BÉK nem biztosít megfelelő jogokat.

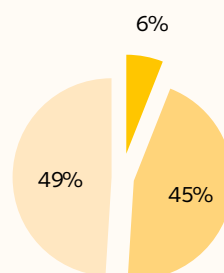
A BÉK-kel kapcsolatos **jogtudatosság rendkívül alacsonynak mondható**. Csúpan 13% ismerte részletesen a BÉK-re vonatkozó hatályos szabályozást, és 35% nagyvonalakban.

A válaszadók túlnyomó többsége [87%] szerint **Magyarországon legalizálni kellene az azonos neműek házasságát is**. Nagyobb arányban támogatták a házasság LMB emberekre való kiterjesztését a nők [95%] és a fiatalok [92%]. Nem volt különbség a válaszadók közt a vallásosság mértékét tekintve.

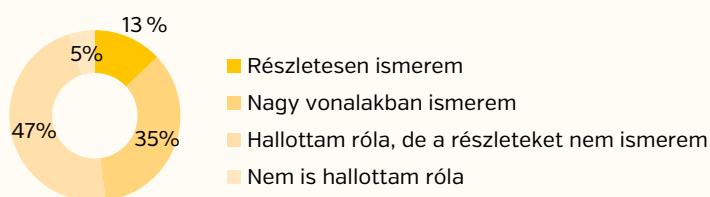
A **politikai nézetek** alapján azonban aránylag éles határvonalat rajzolhatunk. A baloldalinak számítók 91%-a támogatja a házasság kiterjesztését, szemben a jobboldali szavazókkal, akik közt ez az arány jóval alacsonyabb, 77%. Figyelemre méltó azonban, hogy még a Jobbik szavazótáborában is a kétharmad [66%] a házasságot támogatók aránya.

Ha jelenleg nem él bejegyzett élettársi kapcsolatban, tervezi-e?

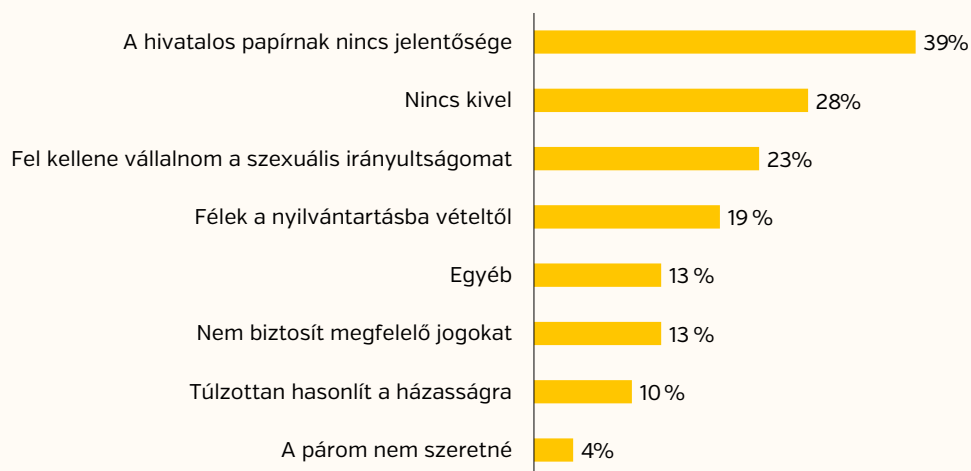
Igen, a közeljövőben

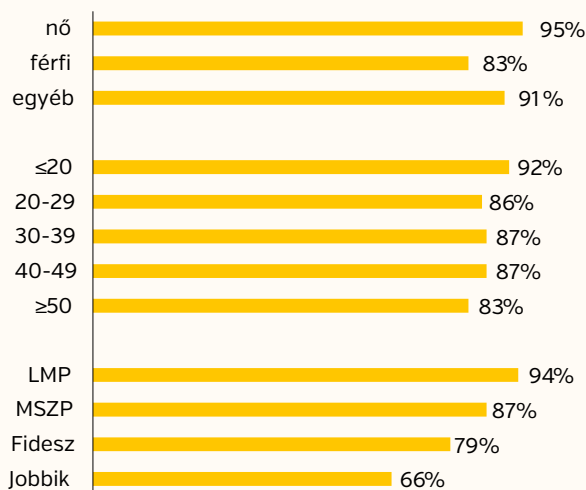
Mennyire ismeri Ön az erre vonatkozó szabályozást?

Ha nem tervezi bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését, mi ennek az oka?

Ön szerint lehetővé kellene-e tenni, hogy azonos nemű párok házasságot köthessenek?

5 | Gyermekvállalás ma LMBT emberek körében

Minden tizedik válaszadónak **van gyermeke**.

Többségük a kérdőív kitöltésekor is még nevelte gyermekeit – közülük a többség [64%] **különnemű párjával**, harmaduk [36%] pedig **azonos nemű párjával**.

A válaszadók 5%-a párja gyermekének nevelésében vesz részt. 3% LMBT **egyedülálló szülő**.

A válaszadók 3%-a minősül klasszikus **szivárvány-családnak**, vagyis olyan családnak ahol két azonos nemű szülő nevel gyermeket.

A szivárványcsaládokról elmondható, hogy magasabb arányban vannak köztük

- a felsőfokú képzettséggel rendelkezők [felsőfokú szakképzés, főiskola, egyetem, doktori fokozat]
- Budapesten vagy környékén, illetve falun élők
- a 30-50 évesek
- a leszbikus kapcsolatban élők.

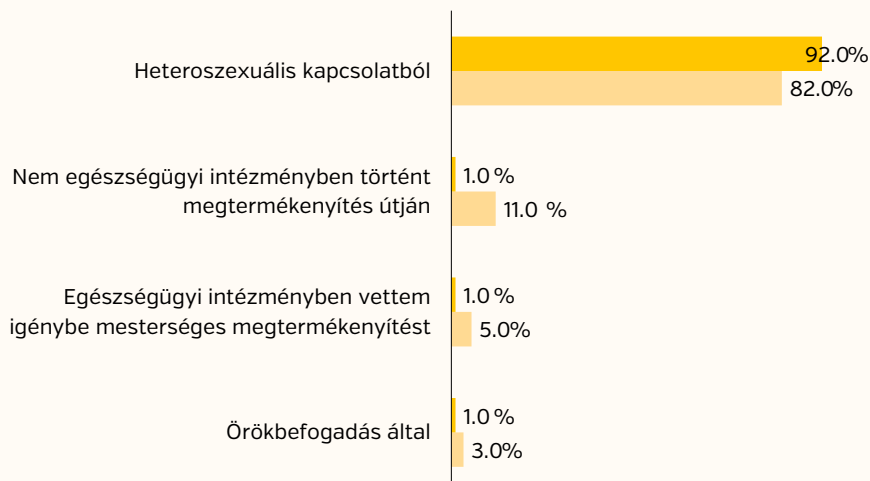
A gyermekvállalás módjában még ezen családok esetében is döntő többségben vannak a **korábbi heteroszexuális párkapcsolatból származó gyermekek** [82%].

Mindössze 6 válaszadó vett igénybe **mesterséges**

megtermékenyítést [16%]. Ketten egészségügyi intézményhez fordultak, négyen pedig házi mesterséges megtermékenyítést alkalmaztak. Mindössze egy gyermek került **örökbefogadás** révén a családba [3%].

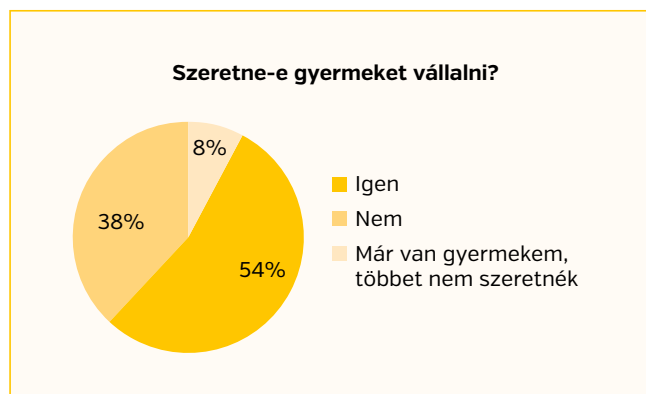
Milyen módon vállalta a gyermeket?

■ Nem szivárványcsalád ■ Szivárványcsalád

6 | Gyermekvállalási tervek

Ha a tényleges helyzetet a vágyakkal vetjük össze, azt látjuk, hogy nagyjából ötször annyian szeretnének gyermeket, mint amennyien már most is szülők. A válaszadók több mint fele [54%] számolt be róla, hogy a **jövőben szeretne gyermeket vállalni**.

A **gyermekvállalási szándék** leginkább a Budapesten és környékén, vidéki nagyvárosban, illetve tanyán élőkre jellemző. Jóval nagyobb arányban szeretnének gyermeket a nők [65%], mint a férfiak [49%].

Emögött részben az állhat, hogy a leszbikus párok az **állam bevonása nélkül is** teherbe tudnak esni – velük szemben a meleg férfiak csak a bérnyaság vagy az örökbefogadás lehetőségével élhetnek. Nem is meglepő, hogy azok közül, akik azt gondolták, hogy túl bonyolult lenne gyermeket vállalni, 80% férfi volt.

Másfelől a gyermekvállaláshoz kapcsolódó általános attitűdök is eltérőnek bizonyultak férfiak és nők körében. A nők nagyobb arányban [54%] gondolták, hogy egy nőnek **szüksége van gyermekre a teljes élethez**, mint a férfiak [45%].

Ha a gyermeket nem tervezők motivációit megnézzük, kiderül, hogy az esetek döntő többségében nem a gyermekvállalás, mint olyan elutasítása a jellemző. Mindössze a válaszadók 7% nyilatkozott úgy, hogy azért nem szeretne gyereket, mert azt nem tartja értéknek, vagy mert nem szereti a gyerekeket.

Ehelyett sok inkább **kedvezőtlen jogszabályi-társadalmi közeg** elrettentő hatásáról beszélhetünk. Minden negyedik [26%] megkérdezett **tart tőle, hogy a gyermeket valami hátrány érné**. A gyermekvállalást nem tervezők 33%-a túl bonyolultnak itéli a gyermekvállalást, 11%-ot kifejezetten a jogi lehetőség hiánya tart vissza.

„Ha lenne rá jogi lehetőség, akkor is a társadalmi megbélyegzés miatt a gyermek sokat szenvedne.”
[20 ÉVES, FALUN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

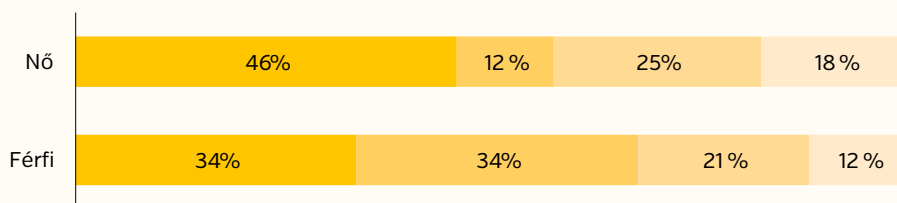
„Nem akarom, hogy csúfolódás tárgya legyen, ne legyen kiközösítve.” [21 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ MELEG FÉRFI]

„Ebben az országban a gyermekvállalásnak nincs perspektívája, főleg nem egy leszbikus számára.”
[29 ÉVES, VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ LESZBIKUS NŐ]

7 | A gyermekvállalás tervezett módja

Milyen módszerrel szeretne gyermeket vállalni?

- Mesterséges megtermékenyítés vagy béranyaság útján
- Örökbefogadás útján
- Egy másik meleg/leszbikus személlyel vagy párral együtt
- Egyéb

A gyermekvállalás módját tekintve a **mesterséges megtermékenyítést vagy a béranyaságot [38%]** választanák legtöbben első helyen. Minden negyedik megkérdezett az **örökbefogadás** mellett döntene [25%], valamint minden ötödik [22%] **egy másik meleg vagy leszbikus párral** vállalna közösen gyermeket.

A férfiak esetén a béranyaság és az örökbefogadás azonos arányban választott. A nők jelentősen jobban preferálják a mesterséges megtermékenyítést [46%

v. 12%]. Emögött részben az állhat, hogy az örökbefogadáshoz képest a béranyaság jelentősen bonyolultabb folyamat, mint a mesterséges megtermékenyítés. Másrészt, a válaszadók többsége [60%] számára fontos, hogy vér szerinti kapcsolat fűzze a gyermekéhez.

A fiatalabb generációk inkább a mesterséges megtermékenyítés, vagy a béranyaság mellett döntenének, míg az idősebb, 40 feletti válaszadóknál két-háromszor annyian választanának örökbefogadást.

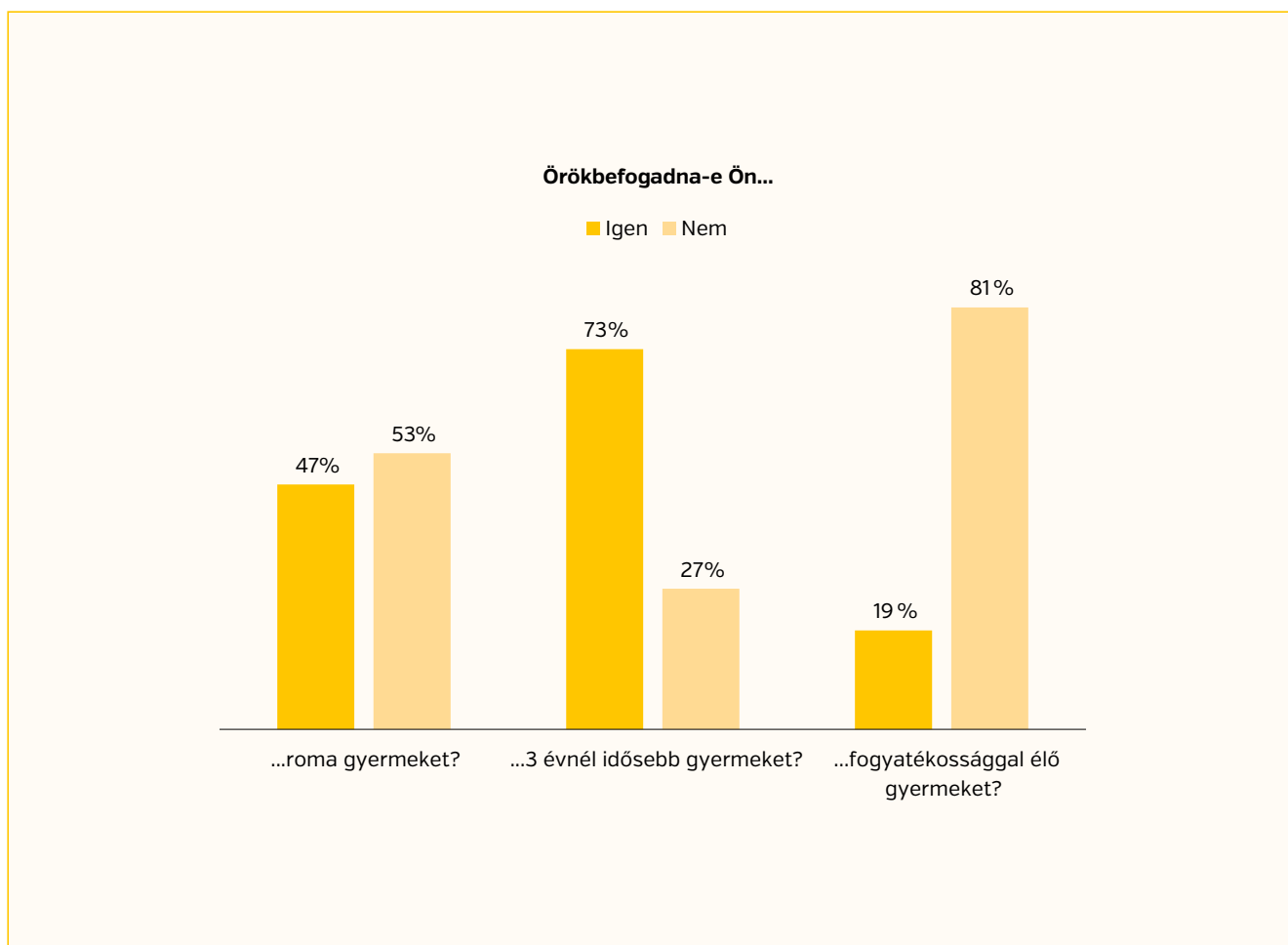
	Mesterséges megtermékenyítés vagy béranyaság útján	Örökbefogadás útján	Egy másik meleg/leszbikus személlyel vagy párral együtt	Egyéb
Férfi	34%	34%	21%	12%
Nő	45%	12%	25%	18%
Egyéb	31%	28%	19%	22%

	Mesterságes megtermékenyítés vagy béranyaság útján	Örökbefogadás útján	Egy másik meleg/leszbikus személlyel vagy párral együtt	Egyéb
20 év alatt	39%	27%	21%	13%
20-29	39%	24%	21%	16%
30-39	39%	24%	26%	11%
40-49	19%	39%	25%	17%
50 vagy fölött	20%	80%	0%	0%
Total	38%	25%	22%	15%

A magyar adatok is konfirmálják, hogy az LGBT személyek különösen fontos erőforrást jelenthetnek a nehezebben örökbeadható gyermekek örökbeadása során. A gyermeket tervezők közel háromnegyede [73%] szívesen örökbefogadna **3 évnél idősebb**

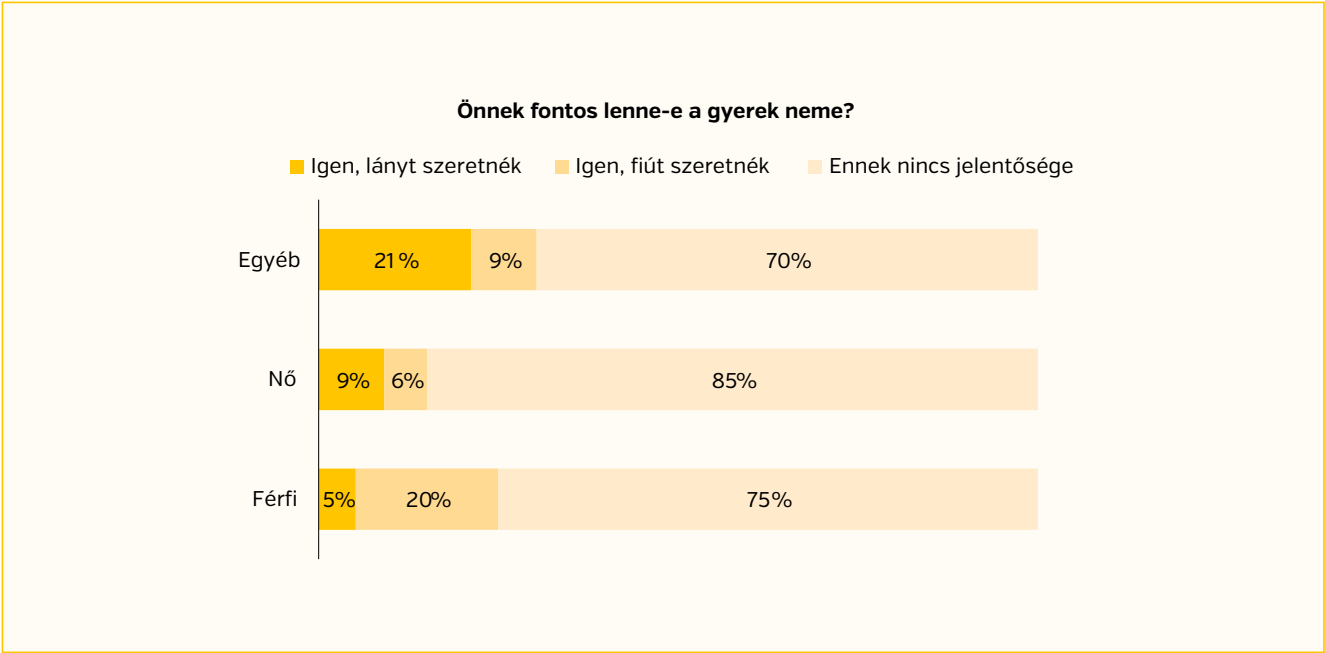
gyermeket, közel fele **roma gyermeket** [47%].

A **fogyatékossgal élő gyermekek** ehhez képest jelentős elutasítással találkoznak az LGBT emberek körében is: őket csak 19% fogadná örökbe.

A **gyermek nemének** a válaszadók döntő többsége számára [79%] nincs jelentősége, ugyanakkor a csak magukkal azonos nemű gyermeket vállalók aránya

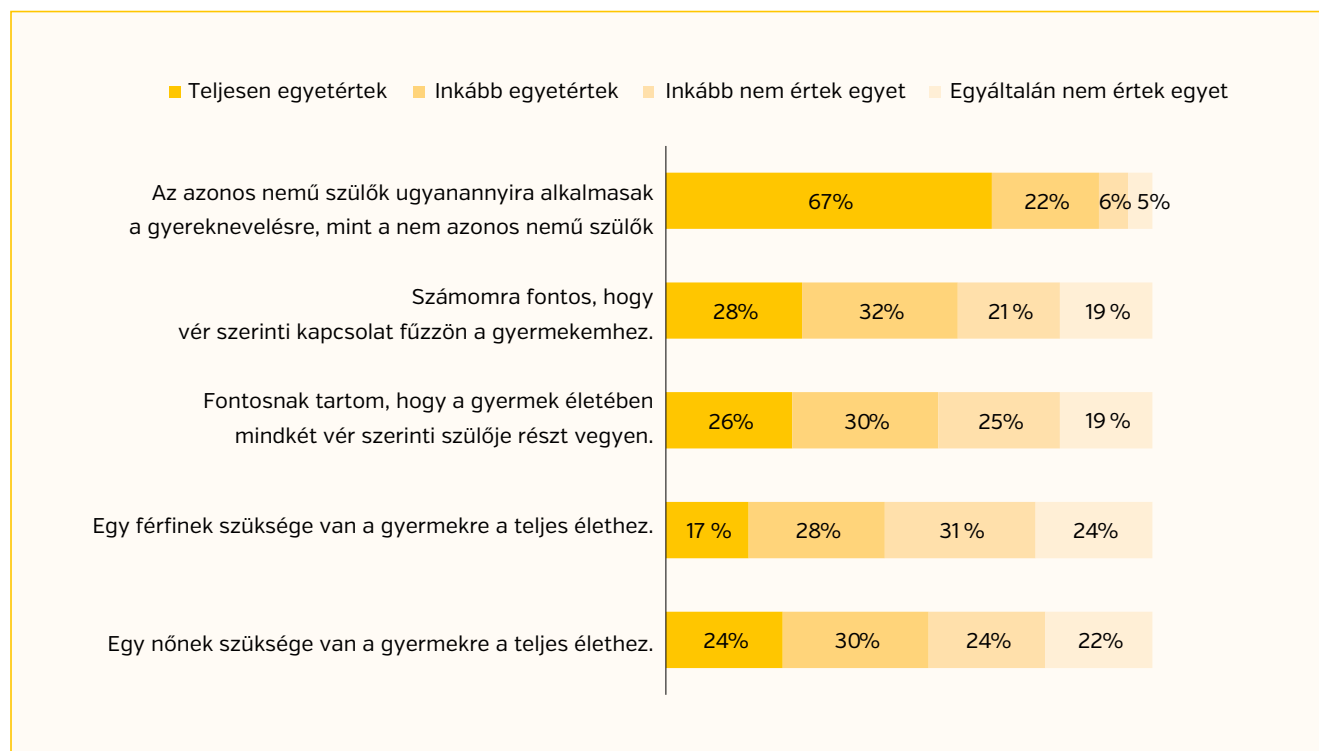
jelentősen magasabb a férfiak [20%] mint a nők [6%] vagy egyéb nemi identitással rendelkezők körében [9%].

8 | Az azonos nemű szülőkkel és jogaikkal kapcsolatos vélemények

A válaszadók döntő többsége [88%] azt gondolja, hogy **az azonos nemű szülők ugyanannyira alkalmasak a gyereknevelésre, mint a nem azonos nemű szülők.**

Ez a beállítódás tükröződik a jogszabályi változások megítélésében. A válaszadók 90%-a egyetért a **gyermekvállalást megkönnyítő, illetve a szívérványcsaládok jogi helyzetét rendező jogalkotással.**

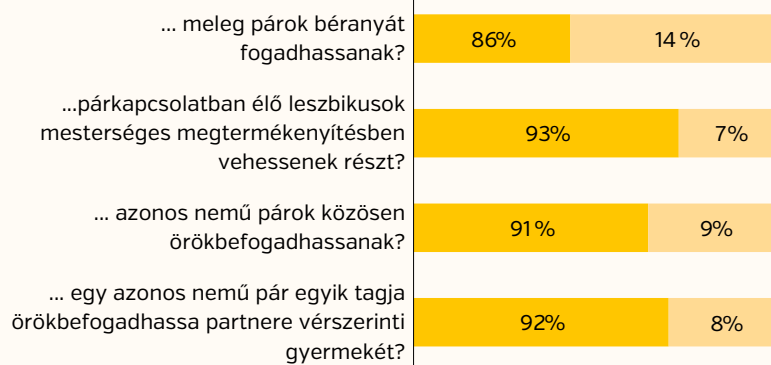

Legmagasabb támogatottságot a **mesterséges megtermékenyítés engedélyezése** [93%], legalacsonyabbat a **béranyaság lehetővé tétele** [86%] élvez. A leszbikus nők egyértelmű többsége [91%] is egyetért a béranyaság lehetővé tételével, nagyobb arányban, mint a férfiak [82%]. A nemeket tekintve ez a tendencia valamennyi jogszabályi kérdés kapcsán hasonló módon érvényesül.

A gyermekvállaláshoz kapcsolódó női és férfi attitűdök az **LMBT civil szervezetek prioritásainak meghatározására** is kihatnak. A férfiak mindössze 57%-a, a nők esetében viszont 83% gondolta, hogy fontos lenne ha a szervezetek kiemelt témaként foglalkoznának a **gyermekvállalás megkönnyítésének kérdésével**. A férfiaknál 12. a nőknél 8. helyet kapott a prioritási rangsorban.

Ön szerint Magyarországon lehetővé kellene-e tenni, hogy...

■ Igen ■ Nem

9 | Ajánlások [nem végleges]

I. A kormányzat részére

1. Töröljék a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvényből a gyermekvállalásra és a partner nevének viselésére vonatkozó diszkriminatív rendelkezéseket.
2. Szüntessék meg a mesterséges megtermékenyítéshez való hozzáférésben az azonos nemű női párokat sújtó hátrányos megkülönböztetést.
3. Töröljék az Alaptörvényből a bejegyzett élettársakat és a de facto élettársakat kizáró családfogalmat.
4. Szüntessék meg a Büntető Törvénykönyv bigámiára vonatkozó diszkriminatív rendelkezését, amely csak a kettős házasságot rendeli büntetni, a kettős bejegyzett élettársi kapcsolatot nem.
5. Dolgozzanak ki nyilvánosan hozzáférhető iránymutatásokat az örökbefogadásra való alkalmasságról, amelyek kitérnek a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés tilalmára.
6. Az azonos nemű családok kapjanak kellő figyelmet a jogi, pszichológiai, orvosi, társadalomtudományi egyetemi oktatásban és a szociális munkások képzésében.
7. Vezessenek be érzékenyítő programokat és akkreditált továbbképzéseket az azonos nemű családokkal kapcsolatos kérdésekről a gyermekvédelem területén dolgozó szakemberek számára.

II. Oktatási intézmények részére

1. Pedagógiai programjukban és helyi tantervükben térjenek ki a családformák sokszínűségére, elősegítendő az LMBT szülők által nevelt diákok iránti elfogadás és tisztelet kialakítását.

2. Az iskola vezetősége és pedagógusai álljanak ki nyíltan az LMBT szülőkkel nevelkedő diákok elfogadása mellett és megkülönböztetésük ellen.

3. Tegyék lehetővé, hogy a szülő beleegyezésével a gyermek nevelésébe bekapcsolódó azonos nemű partner is eljárhasson a gyermek érdekében, ideértve szülőként történő bejegyzésüket az iskolai nyilvántartásokban, illetve az iskolai rendezvényeken való részvételt.

4. Támogassák pedagógusaik, iskolapszichológusuk, iskolaorvosuk és védőnőjük részvételét érzékenyítő programokon vagy olyan akkreditált továbbképzéseken, amelyek kitérnek az LMBT szülők gyermeknevelésével kapcsolatos információkra.

5. Fogadjanak el az iskolában történő hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér az LMBT szülőkkel nevelkedő diákok hátrányos megkülönböztetésére, vagy integrálják e szempontokat az intézmény házirendjébe.

6. Hívják fel a figyelmet arra, hogy az LMBT szülőkkel nevelkedő gyermekek problémáikkal az iskolapszichológushoz vagy más támogató személyhez fordulhatnak.

III. Gyámhatóságok, gyermekvédelmi és családsegítő szolgálatok részére

1. Tartózkodjanak a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől az örökbefogadásról, védelembe vételről és gyermekelhelyezésről szóló döntéseik meghozatala során.

2. Fordítsanak kellő figyelmet a gyermek nevelésében résztvevő mostoha- vagy nevelőszülő és a gyermek közötti kapcsolatra a szülők közötti

felmerülő esetleges viták rendezése során.

3. Támogassák munkatársaik részvételét érzékenyítő programokon vagy olyan akkreditált továbbképzéseken, amelyek kitérnek az LMBT szülőkkel nevelkedő gyermekek speciális problémáira és szükségleteire.

A transznemű emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

LMBT
KUTATÁS
2 0 1 0

HÁTTÉR
TÁRSASÁG

A transznemű emberek társadalmi kirekesz- tettsége Magyarországon

Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján

Szerző: Karsay Dodó

A kutatócsoport tagjai:

Dombos Tamás

Mocsonaki László

Dr. P. Tóth Tamás

Dr. Takács Judit

Szakmailag ellenőrizte: Dombos Tamás

Kiadványterv és tördelés: www.artspublic.com

Köszönjük a segítséget a kutatásban és a kiadvány összeállításában közreműködő LGBTQI aktivistáknak, csoportoknak és szervezeteknek.

A kiadvány megjelenését az ILGA-Europe Human Rights Violations Documentation Fund programja támogatta. A jelen dokumentumban kifejtett vélemények nem feltétlen tükrözik az ILGA-Europe álláspontját.

Háttér Társaság

1132 Budapest, Csanády u. 4/B

Telefon: (1) 238 0046

Fax: (1) 799 8418

hatter@hatter.hu

www.hatter.hu

Háttér Társaság 2015

ISBN 978-963-88045-4-9

Tartalomjegyzék

Áttekintés

A kutatás módszertana

Transz státusszal kapcsolatos adatok

A transz emberek jogaival kapcsolatos attitűdök

Diszkrimináció és erőszak

Iskola

Munkahely

Egészségügy

Ajánlások

A Háttér Társaság és az MTA Szociológiai Kutatóintézete 2010-ben „Az LMBT emberek társadalmi kirekesztettsége 2010” címmel folytatott kutatást leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi helyzetéről és tapasztalatairól. A kutatásban 17 külön tematikus blokk foglalkozott az LMBT emberek által tapasztalt diszkrimináció különböző színtereivel. A kutatásban 166 transz/transz személy vett részt.

Az első ilyen jellegű kutatás 2007-ben lezajlott, akkor 1122 válaszadót sikerült a kutatásba bevonni. 2010-re igény mutatkozott az az időbeli változások megvizsgálására, valamint részletesebb adatok gyűjtésére a korábbi kérdőívben nem, vagy nem kellő részletességgel szereplő témák kapcsán. A 2007-es kutatás alapján készült jelentés: <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/lmbtkutatas2007>

Főbb eredmények

Transz státusszal kapcsolatos adatok és attitűdök

- A transz válaszadók mindössze ötöde él teljes mértékben a választott neme szerint.
- Transz státuszukról a válaszadók leginkább anyjukkal és testvérükkel, illetve barátaikkal beszéltek.
- Elfogadó vagy pozitív reakciót barátaiktól [90%] és testvéreiktől [75%] kaptak leginkább.
- Sajátos diszkriminációs forma transz emberek esetében, hogy korábbi nevükön szólítják őket és nem vesznek tudomást átmenetükről: ez minden negyedik családban probléma.
- A transzszexuális válaszadók négyötöde szeretné a jövőben jogi nemét megváltoztatni.
- Műtéti beavatkozásokat jóval kevesebben szeretnék: a transzszexuális válaszadók leginkább a pénzhiány miatt [40%], egyéb transz válaszadók pedig azért, mert nem tartják fontosnak [71%].

A transz emberek jogaival kapcsolatos attitűdök

- A válaszadók döntő többsége [88%] szerint a transzszexualitást nem lenne szabad betegségnek tekinteni.
- A túlnyomó többség egyetértett abban, hogy a jogi nem elismerését nem lenne szabad kötelező orvosi beavatkozásokhoz kötni [87%].
- Jobban megoszlanak a vélemények arról, hogy a nemi megerősítő beavatkozásokat a társadalombiztosító fizesse-e: a transzszexuális válaszadók 91%, az egyéb transz személyek 63%, a nem transz LMB emberek csupán 54%-a támogatja ezt.

Diszkrimináció és erőszak

- A transz válaszadók több mint felét érte már hátrányos megkülönböztetés nemi identitásának kifejezése [55%] vagy szexuális irányultsága [56%] miatt.
- 59% tekint magára olyan csoport tagjaként, amelyet Magyarországon diszkrimináció ér.
- 26% vált már erőszakos cselekmény áldozatává, szemben a nem transz válaszadók 16%-ával. Ezek leggyakoribb formája a szóbeli zaklatás [93%] és erőszakkal fenyegetés [69%].
- A diszkriminációs [48%] és erőszakos esetek [70%] leggyakoribb színterei a közterek.
- A transz áldozatok jellemzően súlyosabb sérüléseket szenvedtek az erőszakos támadások során, mint a nem transz LMB emberek: háromnegyedük lelki megrázkódást [78%] és az áldozatok közel fele fizikai sérülést [45%].
- A diszkriminációs és erőszakos cselekmények jelentési aránya rendkívül alacsony: 9% és 11%. Legtöbben nem bíznak a hatóságokban, valamint félnek a következményektől.

Iskola

- Minden negyedik válaszadót ért már diszkrimináció oktatási intézményben [29%] - nem transz LMB emberek közt ez 18%.

- A válaszadók többsége [97%] a középiskolában tapasztalt diszkriminációt.

Az iskolai hátrányos megkülönböztetés leggyakoribb formája a diákok által terjesztett pletykálkodás, a hazugságok terjesztése [84%], illetve a zaklatás vagy megalázás [75%].

- A diszkriminációt szenvedettek 41%-át tanár is zaklatta, illetve megalázta; minden tizedik áldozat tanár által elkövetett fizikai bántalmazásról is beszámolt.
- Több mint kétszer olyan gyakran érte transz diákokat fizikai bántalmazás diáktársaik [47%] vagy tanáraik által [13%], mint a nem transz LMB embereket.
- A diákok homofób vagy transzfób fellépése esetén a tanárok 52%-a semmit sem tett. 24%-uk kifejezetten a zaklató diákok pártját fogta.
- A transzneműség témájával részletesen mindössze az iskolák 2%-ában foglalkoztak, említés szintjén 12%-ában.

Munkahely

- A kérdőív felvételekor a transz válaszadók kétszer akkora arányban voltak munkanélküliek [12%], mint LMB társaik [5%]. Tartós munkanélküliségről [több mint három hónap] a transz válaszadók 62%-a számolt be. Ez az arány a nem transz válaszadók körében csak 39% volt.
- Kétszer olyan valószínű, hogy egy transz személyt munkahelyi diszkrimináció ér [29%], mint egy nem transz LMB személyt [13%].
- Közel kétszer olyan gyakran számoltak be arról is transz munkavállalók arról, hogy nem vették fel [58%] vagy kirúgták őket [55%].
- Munkahelyi zaklatást munkatársaktól és felettesektől egyaránt tapasztaltak a válaszadók.
- A munkahelyi hátrányos megkülönböztetés leggyakoribb formája a pletykálkodás, vagy hazugságok terjesztése [80%].

terjesztése [80%].

- A válaszadók transz előbújását valamivel kevésbé fogadták pozitívan a munkatársak [85%] és felettesek [81%], mint a teljes mintában az LMB emberek előbújását, de még így is több mint háromnegyedük támogató volt.
- LMB társaikhoz képest közel kétszer olyan gyakran fordult elő transz munkavállalókkal, hogy előbújásuk után munkatársaik [13% vs. 6%] vagy felettesük [16% vs. 10%] kifejezetten nem akart többet a témáról beszélni.

Egészségügy

- Minden tizedik válaszadót, összesen 11 transz személyt ért már hátrányos megkülönböztetés egészségügyi szolgáltatás igénybevétele során.
- Legtöbben arról számoltak be, hogy az orvosok és nővérek oda nem illő kérdéseket tettek fel nekik [60%], őket hibáztatták a betegségükért [40%] vagy jobban odafigyeltek a higiéniára, például kesztyűt húztak [39%].
- A diszkriminációt szenvedett 11 személy közül senki sem tett panaszt.
- A transzszexuális válaszadók több mint fele legalább részben vállalja háziorvosa előtt transz státuszát – a többi transz személynél ez csak a válaszadók egynegyedére igaz.
- A transz válaszadók kétharmada [67%] gondolt már arra, hogy nehéz problémái megoldásaként öngyilkosságot kövessen el. A transz személynek negyedének [24%] öngyilkossági kísérlete is volt már.
- Jelentősen hozzájárul az öngyilkossági gondolatokhoz a támogató családi háttér hiánya, illetve a diszkrimináció és erőszak elszenvedése.

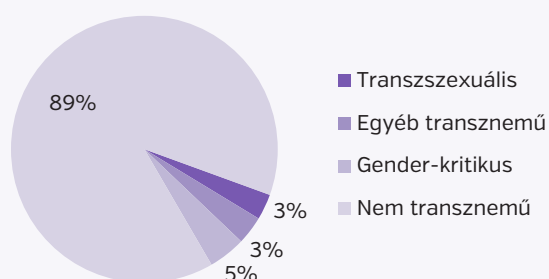
2 | A kutatás módszertana

A kutatás klasszikus közösségi minta felhasználásával készült, mely magas elemszáma ellenére sem rendelkezik egy statisztikailag reprezentatív minta érvényesítő erejével. A válaszadók toborzása több csatornán keresztül, többek között LMBT civilszervezetek, LMBT embereket megcélzó internetes oldalak (hírporthalok, ismerkedős oldalak), LMBT médiatermékek, szórakozóhelyek és egyéb LMBT rendezvények (például a LIFT, Szimpozium Klub, Transvanilla találkozók) bevonásával történt. Az adatfelvétel 2010. szeptember 15. és november 30. között zajlott: elsősorban önkéntes internetes kérdőív formájában, azonban Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szegeden 158 esetben személyes lekérdezésre is sor került. A közösségi mintavétel sajátosságaiból adódóan ugyanakkor feltételezhető, hogy az LMBT közösségi színtereken kevésbé jelen lévő, illetve LMBT-mivoltukat fokozottabb mértékben leplező embereket kisebb eséllyel sikerült elérni a felmérés során.

A kérdőívet több mint háromezren kezdték el kitölteni, ám a kitöltést teljesen csak 1628-an fejezték be. Az adattisztítás – azaz a nem az LMBT célcsoporthoz tartozó válaszadók és a nagyon hiányosan kitöltött kérdőívek kiszűrése – után 2755 válaszadóval számoltunk, a válaszadók száma azonban a különböző tematikus blokkokban eltért egymástól, amely az internetes kitöltés során jelentkező lemorzsolódásból adódik. A kérdőívet összesen 166 transz/transznemű válaszadó töltötte ki.

Demográfiai adatok

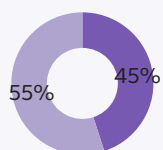
Transz státusz

A válaszadók 11%-a nem azonosult születéskori nemével. Ennek a csoportnak a fele, az összes válaszadó 6%-a transz/transznemű. További 5%-a a gender-kritikus kategóriába lett besorolva: náluk nem volt eltérés a születéskor meghatározott nem és a nemi identitás közt, mégsem azonosultak születéskori nemükkel. Ők kimaradtak a transz-specifikus elemzésből. A transz válaszadók fele transzszexuális, vagyis nemi identitása nem egyezik születéskor meghatározott nemével, illetve férfi vagy női kategóriába sorolja be magát. A transz válaszadók másik fele 'egyéb transz/transznemű': ők egyik nemhez sem vagy mindkét nemhez tartozóként, vagy „egyéb nemű-ként” határozták meg magukat.

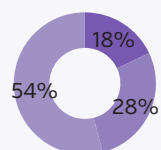
Transz státusz

■ transzszexuális ■ egyéb transznemű

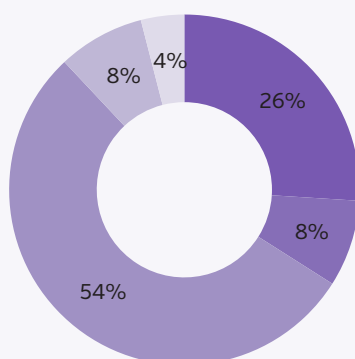
Nem

■ férfi ■ nő ■ egyéb

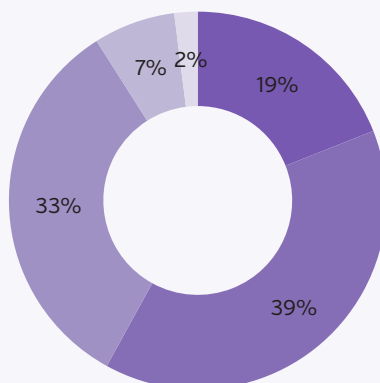
Szexuális irányultság

■ Biszexuális ■ Bizonytalan ■ Lesbikus/meleg
■ Heteroszexuális ■ Egyéb

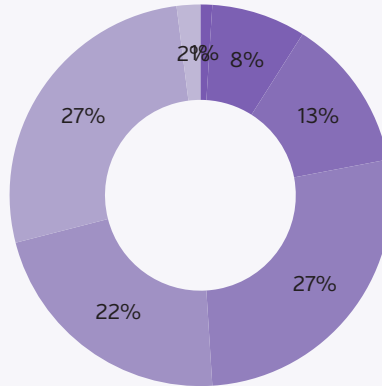
Kor

■ 20 alatt ■ 20-29 ■ 30-39 ■ 40-49 ■ 50 vagy fölött

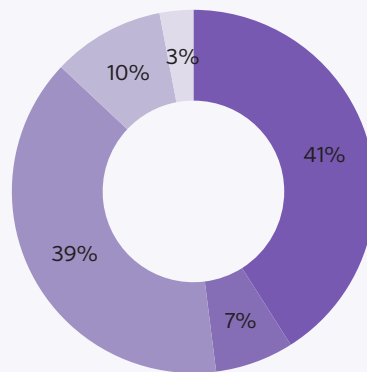
Legmagasabb iskolai végzettség

- Befejezetlen általános iskola
- Szakmunkásképző, szakiskola
- Felsőfokú szakképzés
- Tudományos [doktori] fokozat
- Általános iskola
- Középiskola
- Főiskola/egyetem

Lakóhely

- Budapest
- Budapest elővárosa
- Falu vagy község
- Egyéb
- Nagyváros vagy város

A válaszadók között egy országos reprezentatív mintához viszonyítva többen voltak a férfiak, a fiatalok, és a budapestiek. Ezek a jellegzetességek feltételezhetően összefüggésbe hozhatóak – például az internetes hozzáférést és a civilszervezetekkel való kapcsolattartást bizonyos mértékig adotttnak tekintő – mintavételi eljárással.

Az iskolai végzettséget tekintve kisebb arányban találunk magasan képzett válaszadókat, mint a nem transz LMB mintában.

3 | Transz státusszal kapcsolatok adatok

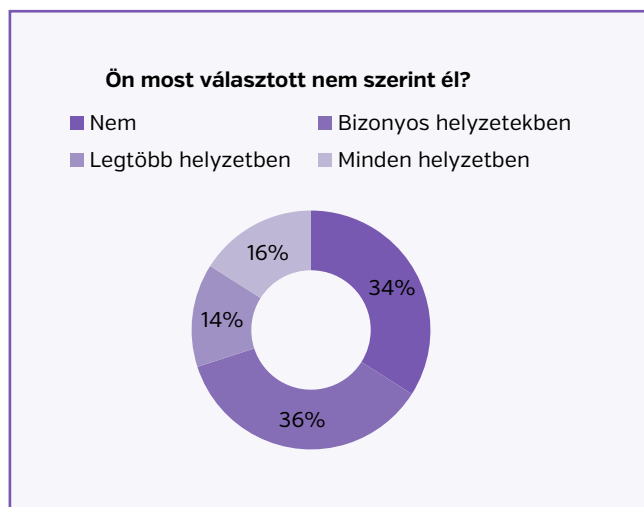
A transz válaszadók sokszínű közösséget alkotnak. Nagyjából fele-fele arányban vannak köztük transzszexuálisok, akik a nemi kategóriák bináris rendszerében helyezik el magukat és egyéb transz emberek, akik ezen kívül definiálják magukat. A transzszexuális kitöltők harmada transz férfi és kétharmada transz nő.

A válaszadók 91%-ában **18 éves kora előtt tudatosult**, hogy hogy eltér a születéskori nemével kapcsolatos

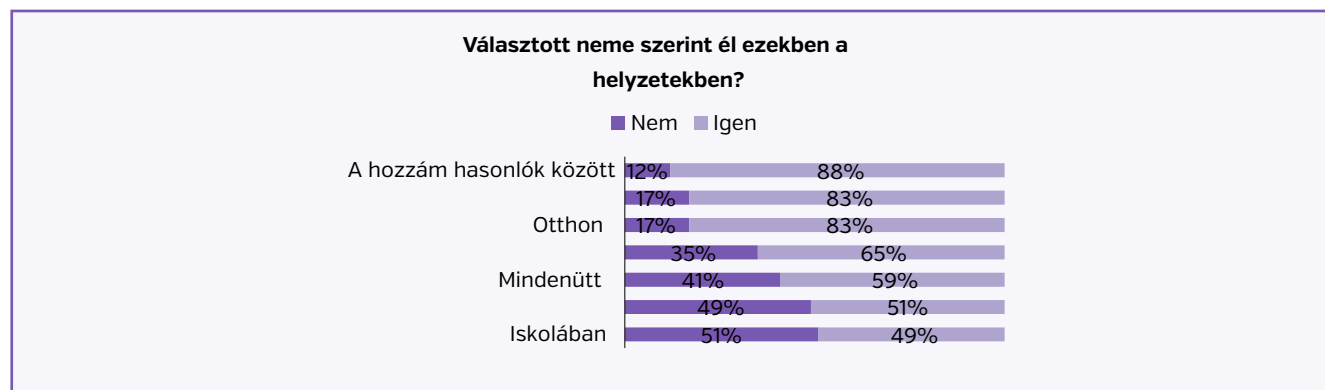
elvárásoktól. Sőt, 43%-uk esetében ez 10-14, 20%-uk esetében 6-10 éves korukra esett. A nemi identitás tudatosulása tehát jelentősen alacsonyabb életkorban következett be, mint a szexuális irányultságé. A kérdőív ezzel kapcsolatos kérdésére adott válaszok egy része azonban arra is utalhat, hogy a születéskor meghatározott nemhez társított társadalmi elvárásokat és szerepeket valaki elutasította. Ez nem feltétlenül egyezik meg azzal, hogy valakiben tudatosul, hogy nemi identitása és születéskor ráosztott neme nem ugyanaz.

A válaszadók mindössze ötöde él teljes mértékben a választott neme szerint; 27%-uk egyáltalán nem és 43% csak bizonyos helyzetben. Azok közül a transzszexuális válaszadók közül, akik minden he-

lyzetben választott nemük szerint élnek, kivétel nélkül mindenki úgy érzi, hogy ritkán vagy soha nem jönnek rá az emberek, hogy transz személyek.

A válaszadók leginkább más transz/LMBT emberek [88%], barátaik [83%] és szűk családjuk [83%] előtt éltek választott nemük szerint. A **bujkálás** leginkább az

iskolai és munkahelyi környezetre volt jellemző: itt a válaszadók fele elrejtetteidentitását.

Az LMB emberekhez képest az **előbújás dinamikája** egészen eltérő transz személyek esetében, a szűk család és barátok előtt ugyanis ha az érintett választott neme szerint szeretne élni, transz státusza kevésbé maradhat titokban. Ezzel szemben az iskola vagy a munkahely olyan társas közegek, ahol az átmenetet követően az érintettek választott nemük szerint élhetnek: transz státuszukat így például korábbi nevüket nem feltétlenül kell megosztaniuk másokkal.

Transz státuszukról a válaszadók leginkább **anyjukkal és testvérükkel, illetve barátaikkal beszéltek**. Elfogadó vagy pozitív reakciót barátaiktól [90%] és testvéreiktől [75%] kaptak leginkább.

A reakciók általában rosszabbak voltak, mint a nem transz LMB emberekénél láthatjuk egy-egy előbújás során. A válaszadók negyede arról számolt be, hogy **szülei kifejezetten rosszalották**, hogy transz. Az apák fele és az anyák negyede nem is akart többet beszélni a témáról.

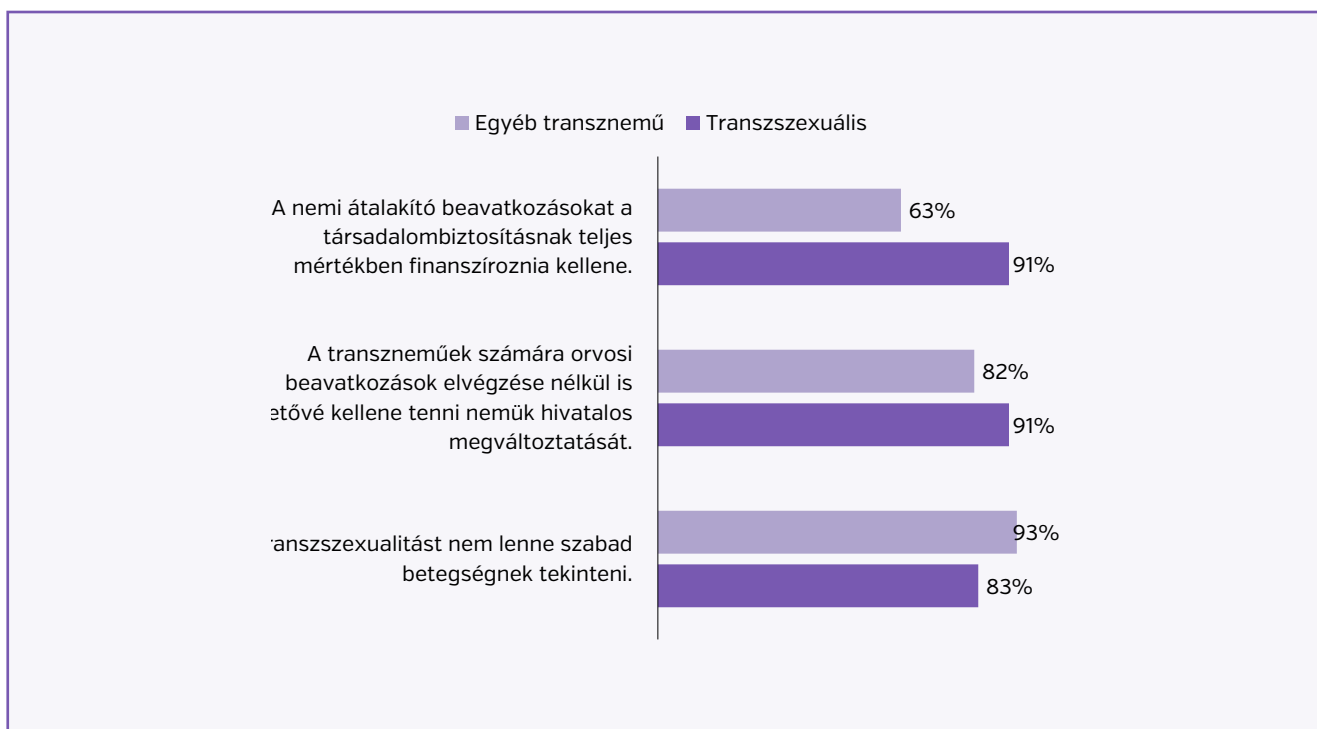
Sajátos diszkriminációs forma transz emberek esetében a családon belül – illetve a munkahelyen is –, hogy **korábbi nevükön szólítják őket és nem vesznek tudomást átmenetükről**. Ez minden negyedik családra jellemző volt.

4 | A transz emberek jogaival kapcsolatos attitűdök

A válaszadók döntő hányada egyetértett azzal az állítással, hogy a **transzszexualitást nem lenne szabad betegségnek tekinteni**: a transzszexuális válaszadók kevésbé 83%, az egyéb transz emberek 93%-a.

A túlnyomó többség szerint a jogi nem elismerését nem lenne szabad kötelező orvosi beavatkozásokhoz kötni: ezt a transzszexuális kitöltők 91% és az egyéb transz személyek 83%-a gondolta így.

A transzszexuális válaszadók jóval magasabb százaléka [91%] gondolta azt az egyéb transz személyeknél [63%], hogy a **nemi megerősítő beavatkozásokat a társadalombiztosításnak teljes mértékben finanszíroznia kellene**. A nem transz LMB emberek kevés támogatást tanúsítanak a kérdésben: többségük [54%] kifejezetten ellenzi, hogy az orvosi beavatkozásokat az állam fizesse.

A **közösségen belüli szolidaritás hiányáról** árulkodik az a jelenség is, hogy a kifejezetten transz személyeket érintő kérdésekről a nem transzneműek körében jelentősen kevesebben gondolják, hogy a **hazai LMBT szervezeteknek** prioritásként kellene kezelniük őket. Csupán 45% szerint lenne fontos prioritás a nemváltás jogi feltételeinek tisztázása és 29% szerint az orvosi beavatkozások állami finanszírozása. Transz kitöltők közt ezek aránya 80% és 68%.

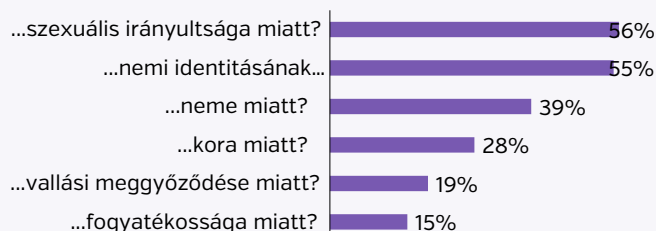
Szintén aggodalomra ad okot, hogy a nem transz LMB válaszadók közül minden ötödik [17%] gondolja azt, hogy a transz emberek **rossz fényt vetnek** az LMB(T?) közösségre. Külön figyelemreméltó ez az adat annak tükrében, hogy az összes válaszadó 79%-a szerint az LMBT emberek a **többséghez képest elfogadóbbak** a más társadalmi kisebbségi csoportokkal szemben.

5 | Diszkrimináció és erőszak

A transz válaszadók 55%-a számolt be arról, hogy **érte már hátrányos megkülönböztetés nemi identitásának kifejezése** vagy **szexuális irányultsága** miatt [56%]. 39% neme miatt is úgy érezte, hogy hátrányt szenvedett. Nemi alapú diszkriminációt legnagyobb arányban

a transz férfiak [41%] tapasztaltak, illetve azok, akik mindkettő [41%] vagy semelyik nemhez tartozónak sem érzik magukat [71%].

Érte-e már diszkrimináció...

A diszkriminációt tapasztaltak közül minden második személy [48%] **köztéren** tapasztalt megkülönböztetést, minden harmadik pedig **szórakozóhelyen** [31%] vagy **kereskedelmi egységben, például boltban vagy étteremben** [30%]. Igen magas, 29% az oktatási intézményben vagy munkahelyen diszkrimináltak aránya.

Az 55 diszkriminációt szenvedett válaszadó közül **összesen 7 [9%] jelentette az esetet hivatalos szervnek**. 1 esetben vonták felelősségre az elkövetőt. Legtöbben azért nem tettek bejelentést, mert **kétségeik voltak a hatóságok munkájával szemben**. 48% azt gondolta, hogy a hatóságok úgysem tudtak volna mit tenni, míg 29% nem bízott a munkájukban. 25% félt, hogy rosszabbra fordulna helyzete.

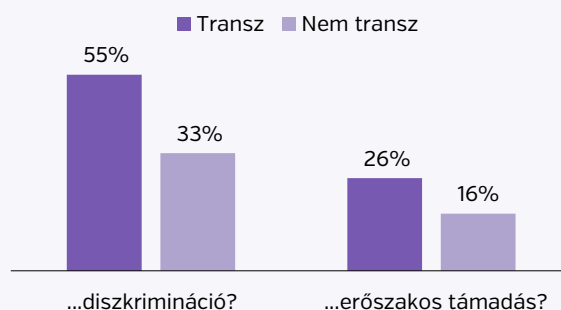
A válaszadók többsége szerint az utóbbi 5 évben [2006-2010] **elterjedtebbé vált Magyarországon a nemi identitás [79%] és a szexuális irányultság [80%] alapú diszkrimináció**. Az **etnikai alapú** hátrányos megkülönböztetést még többen látták növekvő problémának [84%].

A teljes mintával nagyjából megegyező mértékben [59%] tartják magukat **Magyarországon diszkrimináltak**

csoport tagjának a transz válaszadók [62%]. Közülük 84% ezt az **LMBT**, 47% pedig a **transz emberek** csoportjaként definiálta

A nem transz emberekhez képest [16%] nagyobb arányban érte erőszak a transz válaszadókat ilyen atrocitások: negyedük [26%] volt már ilyen támadás áldozata. Az erőszak hasonló arányban érte a különböző transz csoportokat: a transz férfiak és transz nők harmada, valamint az egyéb transz emberek negyede vált erőszak áldozatává.

Szexuális irányultsága/nemi identitása miatt érte-e...

Milyen erőszakos támadás érte?

Közülük legtöbben **szóbeli zaklatásnak voltak kitéve** (93%). Nem ritkák ugyanakkor a büntetőjog által egyértelműen üldözendő cselekmények sem, így például az **erőszakkal fenyegetés** (69%), a **bántalmazás** (58%), a **rongálás** (44%) vagy a **rablás** (29%). Szexuális erőszakra 5 személy, fegyveres támadásról 4 személy számolt be.

A teljes mintán belül a **szexuális erőszak** áldozatai közt enyhén felülreprezentáltak a transz személyek (25% vs. a mintában 6%). Az 5 áldozat között 1 transz férfit, 1 transz nőt, és 3 egyéb transz embert találunk.

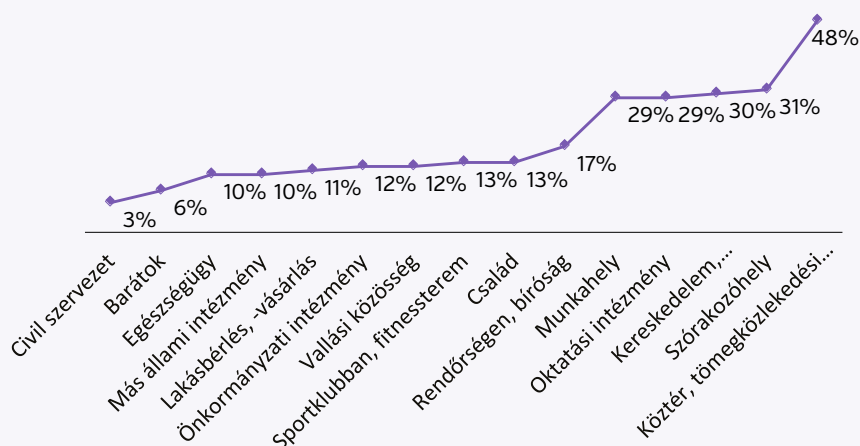
Az erőszakos támadások leggyakoribb színterei a **közterek** (70%). Aggodalomra ad okot, hogy az áldozatok 41%-a az iskolában volt kitéve ilyen erőszaknak.

Legtöbben **ismeretlen személyként** (78%), valamint **iskola- és munkatársként azonosították az elkövetőt** (33%).

“Este mentem haza, női ruhában és kiugrottak az autóból mikor megláttak. A kerítéshez szorítottak ketten és meg akartak verni [...]. Volt, hogy fákat dobáltak körülöttem, menekültem.” [39 ÉVES BUDAPESTEN ÉLŐ TRANSZ NŐ]

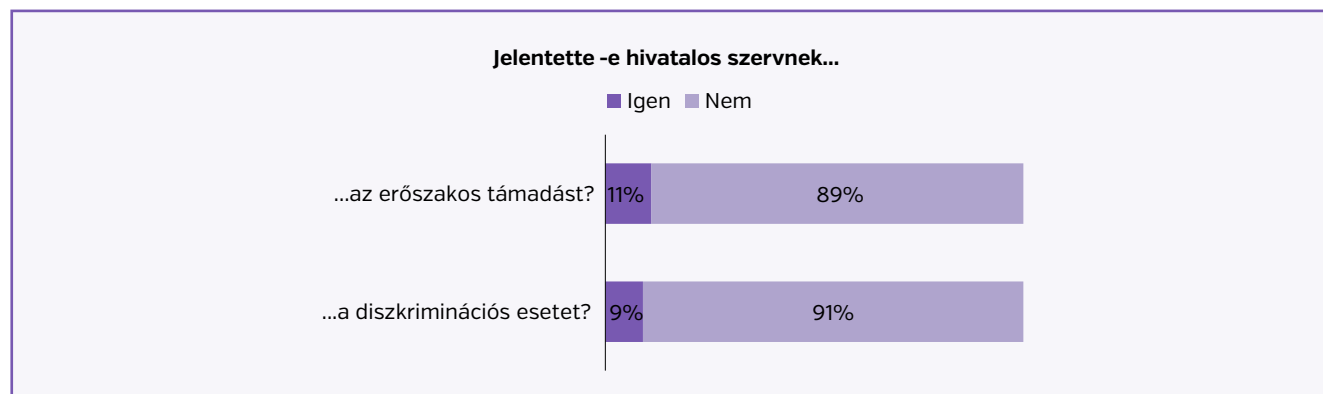
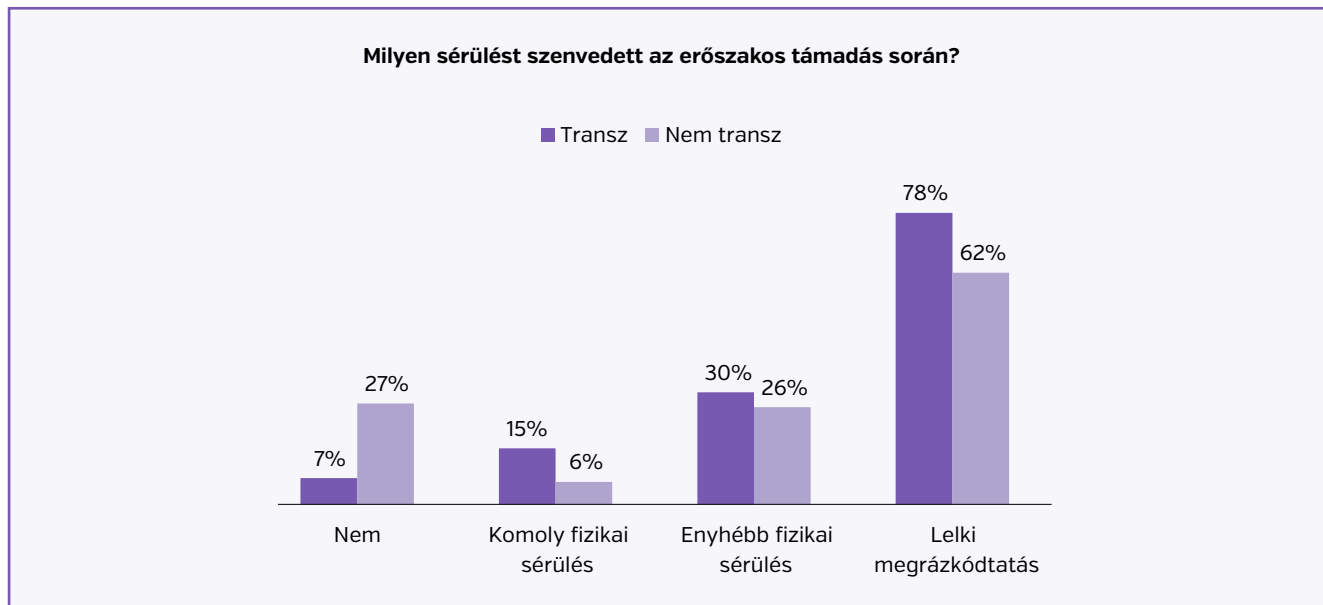
A transz áldozatok jellemzően **súlyosabb sérüléseket** szenvedtek az erőszakos támadások során, mint a nem transz LMB emberek. Az áldozatok közel fele **fizikai sérülést** szenvedett (45%), háromnegyedük pedig **lelki megrázkódtatást** (78%).

Tapasztalt Ön szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt diszkriminációt vagy zaklatás az alábbi helyszíneken?

Míg az erőszakos esetekről az áldozatok 82%-a beszámolt ismerőseinek, csak 3 személy (11%) **jelentette** őket hivatalos szervnek. Egy esetben vonták felelősségre az elkövetőt. A **hatóságokkal szemben**

fennálló kételkedés itt is jellemző volt: 59% azt gondolta, hogy a hatóságok úgysem tudtak volna mit tenni és 48% nem bízott a munkájukban.

6 | Iskola

Minden negyedik válaszadót [29%] ért már diszkrimináció oktatási intézményben. Ez az arány a nem transz LMB emberek között 19% volt.

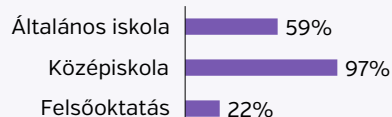
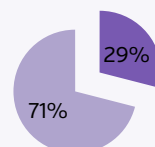
A diszkriminációs esetek túlnyomó többsége a középiskolában történt:

Az iskolai diszkrimináció leggyakoribb formái a **pletykálkodás, a hazugságok terjesztése** [84%] és a **diákok általi zaklatás vagy megalázás** [75%].

„Szintén a kollégiumban történt, hogy szobatársaim nem bírták elviselni a másságom, és elintézték, hogy kitégyenek a szobából. Ezután órákat kellett utaznom reggelente, hogy beérjek az iskolába.” [25 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSZEKUEÁLIS FÉRFI]

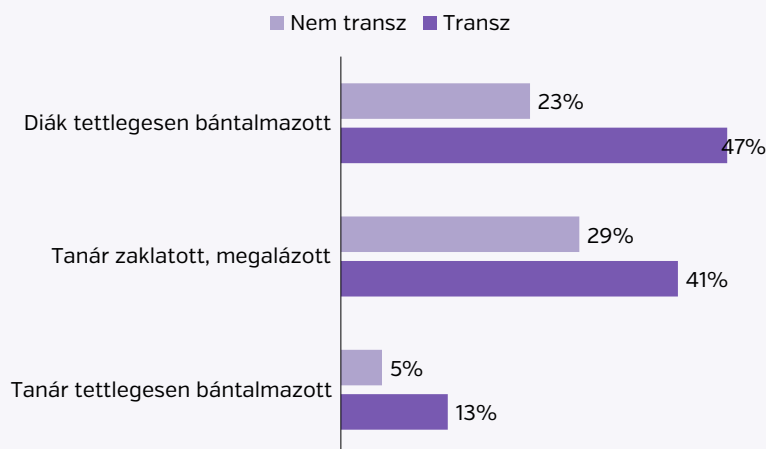
Tapasztalta-e Ön, hogy szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt oktatási intézményben hátrány érte?

■ Igen ■ Nem

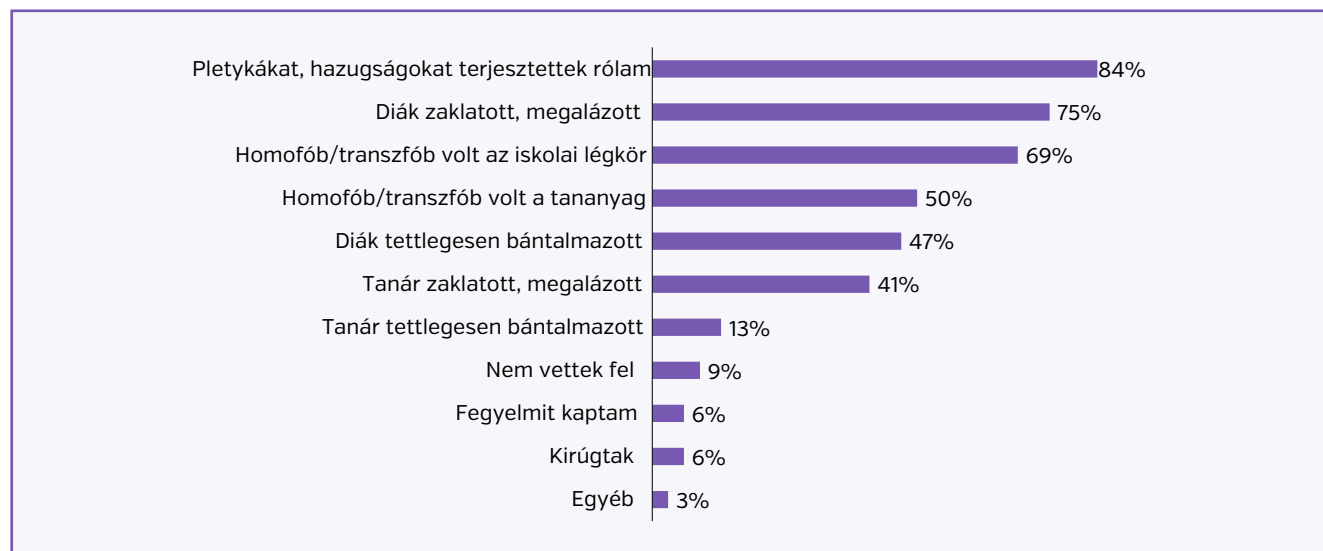
„Sugdostak, csúfoltak a lányos viselkedésem miatt” [20 ÉVES, VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSZEKUEÁLIS NŐ]

A diszkriminációt szenvedettek 41%-át **tanár is zaklatta, illetve megalázta**; minden tizedik áldozat **tanár által elkövetett fizikai bántalmazásról** is beszámolt. Több mint kétszer olyan gyakran érte transz diákokat **fizikai bántalmazás diáktársaik** [47%] vagy **tanáraik** [13%] által, mint nem transz LMB társaikat.

„A szalagavatón hagyományosan a lányoknak szoknyát kellett viselniük, amire én ugye nem voltam hajlandó. Mivel máshogy nem kerülhettem el ezt a kínos helyzetet, elmentem orvoshoz és kiírtattam magam

pár napra. Mikor visszatértem az iskolába, az osztályfőnököm tombolt, hisz jól tudta, hogy miért hiányoztam. Azzal fenyegetett, hogy kirúgat.” [25 ÉVES VIDÉKI VÁROSBAN ÉLŐ TRANSZSZEKXUÁLIS FÉRFI]

Komoly problémát jelent az iskolákban általában jelen levő **homofób, transzfób légkör**. Az előítéletes, leértékelő megjegyzések akkor is hatnak az LGBT diákokra, ha ezeket személyesen nem nekik célozzák:

„Sose felejttem el, mikor a kémiatanárnőnk és pár diák a transzszexuális emberekről viccelődtek.” [BUDAPESTI TRANSZ FÉRFI]

„Én voltam az, akin az osztály büntetlenül levezethette a feszültségét.” [25 ÉVES BUDAPESTI TRANSZ VÁLASZADÓ]

Az is előfordult, hogy egy tanár **megkérdőjelezte valakinek a nemét** vagy nem akarta engedni vizsgázn.

„Személyigazolványomban álló nevemet és nememet

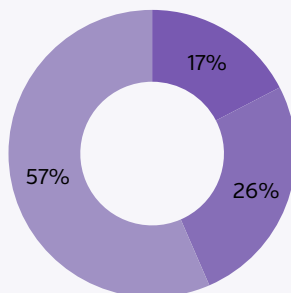
kérdőjelezték meg és vizsgázn nem akartak engedni.” [23 ÉVES BUDAPESTI TRANSZSZEKXUÁLIS FÉRFI]

„Néha előfordult, hogy [a tanárok] gúnyolódva kérdezték, hogy én most fiú vagyok-e, vagy lány. Akkor csak idegesített, mivel nagyon fiatalon elaltattam magamban a gondolatot, hogy fiú lehetek, hiszen azt hittem, az lehetetlen, vagy ha lehetne is, úgysem lenne rá soha pénzem.” [25 ÉVES VIDÉKI NAGYVÁROSBAN ÉLŐ BISZEXUÁLIS TRANSZSZEKXUÁLIS FÉRFI]

A **tanárok felelőssége** kiemelkedő az iskolai légkör alakításában. Különösen problematikus, hogy a diákok homofób vagy transzfób fellépése esetén a tanárok 52%-a semmit sem tett, sőt, 24%-uk kifejezetten a zaklató diákok pártját fogta.

**Hogyan reagáltak a tanárok a diákok
homofób/transzfób iskolai megnyilvánulásaira?**

- Rászóltak a diákokra
- Helyeselték a diákok megnyilvánulását
- Nem tettek semmit

Bár az áldozatok 60%-e **elmesélte családjának vagy barátainak**, hogy mi történt vele, csupán 6%-tett hivatalosan is panaszt. Ebből a 2 esetből egyik sem zárult az elkövető felelősségre vonásával. Legtöbbsen **félelemből** nem fordultak hivatalos szervhez: féltek, hogy rosszabb helyzetbe kerülnek vagy megalázzák őket.

A teljes mintában a válaszadók 65%-a számolt be róla, hogy a melegség témája az iskolai tananyagban

egyáltalán nem jelent meg. Ennél is **kevesebb szó esik az iskolában a transzneműségről**. Az iskolák csupán 2%-ában foglalkoztak részletesen a transzneműség témájával [említés szintjén 12%].

A válaszadók az **LMBT témák** és általában véve a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos **ismeretek** megjelenését is hiányolták iskolai éveik alatt.

- Teljesen egyetértek
- Inkább egyetértek
- Inkább nem értek egyet
- Egyáltalán nem értek egyet

Fiatalabb korbanban szükségem lett volna több ismeretterjesztő kiadványra a szexuális irányultság és nemi identitás témájában.

64% 29% 4% 3%

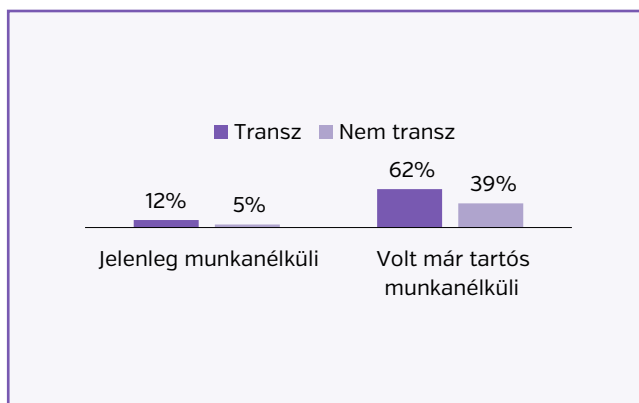
Az iskolai tananyagban nem esett elég szó az LMBT-embereket érintő kérdésekről.

92% 6% 2% 0%

7 | Munkahely

A transz válaszadók többsége [56%] **állandó munkahellyel** rendelkezik. 18%-uk a kérdőív kitöltésekor **diák** volt.

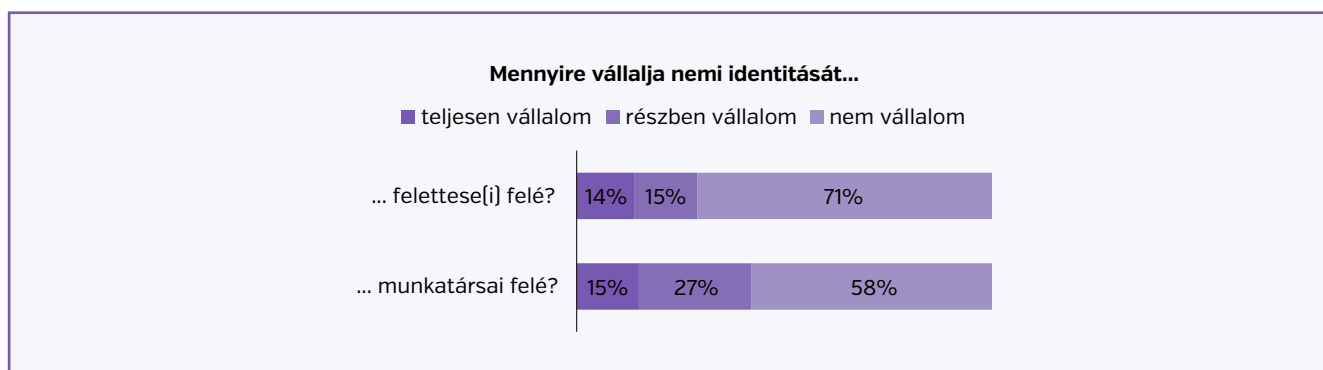
Kétszer annyi transz válaszadó volt a kérdőív kitöltésekor **munkanélküli [12%]**, mint a teljes mintában a nem transz LMB emberek [5%]. **Tartós munkanélküliségről** (több mint három hónap) a transz válaszadók **62%-a** számolt be. Ez az arány a nem transz kitöltők körében csak 39% volt.

A válaszadók **nem koncentrálnak a gazdaság egy szektorára**, megtalálunk köztük orvost, kárpitost, projektmenedzsert és eladót is.

[71%] transz státuszáról. E tekintetben nem találunk jelentős különbséget a transzszexuális és egyéb transz válaszadók között.

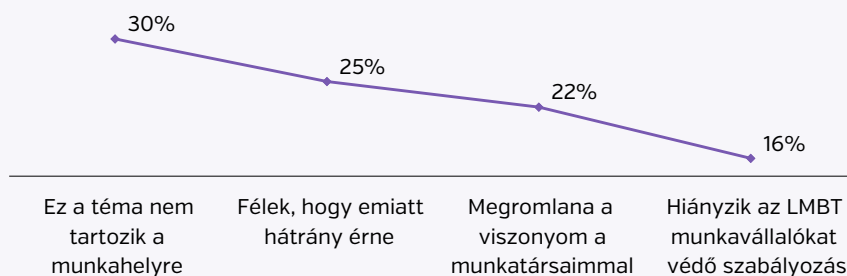
A transz munkavállalók túlnyomó többsége **nem beszélt munkatársainak [58%] és feletteseinek**

A válaszadók közel harmada [30%] gondolta azt, hogy **ez a téma nem tartozik a munkahelyére**. Negyedük azért nem beszélt erről, mert **félt, hogy hátrány érne**

emiatt [25%], vagy megromlana a viszonya munkatársaival [22%].

Miért nem vállalja nemi identitását munkahelyén?

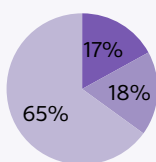
Az esetek több mint háromnegyedében **pozitív reakció** fogadta munkatársaik [85%] és feletteseik részéről [81%] is azokat, akik előbújtak transz státuszukat illetően, de valamivel **kisebb arányban, mint azokat a nem transz válaszadókat, akik LMB emberként bújtak elő** [92% és 87%]. Közel kétszer olyan gyakran fordult elő transz munkavállalókkal, hogy előbújásuk után

munkatársuk [13% vs. 6%] vagy felettesük [16% vs. 10%] kifejezetten **nem akart többet a témáról beszélni**.

A válaszadók **mindössze 17%-a vállalja valamennyi munkatársa és felettese előtt szexuális irányultságát**. A felettesek előtt kevesebben bújnak elő, kétharmaduk inkább teljesen eltitkolja identitását [65%].

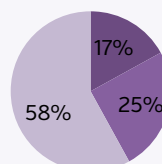
Felettesei felé

■ Teljesen vállalom ■ Részben vállalom
■ Nem vállalom

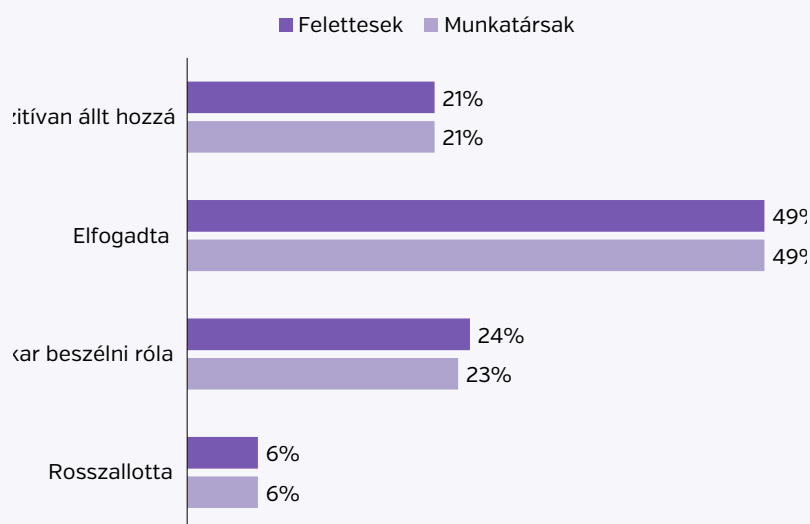

Munkatársai felé

■ Teljesen vállalom ■ Részben vállalom
■ Nem vállalom

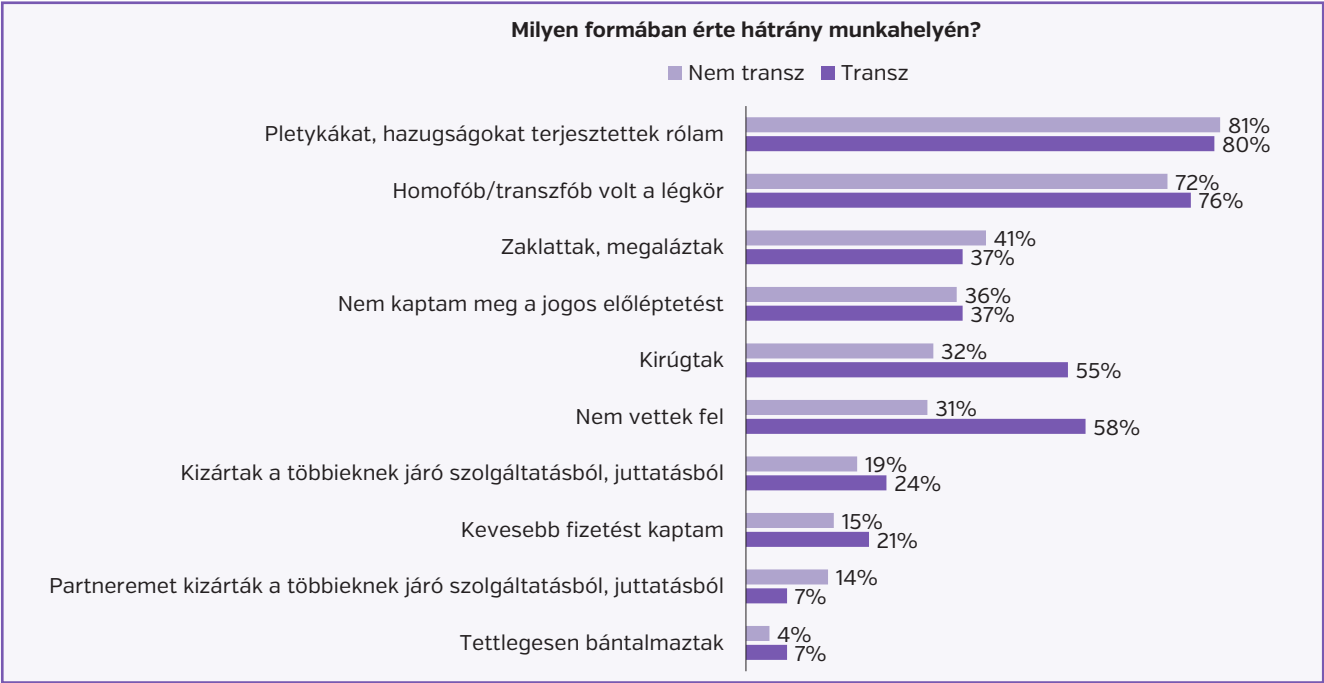
Az előbújást a munkatársak és felettesek közel háromnegyede [71%] **támogatással** fogadta.

Az **összesében pozitív** hozzáállás mind a szexuális irányultság mind a transz státusz tekintetében azért lehet ilyen gyakori, mert az előbújást valószínűleg **hosszas mérlegelés** előzhette meg. Vagyis, ha tehetik, a munkavállalók az előtt bújnak elő, akitől leginkább elfogadást várnak.

A transz válaszadókat **kétszer olyan valószínűséggel érte munkahelyi diszkrimináció [29%]** mint a nem-transz LMB embereket [12%].

Közülük legtöbben arról számoltak be, hogy munkatársaik vagy feletteseik **pletykákat, hazugságokat terjesztettek róluk [80%]**, valamint és hogy az általános légkör **homofób, transzfób** volt [76%].

„A volt főnököm már a munkába lépésem előtt telekürtölte a munkahelyet a témával, és hetekig mindenki ezen szórakozott.” [30 ÉVES BUDAPESTI TRANSZ VÁLASZADÓ]

„Amikor a kezelések miatt nőiesedni kezdtem, megaláztak, pletykáltak rólam, erről beszéltem az igazgatóval, aki áthelyezett olyan munkakörbe, ahol alig kellett találkoznom a munkatársakkal, majd onnan hamarosan elmentem.” [33 ÉVES BUDAPESTI TRANSZ VÁLASZADÓ]

Majdnem **kétszer olyan gyakran** számoltak be transz munkavállalók arról, hogy **nem vették fel** [58%] vagy **kirúgták őket** [55%], mint a nem-transz LMB emberek [31% és 32%].

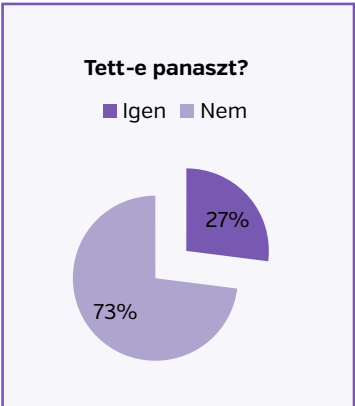
„A harmadik suliban, állásinterjú utáni napon kellett volna mennem tanítani, de másnap az igazgató azt mondta, hogy előző délután derült ki, hogy nem vehet fel mégsem munkatársat.”

[45 ÉVES BUDAPEST KÖRNYÉKÉN ÉLŐ TRANSZ VÁLASZADÓ]

A diszkriminációt szenvedettek közül aránylag sokan **[27%] tettek panaszt**. Ebből a 8 esetből 3 az **elkövető felelősségre vonásával** zárult. 3 esetben azonban nem foglalkoztak a panasszal és 1 esetben az elindult vizsgálat semmilyen eredményt nem hozott.

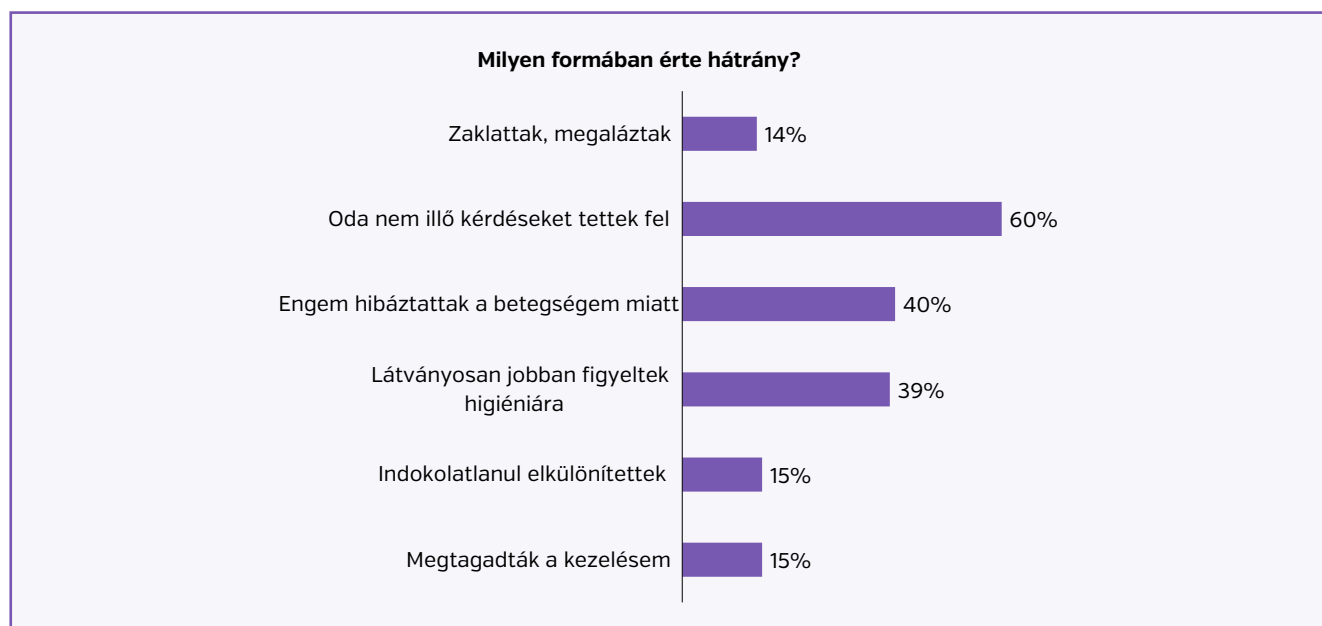
A válaszadók egynegyede [24%] jelezte, hogy munkahelyén létezett **esélyegyenlőségi terv**. Ezek túlnyomó többségében [83%] nevesítve volt a nemi identitás. A **multinacionális vállala-**

tok dolgozói nagyobb százalékban jelezték, hogy munkahelyükön létezik esélyegyenlőségi terv [29%] mint az állami intézményeknél dolgozók [22%], ahol ennek bevezetése pedig kötelező érvényű.

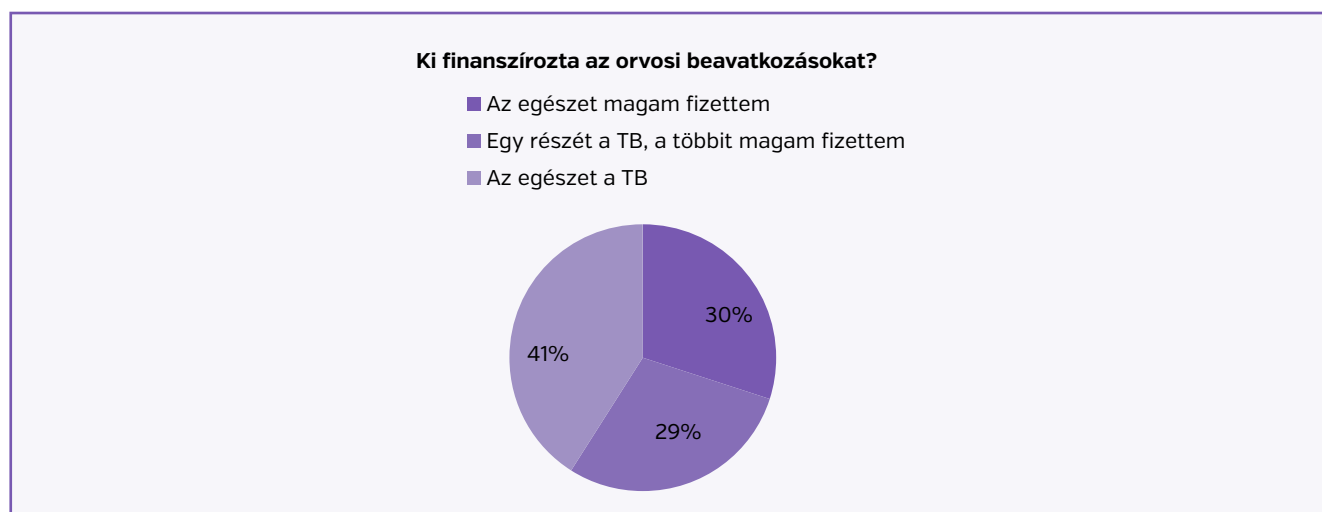
Átmenet

A transzszexuális válaszadók fele már **konzultált pszichológussal** vagy más szakemberrel átmenetével kapcsolatban. 28% a kérdőív kitöltése alatt **hormonkezelésben vett részt** és 17% már **megváltoztatta jogi nemét**.

Összesen 20 válaszadó már elvégeztetett **egy vagy több orvosi beavatkozást**. Közülük 13-an elégedettek voltak a beavatkozás minőségével és eredményével, 7-en viszont elégedetlenek.

A **beavatkozások finanszírozását** tekintve vegyes képet látunk. Nagyjából egyenlő arányban oszlik meg a finanszírozás három típusa:

A **transzszexuális** válaszadók négyötöde szeretné a jövőben **jogi nemét megváltoztatni**, az **egyéb transz válaszadók** közül csak minden ötödik személy.

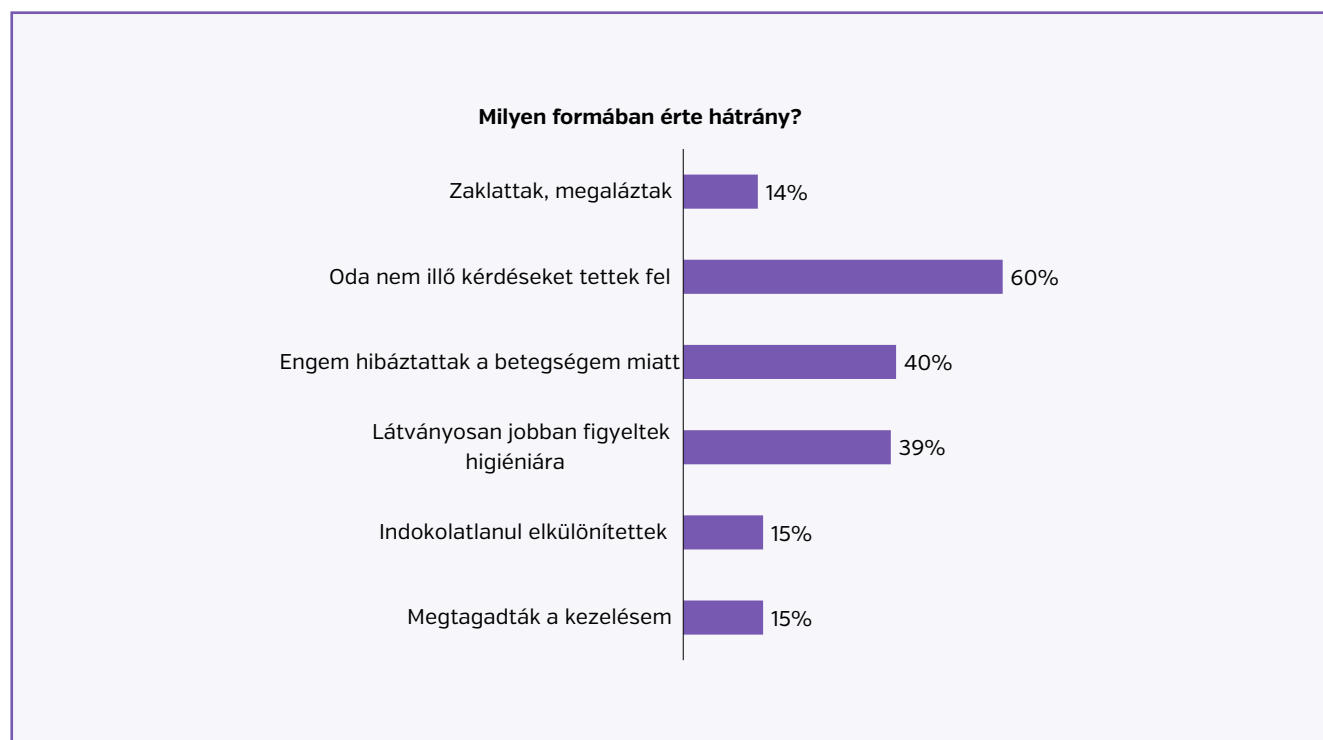
Műtéti beavatkozásokat viszont jóval kevesebben, csak a válaszadók fele tervez. Ennek leggyakoribb oka a **pénzhiány** [40%]. 15% az orvosi beavatkozástól való félelmet nevezte meg és mindössze 30% jelezte, hogy az adott beavatkozást nem tartja szükségesnek.

Az **egyéb transz** válaszadók körében még ennél is alacsonyabb azoknak a száma akik orvosi beavatkozást is szeretnének: 80% elzárkózik ettől. Legtöbben közülük **nem tartják fontosnak** ezt a lépést [71%]. Az egyéb transz válaszadók kétharmada hormonkezelést sem szeretne.

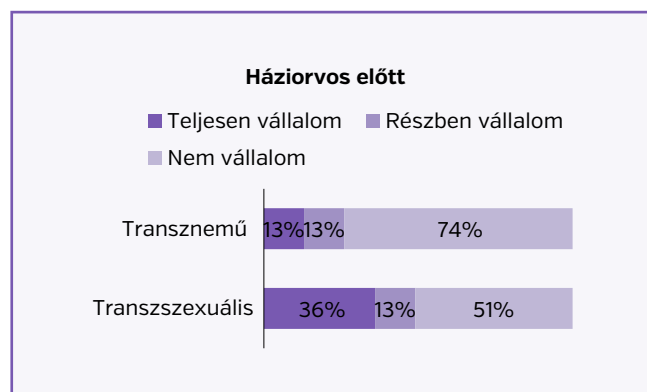
Diszkriminációs esetek

Minden tizedik válaszadót, összesen 11 transz személyt ért már **hátrányos megkülönböztetés egészségügyi szolgáltatás igénybevétele során** – a nem-transz LMB emberek valamivel kevesebben számoltak be hasonlóról [7%].

Azok közül, akiket ért már diszkrimináció, legtöbben arról számoltak be, hogy az **orvosok és nővérek oda nem illő kérdéseket tettek fel nekik** [60%], **őket hibáztatták a betegségükért** [40%], vagy **jobban odafigyeltek a higiéniára, pl. kesztyűt húztak** [39%].

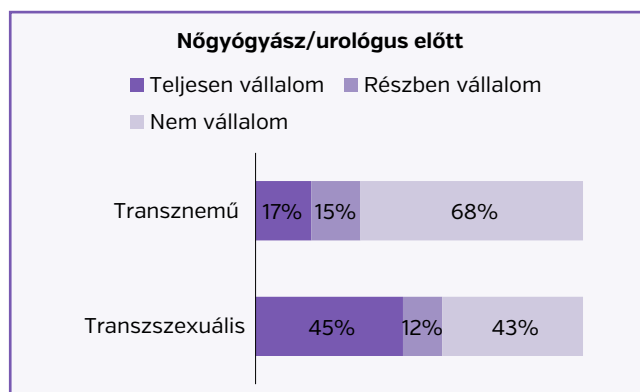
A diszkriminációt szenvedett 11 személy közül **senki sem tett panaszt**. Többségük [6-6 ember] azért nem jelentette az esetet, mert félt, hogy rosszabb helyzetbe fog kerülni, valamint nem hitte, hogy a hatóságok bármit tudtak volna tenni.

A válaszadók túlnyomó többsége **elégedett volt egészségi állapotával** a kérdőív kitöltésekor [74%], ez az arány nagyjából megegyezik a nem transz LMB emberek helyzetével [78%]. Mindössze 6% gondolta rossznak egészségi állapotát. Ezek az arányok jóval pozitívabb helyzetről árulkodnak, mint ami a magyar lakosságra jellemző, feltehetően annak köszönhetően,

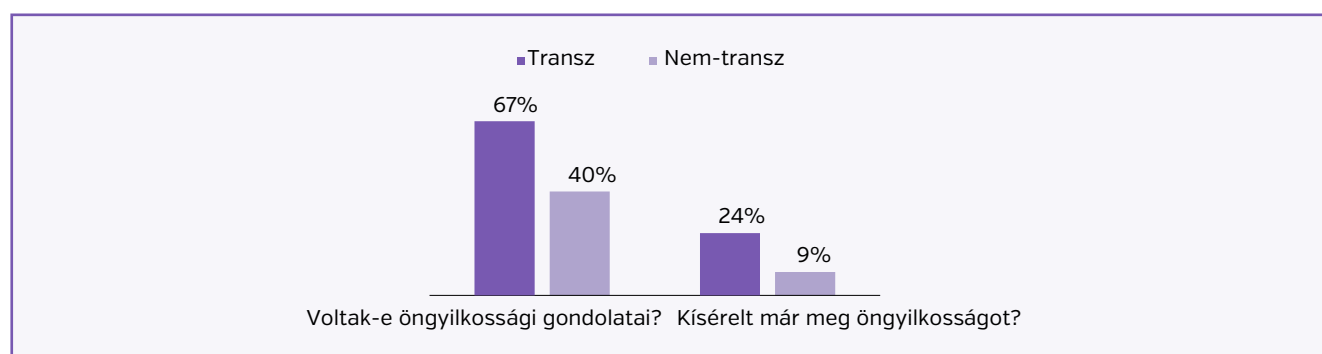
Az LMBT emberek csoportján belül sajátos helyzetben vannak a transz emberek az előbujást, vagyis a transz státusz megosztását tekintve: esetükben sokszor **nehezen kerülhető el, hogy orvosuknak beszéljenek transz státuszukról**.

A transzszexuális válaszadók több mint fele **legalább részben vállalja házirosva előtt** transz státuszát – a többi transz személynél ez csak a válaszadók egynegyedére igaz. Nőgyógyászuk vagy urológusuk előtt mindkét csoport nagyobb arányban vállalja státuszát.

hogy a válaszadók jelentős hányada fiatal volt.

Rendkívül szomorú képet kapunk azonban a válaszadók **mentális egészségéről**. A transz válaszadók **kétharmada [67%] gondolt már arra**, hogy nehéz problémái megoldásaként **öngyilkosságot kövessen el**.

A transz személynek **negyedének [24%] öngyilkossági kísérlete is volt már**. Ezek az arányok lényegesen magasabbak a nem-transz válaszadókhoz képest [67% vs. 40% és 24% vs. 9%].

Jelentősen hozzájárul az öngyilkossági gondolatokhoz a **támogató családi háttér hiánya**, illetve a **diszkrimináció és erőszak elszenvedése**.

A transz válaszadók 33%-a **dohányzott rendszeresen**, ami megegyezik a teljes mintában található trenddel és a nemzeti átlaggal is [2009:31%]. A transz emberek **ugyanolyan arányban isznak rendszeresen**, mint az egész minta [15%], ez a szám viszont háromszor magasabb, mint a nemzeti átlag [5%].

Általános ajánlások

1.1 **Fogadjanak el** a nemi identitás és a szexuális irányultság szerinti egyenlőségre vonatkozó nemzeti cselekvési tervet.

1.2 **Terjesszék ki** az Emberi Erőforrások Minisztériuma Esélyteremtési Főosztályának mandátumát a nemi identitásra és a szexuális irányultságra is.

1.3 **Végezzenek** rendszeres országos és szektorális kutatásokat az LMBT, és azon belül kifejezetten a transz személyekkel kapcsolatos attitűdök vizsgálatára.

1.4 **Vezessenek be** rendszeres konzultációt a transz és LMBT érdekképviselőkkel a jogalkotás során; és az új jogszabályok és közpolitikai intézkedések esetében végezzenek hatásvizsgálatot, amely kiterjed a jogszabályok transz emberekre gyakorolt hatásaira is.

1.5 A jelen ajánlásokban foglalt jogszabálmódosítások és iránymutatások kidolgozása, valamint a képzések megvalósítása során **vonják be** a transz és LMBT érdekvédelmi szervezeteket.

2. Diszkrimináció és erőszak

2.5 **Fogadjanak el** a gyűlöletbűncselekményekre adandó válaszlól és a gyűlöletbűncselekmények nyomozásáról szóló rendőrségi protokollt, amely kifejezetten kitér a transzfób gyűlöletbűncselekményekre.

2.6 **Vezessenek be** a gyűlöletbűncselekményekkel, és kifejezetten a transzfób gyűlöletbűncselekményekkel is foglalkozó tanegységeket a rendészeti és jogi oktatás során.

2.7 **Vezessenek be** érzékenyítő képzéseket a transz személyeket érő hátrányos megkülönböztetésről, sajátos szükségleteikről és problémáikról a rendőrség,

azon belül a gyűlöletbűncselekmény szakvonal tagjai, a bíróságok, az ügyészség, az áldozatsegítő szolgálatok, valamint a büntetés-végrehajtási intézmények munkatársai számára.

3. Iskola

1. **Egészítsék ki** a Nemzeti Alaptantervet és a kerettanterveket, hogy azok kifejezetten térjenek ki a nemi identitásra vonatkozó ismeretekre, képességekre és attitűdökre.

1. **Biztosítsák**, hogy a közoktatásban használt valamennyi tankönyv és oktatási anyag olyan módon tárgyalja a nemi identitás kérdéseit, amely tiszteletben tartja az transz emberek emberi méltóságát és elősegíti a velük szembeni elfogadás és tisztelet kialakítását.

1. **Fogadjanak el** az oktatási intézmények számára a hátrányos megkülönböztetés és zaklatás (bullying) elleni fellépésre vonatkozó irányelv mintát, amely kifejezetten kitér a nemi identitásra.

1. **Integrálják** a transzfób zaklatás (bullying) problémáját az iskolai agresszió elleni, illetve biztonságos iskolát megcélzó állami programokba.

1. A tanári felkészítés követelményei között **jelenjenek meg** a kisebbségi csoportok társadalmi helyzetére és a kisebbségi csoportokhoz tartozó fiatalok, ide értve a transz fiatalok speciális problémáira, szükségleteire és megfelelő támogatására vonatkozó ismeretek és kompetenciák.

1. **Vezessenek be** érzékenyítő programokat és akkreditált továbbképzéseket a pedagógusoknak, a pedagógiai szakszolgálatok munkatársainak, az iskolapszichológusoknak, az iskolaorvosoknak és a védőnőknek a nemi identitásról.

1. **Biztosítsanak** erkölcsi és anyagi támogatást a transz és LMBT civil szervezetek által végzett iskolai tudatosságnövelő programoknak, és ösztönözzék az iskolafenntartókat, hogy meghívják ezeket a programokat iskoláikba.

4. Munkahely

1. **Terjesszék ki** az esélyegyenlőségi tervek elfogadásának kötelezettségét valamennyi munkáltatóra, és szállítsák le a munkavállalók számára vonatkozó küszöböt.

1. **Fogadjanak el** az LMBT munkavállalók igényeire kifejezetten kitérő iránymutatásokat az esélyegyenlőségi tervek tartalmára vonatkozóan.

1. **Fogadjanak el** a munkáltatóknak szóló iránymutatásokat az adatvédelmi törvény végrehajtására a nemváltással összefüggésben a munkavállalás területén.

1. **Fogadjanak el** olyan magatartási kódex mintát és egyenlő bánásmód irányelv mintát a munkáltatók számára, amely kitér a nemi identitásra és a szexuális irányultságra is.

1. **Dolgozzanak ki** programokat, ideértve a képzéseket és a foglalkoztatást ösztönző pénzügyi támogatásokat, amelyek javítják a transz emberek foglalkoztathatóságát, és megelőzik tartós munkanélkülivé válásukat.

1. **Biztosítsanak** pénzügyi ösztönzőket a munkáltatóknak annak érdekében, hogy tartsanak a munkavállalóknak a nemi identitásra kifejezetten kitérő sokszínűségi képzéseket.

1. Az államilag támogatott és széles körben terjesztett, a munkavállalók jogairól szóló tájékoztató kiadványok **térjenek ki** az egyenlő bánásmód megsértése esetén rendelkezésre álló jogorvoslatokra, valamint a nemi identitás és szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmára.

1. A munkavállalóknak biztosított állami finanszírozású jogsegély-szolgálatok munkája kifejezetten **térjen ki** a nemi identitással és a szexuális

irányultsággal összefüggő egyenlő bánásmód kérdésekre.

5. Egészségügy

5.1 **Foglalják jogszabályba** a nem hivatalos megváltoztatására jelenleg alkalmazott gyakorlatot.

5.2 **Biztosítsák** a nemi megerősítő beavatkozások teljes társadalombiztosítási finanszírozását.

5.3 **Vezessenek be** a WPATH szervezet Standards of Care for the Health of Transsexual, Transgender, and Gender Nonconforming People c. iránymutatásával összhangban álló orvosi szakmai protokollt a transznemű emberek ellátására.

5.4 **Tegyenek közzé** közérthető útmutatót a transz emberek és családjaik számára az elérhető orvosi ellátásokról és a támogató szolgáltatásokról.

5.5 **Hozzanak létre** orvosi centrumokat a transz nemű emberek orvosi ellátására olyan multidiszciplináris orvoscsapatokkal, amelyekben helyet kapnak az pszichológiai, pszichiátriai, endokrinológus és sebész szakemberek, valamint a szociális munkások is.

5.6 **Tegyük közzé** a nem hivatalos megváltoztatására vonatkozó eljárás közérthető leírását a kormány internetes honlapján.

5.7 Az egészségügyi szakemberek egyetemi tananyagában **jelenjenek meg** a transznemű emberek társadalmi helyzetére, sajátos egészségügyi problémáira és szükségleteire vonatkozó információk.

5.8 Jogalkotás vagy jogértelmezés révén **biztosítsák**, hogy a különleges személyes adat fogalma a nemi identitásra, illetve a nem korábbi hivatalos megváltoztatására vonatkozó adatokat is felölelje.

5.9 **Támogassák** nemzetközi fórumokon a transz embereket depatologizációját.

6. Jogi nem elismerése

6.1 **Foglalják jogszabályba** a nem hivatalos megváltoztatására jelenleg alkalmazott gyakorlatot.

6.2 **Tegyük közzé** a nem hivatalos megváltoztatására vonatkozó eljárás közérthető leírását a kormány internetes honlapján.

6.3 Jogalkotás vagy jogértelmezés révén **biztosítsák**, hogy a különleges személyes adat fogalma a nemi identitásra, illetve a nem korábbi hivatalos megváltoztatására vonatkozó adatokat is felölelje.

